

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

*Lokalna Strategia Rozwoju
Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania
Gmin Dobrzyńskich Region Południe 2023-2027*

Dokument opracowany przez:
Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania
Gmin Dobrzyńskich Region Południe
ul. Szkolna 4
87-610 Dobrzyń nad Wisłą

DOBRZYŃ NAD WISŁĄ, MAJ 2023 R.

Spis treści

Lokalna Strategia Rozwoju	1
Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego.....	3
Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	9
Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR.....	12
Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR	23
Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia	58
Rozdział VI. Cele i wskaźniki.....	66
Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	76
Rozdział VIII. Plan Działania	80
Rozdział IX. Plan finansowy LSR	81
Rozdział X. Monitoring i ewaluacja	83
Wykaz wykorzystanej literatury.....	86
Załączniki do LSR.....	86
Spis tabel	86
Spis wykresów.....	87
Spis zdjęć.....	87
Spis rysunków	87

Rozdział I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1. Nazwa LGD i forma prawna.

Jednostką odpowiedzialną za realizację założeń poniższej Strategii jest Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe będące Lokalną Grupą Działania. Lokalna Grupa Działania posiada status stowarzyszenia i działa na podstawie przepisów m.in. ustawy z dnia 7.04.1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261), Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943, z późn. zm.) a także na podstawie własnego statutu. Stowarzyszenie jest wpisane do KRS pod numerem: 0000248605.

2. Opis procesu tworzenia partnerstwa.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe które kontynuuje swoją działalność z okresów programowania: 2004-2006, 2007-2013 oraz 2014-2020. LGD powstało u schyłku 2005 roku i zostało wpisane do rejestru Stowarzyszeń 6 stycznia 2006 w Sądzie Rejonowym w Toruniu. Celem przyjęcia funkcji LGD było przystąpienie do wdrażania inicjatywy Leader w Polsce w ramach Pilotażowego Programu Leader+ 2004-2006. Proces formowania się LGD i nadania Stowarzyszeniu roli Lokalnej Grupy Działania został zainicjowany przez członków Stowarzyszenia Gmin Ziemi Dobrzyńskiej w roku 2005.

Opisane doświadczenie organizacji powoduje, że w przypadku kadry pracowników biura LGD oraz osób zarządzających LGD (członków Zarządu) - wszyscy posiadają wiedzę oraz doświadczenie we wdrażaniu inicjatywy Leader, w tym wdrażaniu i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym/lokalnym. W tym zakresie członkowie Zarządu LGD charakteryzują się następującym doświadczeniem:

- Prezes LGD – członek LGD od momentu powstania Stowarzyszenia, w Zarządzie Stowarzyszenie od roku 2010r, na początku pełnienie funkcji Wicereza Zarządu LGD, od roku 2014 Funkcja Prezesa Stowarzyszenia.; doświadczenie we wdrażaniu w życie inicjatywy Leader w ramach I i II Schematu PP Leader+ oraz inicjatywy Leader w ramach PROW 2007-2013 i 2014-2020; udział w przygotowywaniu oraz realizacji i aktualizacji ZSRW 2004-2006 oraz LSR 2007-2013 i 2014-2020,

- Wiceprezes LGD – od roku 2010 Członek Zarządu, pełnienie funkcji Wiceprezesa LGD od 2014 roku; doświadczenie we wdrażaniu w życie inicjatywy Leader w ramach I i II Schematu PP Leader+ oraz inicjatywy Leader w ramach PROW 2007-2013 i 2014-2020; udział w przygotowywaniu oraz realizacji i aktualizacji ZSRW 2004-2006 oraz LSR 2007-2013 i 2014-2020,

- Członek Zarządu LGD I – pełnienie roli członka Zarządu LGD od 2014 roku; doświadczenie we wdrażaniu w życie inicjatywy Leader w ramach PROW 2014-2020; udział w przygotowywaniu oraz realizacji i aktualizacji LSR 2014-2020.

- Członek Zarządu LGD II – pełnienie roli członka Zarządu LGD od 2014 roku; doświadczenie we wdrażaniu w życie inicjatywy Leader w ramach PROW 2014-2020; udział w przygotowywaniu oraz realizacji i aktualizacji LSR 2014-2020.

- Członek Zarządu LGD III – pełnienie roli członka Zarządu LGD od 2018 roku; doświadczenie we wdrażaniu w życie inicjatywy Leader w ramach PROW 2014-2020; udział w przygotowywaniu oraz realizacji i aktualizacji LSR 2014-2020.

W przypadku kadry zarządzającej pracowników biura LGD, doświadczenie oraz kwalifikacje Kierownika biura LGD przedstawiają się następująco: zatrudniona w LGD od 2010 roku; posiada doświadczenia we wdrażaniu podejścia Leader od początku jego wdrażania w kraju - udział we wdrażaniu wszystkich edycji inicjatywy Leader ze strony LGD: PP Leader+, podejścia Leader w ramach PROW 2007-2013 i 2014-2020. Pracownik posiada doświadczenie we wdrażaniu w życie

strategii rozwoju w latach 2004-2006, 2007-2013 oraz 2014-2020; jednocześnie Kierownik biura był bezpośrednio zaangażowany w aktualizację strategii w okresie lat 2004-2020 (odpowiednio ZSROW oraz LSR); pracownik posiada także udokumentowaną wiedzę teoretyczną dotyczącą wdrażania strategii w życie, w tych ich aktualizacji, ewaluacji itp.,

W nowym okresie programowania wskazane osoby będą kontynuowały swoją działalność oraz pracę w biurze LGD. Podobnie sytuacja ma miejsce w przypadku członków LGD, z których większość stanowią członkowie o długoletnim stażu członkowskim, posiadający doświadczenie w koordynacji (z ramienia Walnego Zgromadzenia Członków) wdrażania dotychczasowych strategii w życie.

Dotychczasowe strategiczne doświadczenie LGD w zakresie planowania rozwoju dotyczyły realizacji LSR w okresie lat 2007-2013 i 2014-2020. W przypadku LSR wdrażanej w okresie lat 2014-2020 i 2007-2013 główne cele zrealizowanej Strategii dotyczyły kwestii: aktywizacji mieszkańców, zachowania i propagowania dziedzictwa kulturowego, ochrony środowiska, budowy infrastruktury turystycznej oraz wsparcia przedsiębiorczości, w tym przede wszystkim branż turystycznej i około.

Dzięki tym działaniom i efektom zbudowano ogromny potencjał – zarówno osobowy i instytucjonalny w postaci partnerstwa LGD jak i twórczy – związany z wypracowaną spójną koncepcją rozwoju obszaru jakie obejmuje Grupa. Przedmiotowa Strategia zakłada wykorzystanie oraz dalsze wzmocnienie tego potencjału. W kontekście doświadczeń z dotychczasowego wdrażania w życie strategii i wyznaczonych kierunków rozwoju obszaru LGD, należy wskazać, że w okresie lat 2021-2027 Stowarzyszenie zamierza zarówno kontynuować swoją politykę rozwoju i koncentrować się na kwestiach, które zostały zapoczątkowane w poprzednim okresie programowania, jak i wspierać kwestie nowe, które wynikają ze zdiagnozowanych potrzeb regionu.

3. Ogólny opis struktury LGD

Zgodnie z zapisami statutu Stowarzyszenie zrzesza osoby fizyczne i prawne popierające cele Stowarzyszenia i zainteresowane jego działalnością. Obecnie członkami zwyczajnymi Stowarzyszenia jest 67 podmiotów. Jednocześnie partnerstwo w ramach LGD spełnia wymagania partnerstwa trójsektorowego - wśród członków Stowarzyszenia znajdują się przedstawiciele wszystkich 3 grup interesu (sektorów): publicznego, gospodarczego i społecznego. Jednocześnie idea trójsektorowości ma swoje odzwierciedlenie także na poziomie poszczególnych gmin, gdzie każda z gmin jest reprezentowana przez przedstawicieli wspomnianych 3 sektorów. Wśród członków zwyczajnych Stowarzyszenia największą grupę stanowią członkowie reprezentujący sektor społeczny, którzy stanowią 65,67% wszystkich członków zwyczajnych tj. 44 osób/podmiotów. Wśród nich dominują przede wszystkim osoby fizyczne działające na rzecz rozwoju regionu. Kolejną grupą członków są podmioty należące do sektora gospodarczego – stanowią one 19,40% wszystkich członków LGD tj. 13 podmiotów.. Najmniejszy udział w strukturze członków LGD mają natomiast podmioty sektora publicznego – 14,92% wszystkich członków tj. 10 jednostek samorządu terytorialnego, wśród których dominują gminy objęte zakresem przedmiotowej Lokalnej Strategii Rozwoju.

4. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego.

Zgodnie z założeniami Statutu LGD – art. 26 pkt. 1. - organ decyzyjny liczy maksymalnie 15 członków. Jednocześnie z racji trójsektorowości partnerstwa w Radzie znaleźli się przedstawiciele wszystkich sektor w, w liczbie:

- sektor publiczny: 6 członków tj. 40 % składu Rady,
- sektor gospodarczy: 5 członków tj. 33 % składu Rady,

- sektor społeczny: 4 członków tj. 27 % składu Rady.

Taka struktura Rady zapewnia jeden z podstawowych warunków dostępu, który mówi o tym, że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie kontroluje procesu podejmowania decyzji.

Jednocześnie należy wskazać, że na etapie przygotowywania przedmiotowej LSR nie zidentyfikowano innych grup interesu niż wskazane powyżej grupy 3 sektorów: publicznego, gospodarczego i społecznego.

Z ramienia sektora publicznego w Radzie znajduje się 6 przedstawicieli reprezentujących 6 gmin objętych działaniem LSR. Sektor gospodarczy w Radzie reprezentowany jest przede wszystkim przez podmioty zajmujące się świadczeniem usług turystycznych, usługi, finanse, edukacyjne (5 podmiotów). W przypadku sektora społecznego jest on reprezentowany przez 4 osoby – 2 przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz mieszkańców.

Na podstawie zapisu w Statucie LGD (art. 19 pkt. 2) nie można łączyć funkcji w organie decyzyjnym z funkcją w zarządzie, biurze lub organie kontroli (Komisji Rewizyjnej). Zasada ta jest w pełni przestrzegana w przypadku Stowarzyszenia, gdzie żadna z osób nie jest jednocześnie członkiem Rady Stowarzyszenia, Zarządu, Komisji Rewizyjnej lub pracownikiem biura LGD. Szczegółowe dane na temat członków organu decyzyjnego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1 Skład Organu Decyzyjnego

L.P.	Imię nazwisko	Nazwa członka, którego przedstawicielem w Radzie jest dana osoba	Sektor
1	Jan Wadoń	Gmina Wielgie	publiczny
2	Krzysztof Jaworski	Gmina Skępe	publiczny
3	Andrzej Kurowski	Gmina Tłuchowo	publiczny
4	Danie Świdurski	Miasto Lipno	publiczny
5	Rafał Rutkowski	Gmina Czernikowo	publiczny
6	Władysław Kraziński	Gmina Bobrowniki	publiczny
7	Irena Lewandowska	"SZY MA KA " Firma Usługowo Szkoleniowo Doradcza, Irena Lewandowska	gospodarczy (przedsiębiorca)
8	Dariusz Domagalski	P.H.U. DRWAŁ BHP i PPOŻ	gospodarczy (przedsiębiorca)
9	Julia Wszelaki	Sikorki - ośrodek rekreacyjno- wypoczynkowy	gospodarczy (przedsiębiorca)

10	Maria Wyborska	PANACEUM-OMEGA Maria Jolanta Wyborska	gospodarczy (przedsiębiorca)
11	Roland Jankowski	Roland Witold Jankowski - Ekspert Kredytowy	gospodarczy (przedsiębiorca)
12	Daniel Koprowski	OSP Dobrzyń nad Wisłą	Spółeczny
13	Zdzisław Lewandowski	OSP Łochocin	Spółeczny
14	Dorota Winnicka	-	społeczny
15	Krzysztof Grudewicz	–	społeczny

5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie.

Szczegółowe informacje dotyczące procedury wyboru operacji/grantobiorców /operacji własnych wraz z regulaminem organu decyzyjnego zostaną opracowane po podpisaniu umowy na wdrażania LSR – zarys tych dokumentów (w formie streszczenia) zawarto w rozdziale VII przedmiotowej Strategii. Poniżej odniesiono się jedynie do najważniejszych kwestii formalnych jakie spełniają te dokumenty w odniesieniu do wymagań Programu:

- Organem decyzyjnym odpowiedzialnym za wybór operacji oraz ustalenie kwoty wsparcia jest Rada LGD,
- W treści procedur wskazany zostanie i opisany sposób udostępnienia procedur do wiadomości publicznej,
- W procedurach szczegółowo zostaną określone zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, wskazując przede wszystkim takie elementy jak: ocenę wniosków, dokumentowanie oceny, wzory dokumentów, osoby odpowiedzialne za poszczególne etapy wyboru, itp.,
- W procedurach określony zostanie sposób organizacji naborów wniosków wskazując m.in. na takie elementy jak: tryb ogłaszania, czas trwania naboru, miejsce składania wniosków,
- W procedurach przewidziane zostanie podawanie do publicznej wiadomości protokołów z posiedzeń dotyczących oceny i wyboru operacji zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy – na bazie podpisanych przez członków Rady deklaracji bezstronności,
- Procedura będzie zawierała szczegółowy sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu, wskazując m.in. takie elementy jak: warunki i sposób wniesienia protestu, termin wniesienia protestu,
- Procedury oceny operacji będą w konsekwencji spełniały wymagania RLKS tj.:
 - będą zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS, w tym z Ustawą o RLKS oraz szczegółowymi przepisami opisującymi wdrażanie PS WPR 2023-2027 oraz FEdKP 2021-2027,
 - będą niedyskryminujące i przejrzyste,
 - pozwolą uniknąć ryzyka konfliktu interesów tj. będą zawierały wzory deklaracji bezstronności oraz procedurę postępowania w zakresie ustalenia konfliktu interesów między wnioskodawcami a członkami Rady,
 - będą przewidywały szczegółowe regulacje zapewniające zachowanie parytetu grup interesów na całym etapie oceny operacji,

- będą przewidywały i szczegółowo regulowały sytuacje wyjątkowe np. sposób postępowania w przypadku takiej samej liczby punktów uzyskanych przez oceniane wnioski,
- zapewnią stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru,
- określą tryb wniesienia przez wnioskodawców protestu od rozstrzygnięć Rady w sposób zapewniający możliwość skutecznego wniesienia protestu,
- określą przejrzyste i niedyskryminujące procedury projektów grantowych szczegółowo opisujące proces wyboru grantobiorców, sposób rozliczania, monitoring i kontrolę,
- będą zawierały przejrzyste procedury wyboru operacji własnych,
- będą przewidywały prowadzenie rejestru interesów członków organu decyzyjnego, pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami,
- będą przewidywały przejrzysty sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach kryteriów oraz będą uwzględniały ustanowienie osoby/komisji, której zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej.

6. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.

Poniżej przedstawiano w ujęciu tabelarycznym wykaz dokument w regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.

Rodzaj dokumentu – sposób uchwalania i aktualizacji	Opis głównych kwestii których dotyczą
Statut LGD – uchwała i aktualizuje WZC	Statut jest podstawowym dokumentem określającym zasady działalności Stowarzyszenia, wskazującym takie elementy jak: cele działalności, teren działalności, kwestie członkostwa w Stowarzyszeniu, prawa i obowiązki członków, władze i organizacje Stowarzyszenia, kompetencje WZC, kompetencje Zarządu, kompetencje Komisji Rewizyjnej, główne założenia kompetencji Rady, podstawowe kwestie regulujące pracę biura, regulacje dotyczące majątku Stowarzyszenia
Regulamin Rady LGD – uchwała i aktualizuje WZC	Regulamin Rady określa szczegółowe kwestie związane z organizacją pracy Rady. Regulamin zawiera przede wszystkim kwestie dotyczące: członkostwa w Radzie, przygotowywania i zwoływania posiedzeń Rady, przebiegu posiedzeń Rady, zasady głosowania nad wyborem operacji, dokumentowanie procesu oceny operacji, procedurę wyłączenia członka Rady od udziału w dokonywaniu wyboru operacji.
Regulamin pracy i płacy biura LGD – uchwała i aktualizuje Zarząd LGD	Regulamin biura określa podstawowe zasady pracy biura LGD. Kwestie jakie porusza Regulamin dotyczą przede wszystkim: organizacji i zasad funkcjonowania Biura oraz zakresu działania i kompetencji Kierownika

	Biura i podległych pracowników w, praw i obowiązków Kierownika i pracowników w Biura, opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników w LGD doradztwa, czasu pracy w biurze, zasad dotyczących obecności w pracy, usprawiedliwień, nieobecności i spóźnień, zasad wynagradzania za pracę, zasad wypłaty wynagrodzenia.
Regulamin Zarządu LGD – uchwała i aktualizuje WZC	Regulamin określa podstawowe zasady funkcjonowania Zarządu LGD, w tym np. podział zadań pomiędzy członków Zarządu, organizację pracy Zarządu.

Rozdział II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

Lokalna Strategia Rozwoju realizowana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe obejmuje obszar 10 gmin: Bobrowniki, Chrostkowo, Czernikowo, Dobrzyń nad Wisłą, Kikół, Lipno gmina, Lipno miasto, Skępe, Wielgie Tłuchowo. Wymienione gminy wchodziły w skład powiatu lipnowskiego (9 gmin) oraz powiatu toruńskiego (gmina Czernikowo). Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe obejmuje obszar położony w południowo – wschodniej części województwa pomorskiego.

Liczba mieszkańców obszaru LGD wg danych GUS na koniec 2020 roku sięgnęła 72875 osób. Zakres oddziaływania każdego EFSI (EFRROW, EFS+), z których współfinansowana będzie LSR odnosi się do całego obszaru LGD wskazanego w poniższej tabeli.

Tabela 2 Powierzchnia i liczba mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD w 2020r

L.P.	Jednostka terytorialna	Powierzchnia (km ²)	Liczba mieszkańców
1	Bobrowniki	96	3027
2	Chrostkowo	74	2842
3	Czernikowo	169	8986
4	Dobrzyń nad Wisłą	115	7373
5	Kikół	98	6770
6	Lipno	210	11604
7	Skępe	179	7222
8	Tłuchowo	99	4494
9	Wielgie	134	6788
10	Miasto Lipno	11	13769
Razem		1 185	72875

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Poniżej wskazano mapę obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin, która wskazuje jednoznacznie na spójność przestrzenną obszaru objętego LSR.

Rysunek 1 Mapa obszaru objętego LSR.

Źródło: Opracowanie własne.

O spójności społecznej, gospodarczej i środowiskowej obszaru LGD decydują przede wszystkim trzy istotne czynniki odróżniające obszar LGD od innych terenów województwa kujawsko-pomorskiego:

a. Uwarunkowania geograficzne i przyrodnicze - Pierwszą bardzo ważną cechą charakterystyczną obszaru LGD jest jego atrakcyjne położenie administracyjne i komunikacyjne. Sytuacja ta odnosi się przede wszystkim do położenia w centralnym punkcie kraju oraz bliskości Torunia, Włocławka i Płocka jako bliskiego potencjalnego rynku zbytu produktów i usług świadczonych na terenie LGD. Jednocześnie widoczne jest dogodne położenie komunikacyjne odnoszące się w szczególności do przebiegania przez teren LGD drogi krajowej nr 10 łączącej aglomeracje: szczecińską, bydgosko-toruńską i warszawską oraz bliskość autostrady A1. Drugą charakterystyczną cechą dla tego obszaru jest jego usytuowanie na skarpie wiślanej i bezpośrednia dostępność do Jeziora Włocławskiego, sztucznego zalewu na środkowej Wiśle, powstałego ze spiętrzenia wód na zaporze wodnej we Włocławku. Zbiornik Włocławski jest największym pod względem powierzchni sztucznym zbiornikiem w Polsce o długości 58 km i średniej szerokości 1,2 km. W kontekście dostępności komunikacyjnej niezmiernie ważne jest także uruchomienie od 2015 r. bezpośrednich połączeń kolejowych w ramach decyzją Marszałka województwa Kujawsko-Pomorskiego Kolei między Turuniem i Sierpcem, (z przystankami w Skępe - Wioska - Żuchowo - Karnkowo - Kolankowo - Lipno - Złotopole - Konotopie - Kikół - Sumin - Wola - Steklin - Wygoda - Czernikowo - Czernikówo). Wszystkie wymienione elementy świadczą o dobrym połączeniu obszaru LGD, zwłaszcza z głównymi aglomeracjami województwa.

Obszar objęty analizą LSR należy do regionów umiarkowanie zasobnych w wody powierzchniowe. Przeważająca część terenu objętego analizą przyrodniczą należy do dorzecza Wisły. Rzeka przepływa przez teren trzech gmin obszaru LGD - znajdującej się na południu gminy Dobrzyń nad Wisłą (na wysokości której tworzy Zbiornik Włocławski) i leżących na północnym-zachodzie gmin Czernikowo, Bobrowniki (wchodzą w skład ich południowo-zachodniej granicy). Wisła płynie przez obszar województwa kujawsko-pomorskiego na długości 205,3 km., z czego 21,7 km przypada na Zbiornik Włocławski, który jest jednym z największych potencjalnym walorem turystycznym (korzystne warunki do lokalizacji zagospodarowania turystyczno – sportowego).

b. Dziedzictwo kulturowe - drugim elementem decydującym o wewnętrznej spójności obszaru LGD jest jego dziedzictwo kulturowe. Cechą charakterystyczną obszaru jest bogata historia i kultura. Miasto Dobrzyń nad Wisłą należy do najstarszych miast w Polsce (pierwsza wzmianka pochodzi z 1065 r.). Z Dobrzyniem nad Wisłą związana jest postać na wpół legendarnej Nawojki postaci z XV wieku uchodzącej za pierwszą polską studentkę. Z obszaru LGD pochodzi również wiele bardzo ważnych postaci których działania odbiły się głębokim echem w Polsce oraz za granicą. W Lipnie urodziła się Pola Negri, właściwie Apolonia Chałupiec światowa gwiazda kina niemego. Natomiast w miejscowości Popowo (gm. Tłuchowo) urodził się Lech Wałęsa polski polityk i działacz związkowy. W latach 1990–1995 Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Współzałożyciel i pierwszy przewodniczący „Solidarności”, opozycjonista w okresie PRL. Laureat Pokojowej Nagrody Nobla

c. Uwarunkowania rozwoju gospodarczego – o spójności obszaru LGD decyduje także w bardzo dużej mierze podobne uwarunkowania jego rozwoju związane z sytuacją gospodarczą zarówno w wymiarze wewnętrznym jak i determinujących go otoczeniu zewnętrznym. Należą do nich przede wszystkim:

- położenie w sąsiedztwie miast Toruń, Włocławek, Płock – determinujące duży rynek zbytu (w tym usług turystycznych) a jednocześnie źródło dostępu do edukacji, kultury, handlu dla mieszkańców obszaru LGD,
- położenie komunikacyjne łączące obszar LGD poprzez sieć dróg i linii kolejowych oraz droga krajowa nr 10 łącząca Toruń i Warszawę
- słaby rozwój rolnictwa determinowany przede wszystkim niekorzystnymi warunkami naturalnymi oraz rozdrobnionymi gospodarstwami rolnymi,

- obszar LGD obejmuje cały teren powiatu lipnowskiego (9 z 10 gmin terenu LGD) oraz gminę Czernikowo z powiatu Toruńskiego co determinuje prowadzenie jednolitej polityki rozwoju lokalnego np. w zakresie szkolnictwa zawodowego, walki z bezrobociem, itp.
- podobna struktura podmiotów gospodarczych pod względem ich wielkości, dominujących branż działalności oraz struktury formy prawnej prowadzenia działalności.

Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR

III.1. Dane z konsultacji społecznych, które wykorzystane zostały do opracowania LSR.

Do opracowania LSR wykorzystano przede wszystkim dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, z czego zdecydowana większość stanowi badania własne przeprowadzone przez LGD. Dane te na bazie opisanych poniżej metod i narzędzi badawczych obejmowały następujące elementy:

- Wyniki spotkania z przedstawicielami ngo, organizacji społecznych i kulturalnych oraz instytucji kultury,
- Wnioski z przeprowadzonych spotkań z przedstawicielami JST w formie warsztatów konsultacyjnych,
- Wnioski z przeprowadzonych spotkań z przedstawicielami podmiotów gospodarczych
- Wyniki prac Zespołu roboczego powołanego ds. Strategii,
- Wnioski ze zorganizowanych spotkań z mieszkańcami obszaru LGD w każdej z gmin regionu w formie spotkań konsultacyjnych,
- Wywiady indywidualne z wybranymi przedstawicielami społeczności lokalnej,
- Wyniki i wnioski z przeprowadzonych badań ankietowych mieszkańców,
- Analiza danych statystycznych, publikacji dotyczących obszaru LGD i procesu tworzenia LSR,
- Wyniki badania ewaluacyjnego przeprowadzonego w formie ewaluacji ex-post dla wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020,
- Uwagi składane przez mieszkańców do zamieszczonych do konsultacji projektów założeń Strategii,

Jednocześnie należy wskazać, że przedmiotowa Strategia nie została przygotowana przez podmiot zewnętrzny – w trakcie prac nad jej opracowaniem pracowali członkowie LGD, mieszkańcy, Zarząd i Rada LGD oraz członkowie organów statutowych oraz pracownicy biura Stowarzyszenia.

III.2. Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR.

W trakcie prac nad Strategią bazowano na szerokim spectrum metod partycypacyjnych wykorzystywanych podczas konsultacji społecznych. W ich doborze posłużyły sprawdzone i polecane metody których charakterystykę przedstawiono w bazie dobrych praktyk zamieszczonej na stronie internetowej <https://partycypacjaobywatelska.pl>. Wybrane metody dobrano do specyfiki budowanej Strategii w taki sposób, aby zaangażować w proces jej budowy szerokie grono społeczeństwa a jednocześnie uzyskać możliwie pełny obraz potrzeb i pożądanego kierunku rozwoju obszaru LGD i zastosować różne metody na każdym etapie prac nad Strategią. W trakcie prac nad LSR wykorzystano w tym zakresie 8 różnych, partycypacyjnych metod konsultacji: A - biały wywiad, B - badanie ankietowe, C - wywiad indywidualny D - warsztaty konsultacyjne, E - spotkania konsultacyjne, F - zespół roboczy, G - ocena partycypacyjna, H - World Café. Poniższa tabela przedstawia matrycę wskazującą które z wymienionych powyżej metod konsultacji zostały wykorzystane na jakim etapie prac nad Strategią.

Tabela 3Matryca metod partycypacyjnych.

Nr etapu	Etapy realizacji LSR	Metoda partycypacyjna (wg zestawienia powyżej)							
		A	B	C	D	E	F	G	H
I	Diagnoza i analiza SWOT								

II	Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania								
III	Opracowanie zasad wyboru operacji i kryteriów wyboru								
IV	Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji								
V	Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR								

Jak wynika z przedstawionego zestawienia na każdym etapie prac wykorzystano min. 4 różne metody partycypacyjne – zdecydowanie najwięcej (7) metod wykorzystano podczas procesu przygotowywania diagnozy i analizy SWOT – które to elementy stanowiły podstawę do dalszych prac nad Strategią. Szczegółowy opis każdej z zastosowanych metod partycypacyjnych wraz z opisem przeprowadzonych konsultacji społecznych ze społecznością lokalną przedstawiono w punkcie „III.4.” przedmiotowego rozdziału.

III.3. Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji.

Szczegółowe wnioski z konsultacji społecznych opisanych w przedmiotowym rozdziale zostały zawarte w poszczególnych rozdziałach Strategii, w tym w diagnozie, analizie SWOT, opisie celów, przedsięwzięć oraz planie komunikacji. Na etapie tworzenia Strategii przeprowadzono analizę wniosków z przeprowadzonych konsultacji pod kątem ich przydatności na potrzeby LSR, decydując o ich przyjęciu lub odrzuceniu – analizę tą przeprowadzono przede wszystkim podczas prac powołanego Zespołu roboczego ds. Strategii, który zajmował się założeniami LSR na każdym kluczowym etapie przygotowania Strategii. Poniżej przedstawiono główne wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji społecznych ze szczególnym nastawieniem na wskazanie wniosków przyjętych lub odrzuconych – szczegółowe wnioski z konsultacji, które zostały przyjęte na potrzeby LSR znajdują się w opisie diagnozy stanu obecnego. Podczas prac nad Strategią na każdym etapie prac dokonano analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji społecznych dotyczących tegoż etapu. Biorąc pod uwagę, że konsultacje były głównym źródłem danych na potrzeby opracowania Strategii, starano się w możliwie maksymalny sposób uwzględniać poszczególne wnioski z konsultacji. Odrzucenie wniosków następowało natomiast głównie w przypadku ich niezgodności z zasadami RLKS – co powodowało, że wnioski te nie mogłyby zostać zrealizowane w ramach Strategii oraz w przypadku gdy wnioski czy postulaty zgłaszane przez mieszkańców były wzajemnie sprzeczne.

W pierwszym z wymienionych przypadków wnioski wskazywały np. na potrzebę wsparcia kosztów bieżących funkcjonowania przedsiębiorstw oraz organizacji pozarządowych (szczególnie przedstawiciele NGO zwracali uwagę na problem braku środków finansowanych na pokrycie kosztów administracyjnych), ustalenia innej struktury podziału środków na poszczególne przedsięwzięcia finansowane z FEdKP niż wynika to z zapisów Regulaminu konkursu czy przeznaczenia środków na ogólny rozwój przedsiębiorczości niezależnie od branży – kwestie te zostały odrzucone z uwagi na ich niezgodność formalną z programami finansującymi – podobnie postąpiono w przypadku innych wniosków tego typu. W drugim z analizowanych uwarunkowań podczas konsultacji społecznych ich uczestnicy zgłaszali często sprzeczne z sobą kwestie, które następnie w drodze konsensusu lub głosowania zostały rozstrzygnięte. Zasadniczym tematem w tym zakresie był dylemat co do ukierunkowania Strategii np. w tematyce podziału budżetu finansowanego z WPR na poszczególne przedsięwzięcia dotyczące przedsiębiorczości.

W przypadku przyjętych wniosków z konsultacji zostały one szczegółowo opisane w rozdziale dotyczącym diagnozy, celów i przedsięwzięć. Wskazując, jednakże na wnioski z konsultacji, stanowiące niejako „kamienie milowe” które zadecydowały o kształcie Strategii należy wymienić przede wszystkim na takie kwestie jak:

- uznanie wspieranie dzieci, młodzieży i seniorów za kluczowy cel Strategii w ramach FEdKP,

- ukierunkowanie branżowe Strategii związane z przedsiębiorczością (wspieranymi branżami działalności gospodarczej),
 - wyszczególnienie najważniejszych kwestii, które będą decydowały o przyznawaniu wsparcia w formie preferencji w części przedsięwzięć, które będą miały w przyszłości odzwierciedlenie w postaci kryteriów wyboru operacji,
 - uchwycenie zintegrowanego charakteru Strategii zarówno w sensie branżowym (np. interakcja na linii podmioty prywatne — instytucje społeczne) jak i przestrzennym (np. mała infrastruktura rekreacyjna).
- Należy w tym kontekście wskazać, że podczas prac nad Strategią dogłębnie przeanalizowano wszystkie wnioski z każdego etapu konsultacji społecznych, przyjmując lub odrzucając je (w nielicznych przypadkach) na potrzeby niniejszej Strategii.

III.4. Podstawowe informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną.

Poniżej przedstawiono charakterystykę przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną wskazując na zastosowaną w każdym przypadku metodę partycypacji oraz skalę i zakres konsultacji:

Biały wywiad – przedmiotową metodę partycypacyjną wykorzystano na etapach tworzenia LSR nr: I, IV i V (zgodnie z powyższą tabelą). W tym zakresie dokonano analizy informacji pochodzących z publicznych danych statystycznych, bazy danych statystycznych GUS oraz profesjonalnych opracowań i publikacji dotyczących obszaru LSR oraz problematyki tworzenia Strategii. Jednocześnie na potrzeby przygotowania planu komunikacji oraz zasad monitoringu i ewaluacji dokonano analizy wyników badania ewaluacyjnego LSR w latach 2014-2020,

Badanie ankietowe – Metodę tą wykorzystano trzykrotnie (ankieta na stronie, ankieta na spotkaniach podczas przygotowywania Strategii - a jej wyniki posłużyły na etapach budowy Strategii nr: I, II, III, V: Główne badanie dotyczyło przeprowadzenia ogólnych badań ankietowych wśród lokalnej społeczności dotyczących kwestii diagnozy stanu obecnego, analizy SWOT, celów rozwoju i preferencji dla operacji finansowanych z LSR – w tym zakresie przeprowadzono badania w 2022 roku zarówno w wersji papierowej jak i wersji elektronicznej za pomocą ankiety on-line.

Wywiad indywidualny – przeprowadzone wywiady indywidualne stanowiły część procesu konsultacyjnego przeprowadzonego na przełomie 2022 i 2023 roku - w tym zakresie przeprowadzono wywiady wśród liderów lokalnej społeczności obszaru LGD działających w takich dziedzinach jak: branża turystyczna, organizacje pozarządowe, pracownicy JST. Badanie przeprowadzili pracownicy biura LGD. Wyniki przeprowadzonych wywiadów indywidualnych zostały wykorzystane na etapie budowania LSR nr: I, II.

Warsztaty konsultacyjne – metoda warsztatów konsultacyjnych została wykorzystana kilkakrotnie podczas prac nad przygotowywaniem LSR w odniesieniu do etapów budowy Strategii nr I, III, IV, V. Metodą tą przeprowadzono następujące konsultacje społeczne:

- spotkanie warsztatowe z przedstawicielami sektora przedsiębiorców z terenu LGD, jednodniowe spotkanie przeprowadzono w 2023 roku; w spotkaniu wzięli udział przedsiębiorcy, również beneficjenci wsparcia z LGD, przedstawiciele PUP i ODR,
- spotkanie z przedstawicielami JST z terenu działania LGD – przeprowadzono w 2023 roku – w spotkaniach wzięli udział przedstawiciele każdego samorządu gminnego z terenu LGD,
- spotkania z przedstawicielami organizacji kultury oraz organizacji pozarządowych - przeprowadzono jedno spotkanie w 2023 roku – w spotkaniach wzięli udział przedstawiciele NGO oraz GOK z terenu LGD,

Spotkania konsultacyjne – metodą tą przeprowadzono spotkania z mieszkańcami obszaru LGD zorganizowane w każdej z 10 gmin regionu. Tym samym zorganizowano 10 spotkań, na które przewidziano otwarty nabór uczestników. Spotkania zostały przeprowadzone w 2022 roku i wzięły w

nich udział osoby z terenu wszystkich gmin. Informacje i materiał zebrany podczas tych spotkań został wykorzystany na potrzeby budowy Strategii na etapie nr: II i V.

Zespół roboczy - Zespół roboczy ds. przygotowania LSR został powołany na początku 2023 roku. W skład zespołu weszli liderzy społeczności lokalnej z każdej z gmin obszaru LGD oraz przedstawiciele Zarządu i Biura LGD. Zespół komunikował się przede wszystkim drogą korespondencji email. Prace Zespołu obejmowały cały zakres budowy Strategii i odnosiły się do każdego etapu budowy LSR.

Ocena partycypacyjna – ocena partycypacyjna została wykorzystana do przeprowadzenia spotkania Zespołu roboczego powołanego do przygotowania założeń LSR – metodą tą przeprowadzono spotkanie Zespołu w 2023 roku. Spotkanie miało na celu dokonanie analizy wyników badań ankietowych i wywiadów indywidualnych oraz spotkań konsultacyjnych przeprowadzonych wśród lokalnej społeczności i na ich bazie określenia założeń LSR.

World Café – przedmiotową metodę wykorzystano do przeprowadzenia warsztatów z przedsiębiorcami działającymi w branży usług turystycznych, budowlanej, usług oraz przedstawicielami Powiatowego Urzędu Pracy. Przeprowadzono w tym zakresie jednodniowe warsztaty w 2023 roku. Informacje i materiał zebrany podczas spotkania został wykorzystany na potrzeby budowy Strategii na etapie nr: I i II.

W konsekwencji w proces konsultacji byli zaangażowani przedstawiciele wszystkich trzech sektorów: publicznego, gospodarczego oraz społecznego. Należy wskazać, że osoby które wzięły udział w konsultacjach opisanych w powyższych punktach obejmują szerokie spectrum podmiotów i branż – LGD starała się zaangażować w proces budowy Strategii szeroki wachlarz podmiotów i osób mających wpływ na rozwój lokalny. W pracach nad LSR wzięli w konsekwencji udział przedstawiciele np. Ochotniczych Straży Pożarnych, Kół Gospodyń Wiejskich, sołtysi, osoby reprezentujące organizacje pozarządowe (inne niż KGW i OSP) działające w różnych sferach życia społecznego, przedsiębiorcy różnych branż, rolnicy, osoby prywatne, przedstawiciele podmiotów zajmujących się usługami społecznymi i ekonomią społeczną, reprezentanci instytucji kultury, radni rad gmin i powiatu. Aktywny udział szerokiego grona przedstawicieli różnych środowisk spowodował, że osoby biorące udział w pracach nad LSR były reprezentatywne dla społeczności lokalnej, przez co należy wskazać, że opracowana LSR uwzględnia interesy wszystkich grup mieszkańców i podmiotów z obszaru LGD.

O konsultacjach z mieszkańcami dotyczących przygotowania LSR informowano m.in. poprzez zamieszczanie ich na stronie internetowej LGD oraz na stronach internetowych każdej z gmin obszaru objętego LSR. Jednocześnie informacje w tej kwestii przekazano do urzędu każdej z gmin z prośbą o zamieszczenie ich na tablicach ogłoszeń oraz słupach ogłoszeniowych, zarówno gminnych jak i sołeckich.

LGD będzie dążyć do stałego zaangażowania lokalnej społeczności także na etapie wdrażania Strategii w życie. W tym zakresie w opracowanym Planie komunikacji LGD przewidziało szereg działań animacyjnych i informacyjnych, które mają na celu informowanie szerokiego grona odbiorców o realizacji Strategii na etapie jej wdrażania. W tym zakresie w Planie opracowano szereg różnorodnych i kompleksowych działań, skierowanych i dopasowanych do różnego grona odbiorców, tak aby wszyscy zainteresowani niezależnie od wieku, płci, wykształcenia, niepełnosprawności itp. mieli równy dostęp do wiedzy i równy wpływ na wdrażanie LSR w życie. W tym zakresie w Planie komunikacji zastosowano alternatywne kanały komunikacji, aby nie wykluczyć żadnych grup społecznych – Plan zawiera w konsekwencji zarówno tradycyjne formy dotarcia do mieszkańców (np. prasa) jak i formy nowoczesne, oparte o internet i media społecznościowe.

Jednocześnie w trakcie procesu wdrażania Strategii w życie, LGD będzie w ramach procedury monitoringu i ewaluacji wewnętrznej weryfikować skuteczności stosowanych form komunikacji ze społecznością lokalną i reagować na ewentualne działania, które okażą się nieskuteczne. Jednymi z metod oceny prowadzonych działań będą ankiety monitorujące jakość prowadzonych działań

informacyjnych (szkoleń, konsultacji indywidualnych) oraz efektywność w dotarciu do odbiorców poszczególnymi kanałami np. za pośrednictwem poczty elektronicznej czy newslettera. W przypadku negatywnej oceny któregoś z działań, LGD przystąpi do korekty Planu komunikacji.

Ponadto jeśli w wyniku przeprowadzonej weryfikacji, któreś z zastosowanych metod okażą się nieskuteczne, LGD będzie dążyć do zwiększenia ilości użytych narzędzi komunikacji, ponad minimum wskazane w Planie komunikacji.

III.5. Partycypacja w budowaniu partnerstwa LGD

Należy podkreślić, że relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR będą oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji. Przejawiać się będą one w zasadach funkcjonowania LGD, które przewidują m.in.:

a. różnorodne formy komunikacji (nie tylko formalne) – LGD prowadzi ze swoimi członkami różne formy komunikacji – w tym nie tylko formalne związane z udziałem w WZC. W tym zakresie w ramach m.in. zachęta do zgłaszania nowych pomysłów dotyczących działalności LGD:

- tak jak dotychczas w przypadku konieczności przeprowadzenia nieformalnych konsultacji z członkami, Biuro LGD za pośrednictwem poczty elektronicznej (maili) skierowanej do wszystkich członków LGD będzie miało możliwość szybkiego kontaktu poza oficjalnymi spotkaniami,

b. kolegialny sposób podejmowania decyzji (wypracowanie oraz częste korzystanie z formuły pośredniej między decyzją prezesa zarządu a uchwałą walnego zgromadzenia np. praca w zespołach) – zgodnie z zapisami art. 23 pkt. 10 Statutu LGD Zarząd „powoływanie w razie potrzeb komisji problemowych,”. Tym samym Statut zakłada możliwość prac nad podejmowaniem decyzji dotyczących działalności Stowarzyszenia w sposób kolegialny, przy zaangażowaniu szerokiego grona członków – przed podjęciem finalnej decyzji przez Walne lub Zarząd. Zarząd LGD w ramach wdrażania niniejszej Strategii planuje szeroko skorzystać z tej możliwości. Już na etapie przygotowywania niniejszej LSR powołano Uchwałą Zarządu Zespół roboczy ds. opracowania LSR. Podobnie Zespół będzie brał udział w opracowaniu kryteriów wyboru operacji dla każdego z przedsięwzięć oraz procedur wyboru operacji. W trakcie wdrażania LSR w życie Zarząd będzie – zarówno z własnej inicjatywy jak i na wniosek członków – korzystał z możliwości powoływania w/w np. komisji/zespołów na potrzeby podejmowania decyzji co do ważnych dla Stowarzyszenia i wdrażania Strategii kwestii,

c. stosowanie zasady, iż walne zebranie członków jest zwoływane także na wniosek dość wąskiej grupy członków LGD 1/3 liczby członków – zgodnie z zapisami art. 20 pkt 5 podpunkt 4 Statutu, nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Członków zwoływane jest przez Zarząd m.in. na wniosek 1/3 ogółu członków Stowarzyszenia. Tym samym członkowie mogą w przystępny sposób zwoływać Walne i inicjować podejmowanie ważnych decyzji dla LGD,

d. ograniczenie zakresu czynności, co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji/uzgodnienia z pozostałymi członkami LGD – w art. 23 Statutu Stowarzyszenia wskazano zamknięty katalog 12 zakresów kompetencji Zarządu LGD – pozostałe kompetencje dotyczące funkcjonowania LGD leżą w gestii Walnego, czyli ogółu członków Stowarzyszenia. Tym samym Statut zawiera wprost ograniczony zakres czynności co do których Zarząd podejmuje decyzje bez konsultacji/uzgodnienia z pozostałymi członkami LGD,

e. otwartość na inicjatywy członków LGD (możliwość zgłaszania propozycji/inicjatyw przez członków LGD dot. funkcjonowania LGD i wdrażania LSR, zachęty do ich zgłaszania) – w przypadku najważniejszych decyzji dotyczących działalności LGD członkowie w liczbie min. 1/3 ogółu członków Stowarzyszenia mają prawo wnioskować o zwołanie Walnego Zgromadzenia Członków. Ponadto zgodnie z zapisami art. 21 Statutu WZC ma w kompetencjach m.in. uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia. Na bazie tych zapisów corocznie – każdego roku kalendarzowego – Zarząd zwołuje WZC podczas którego szczegółowo omawia proponowany Plan działania na kolejny rok kalendarzowy – plany te są następnie dyskutowane i zatwierdzane kolegialnie przez Walne. Przed

terminem Walnego Biuro LGD udostępnia Plan działania wszystkim członków celem wcześniejszego zapoznania się i wnoszenia uwag. Taka procedura jest praktykowana od początku działalności LGD i będzie kontynuowana w trakcie wdrażania przedmiotowej Strategii w życie.

f. zasada informowania o wyniku weryfikacji propozycji/inicjatywy zgłoszonej przez członka LGD z uzasadnieniem tego wyniku – w przypadku zarówno formalnego prowadzenia konsultacji z członkami jak i propozycji/inicjatyw zgłoszonych przez członków w sposób indywidualny/poza formalny, LGD tak jak dotychczas będzie każdorazowo informowała o wyniku weryfikacji zgłaszanych pomysłów. W tym zakresie odpowiedź będzie oparta o zasadę, że forma informacji będzie adekwatna do formy przedstawienia w/w propozycji. Jednocześnie osoby zgłaszające swoje inicjatywy otrzymają odpowiedź w terminie natychmiastowym po podjęciu decyzji przez odpowiedni organ co do rozpatrzenia tych propozycji. W przypadku konsultacji publicznych ich wyniki wraz z odniesieniem się do zgłaszanych uwag zostaną opublikowane na stronie internetowej LGD. W przypadku inicjatyw zgłaszanych indywidualnie ich autorzy zostaną poinformowani o stanowisku LGD w formie mailowej/listownej – adekwatnie do formy zwrócenia się z inicjatywą.

W związku z wyznaczoną definicją innowacyjności, która będzie premiowała operacje innowacyjne promujące kultywowanie i propagowanie dziedzictwa kulturowego i walorów naturalnych Ziemi Dobrzyńskiej, LGD przewiduje także prowadzenie działań związanych z animacją społeczności na rzecz wdrażania projektów innowacyjnych w w/w zdefiniowanym obszarze. W tym zakresie LGD zamierza promować twórcze podejście do rozwoju lokalnej kultury, w tym kultury dobrzyńskiej i zarówno edukować jak i informować lokalną społeczność o przykładach i sposobach tworzenia nowych elementów kultury. Działania te będą oparte o Przedsięwzięcie II.3 „Integracja społeczna dzieci i młodzieży” - LGD zamierza prowadzić działania o charakterze edukacyjnym i informacyjnym dotyczące m.in. innowacyjnych form rozwoju lokalnej kultury. Realizacja przedmiotowego przedsięwzięcia wynika wprost m.in. ze stopniowego zaniku zwłaszcza - wśród ludzi młodych - kultywowania tradycyjnych elementów kultury dobrzyńskiej. Edukacja i informacja o aktualnych trendach dotyczących promocji, designu, itp. z wykorzystaniem elementów związanych z lokalną kulturą. Działania tego typu będą przede wszystkim skierowane do ludzi młodych, tak aby zachęcić ich do kultywowania lokalnych tradycji w nowoczesny, atrakcyjny sposób,

W konsekwencji planowane metody wdrożenia zdefiniowanych innowacji w ramach w/w definicji będą obejmowały:

- zachęty w postaci punktacji w ramach przedsięwzięcia „Integracja społeczna dzieci i młodzieży” operacji spełniających powyższą definicję innowacji,
- wykorzystanie tradycyjnych elementów lokalnej kultury
- promocja dobrych praktyk związanych z realizacją innowacyjnych, twórczych operacji związanych z rozwojem, kultywowaniem lokalnej kultury (zrealizowanych zarówno w okresie programowania 2014-2020 jak i w ramach niniejszej Strategii) - np. podobnie jak w okresie programowania 2014-2020 za pośrednictwem mediów społecznościowych i strony internetowej LGD oraz bezpośrednich spotkań z lokalną społecznością,
- animowanie do realizacji innowacyjnych operacji związanych z lokalną kulturą podczas organizowanych w ramach Planu komunikacji szkoleń/warsztatów dla potencjalnych wnioskodawców.

Zastosowanie powyższych metod wdrożenia zdefiniowanych innowacji ma na celu uzyskanie bezpośredniego wpływu na rozwój obszaru LSR w postaci:

- realizacji jak największej liczby operacji innowacyjnych w ramach przedsięwzięcia „Integracja społeczna dzieci i młodzieży”, polegających na realizacji operacji mających twórczy charakter, tj. prowadzących do tworzenia nowego elementu lokalnej kultury,
- zwiększenia liczby osób na terenie LGD (w tym ludzi młodych) zajmujących się bezpośrednim propagowaniem i rozwojem lokalnej kultury (twórców ludowych),

- wprowadzenie do lokalnej kultury jak największej liczby działań nakierowanych na połączenie tradycji z nowoczesnością, w celu uatrakcyjnienia lokalnej twórczości kulturalnej dla ostatecznego odbiorcy i zwiększenia atrakcyjności lokalnej kultury jako jednego z dwóch elementów identyfikujących markę Ziemi Dobrzyńskiej,
- zwiększenia aktywności NGO w sferze propagowania i rozwoju lokalnej kultury, w tym kultury dobrzyńskiej,
- nawiązania współpracy wewnątrzregionalnej w zakresie wymiany doświadczeń związanych z propagowaniem lokalnych kultur.

Podobne działania LGD zamierza podejmować w ramach wzmocnienia partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR oraz rozwinięcia współpracy pomiędzy podmiotami z obszaru LGD¹. W celu zwiększenia zainteresowania realizacją projektów partnerskich planowana jest np. promocja projektów współpracy i korzyści z nich płynących oraz promocja partnerstwa LGD, w tym animowanie do współpracy członków, wspólna promocja regionu, wspólne decydowanie o kierunkach rozwoju lokalnego, itp. W celu zachęcenia do realizacji operacji w partnerstwie LGD:

- a. będzie prowadziła animowanie podmiotów z obszaru objętego LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne, itp. – LGD w ramach Planu komunikacji będzie prowadziła szkolenia, warsztaty, spotkania informacyjne podczas których będzie zachęcała potencjalnych wnioskodawców do realizacji operacji w partnerstwie, zwracając uwagę na korzyści płynące z realizacji wspólnych przedsięwzięć,
- b. kontynuując działania prowadzone w okresie 2014-2020 LGD będzie zachęcała do wzajemnej współpracy i integracji lokalnej społeczności – w ramach działań przewidzianych do realizacji w LSR z innych środków niż RLKS (np. środków KSOW) LGD będzie organizować wyjazdy studyjne po terenie LGD pokazujące najciekawsze inicjatywy związane przede wszystkim z turystką i kulturą jakie mają miejsce w regionie, zachęcając autorów tych inicjatyw oraz lokalną społeczność biorącą udział w wyjazdach do sieciowania i nawiązywania wzajemnej współpracy - zarówno na poziomie formalnym (wspólne operacje), jak i nieformalnym,
- c. na etapie przygotowywania oraz zmian LSR umożliwi zgłaszanie pomysłów na realizację nowych projektów przez podmioty z terenu LSR w ramach Strategii (także w partnerstwie), lub zgłaszania pomysłów/inicjatyw realizacji projektów wykraczających poza LSR, które mogą stać się przesłanką do realizacji operacji zarówno w ramach wdrażania Strategii, jak i z innych źródeł UE. Jednocześnie LGD zapewni informowanie o wyniku dokonanej przez LGD weryfikacji zgłoszonej propozycji/inicjatywy z uzasadnieniem tego wyniku na stronie internetowej LGD,
- d. przewidzi otwarte konsultacje nowych pomysłów na realizację m.in. operacji partnerskich przez podmioty z terenu LGD podczas konsultacji zmian LSR,
- e. w ramach przedsięwzięcia „Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej” preferowane będą (na poziomie kryteriów wyboru) operacje realizowane w partnerstwie min. 2 podmiotów.

III.6. Aktywizacja ludzi młodych i seniorów.

W LSR uwzględniono zwiększenie aktywności społecznej ludzi młodych (do 25 roku życia) poprzez realizację operacji na rzecz lokalnego środowiska młodzieżowego, w tym integrujących, animujących. Działania tego typu założono na dwóch poziomach, dotyczących sposobu dotarcia do

¹ W ramach LSR nie przewidziano realizacji operacji/projektów partnerskich zgodnie z definicją wskazaną w PS WPR; LSR w ramach przedsięwzięcia „Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej” zakłada natomiast preferencje dla operacji realizowanych w partnerstwie min. 2 podmiotów w zakresie dotyczącym realizacji projektu lub/i funkcjonowania wybudowanej infrastruktury po zakończeniu inwestycji

ludzi młodych i zachęcenia ich do udziału w realizacji LSR oraz poprzez same działania, które będą realizowane w ramach wdrażania Strategii:

a. Bezpośrednia animacja ludzi młodych w ramach Planu komunikacji i Zarządzania LSR – LGD w ramach opracowanego Planu komunikacji dobrała formy komunikacji w taki sposób aby dotrzeć także do jak największej liczby ludzi młodych, poinformować ich i zachęcić do udziału we wdrażaniu Strategii. W tym zakresie – z uwagi na specyficzne i charakterystyczne źródła z jakich korzystają młodzi w zakresie dotarcia do informacji oraz stosowane przez nich formy komunikacji - ukierunkowano się na działania wykorzystujące m.in. nowoczesne, elektroniczne formy przekazu, w postaci:

- portali społecznościowych – LGD posiada obecnie profil na portalu Facebook; planowane jest kontynuowanie prac na tej platformie.

- korespondencja mailowa – tak jak dotychczas będzie stanowiła jedną z głównych form kontaktu z zarówno członkami LGD jak i innymi osobami/podmiotami o wdrażaniu LSR. LGD posiada bazę adresów mailowych zarówno członków jak i innych osób zainteresowanych wdrażaniem Strategii, która będzie sukcesywnie powiększana w trakcie okresu programowania 2021-2027,

- newsletter - jako forma do przekazywania najważniejszych informacji i działalności LGD – Grupa będzie korzystała z tego środka komunikacji elektronicznej także w ramach wdrażania przedmiotowej LSR,

- publikacje na stronie internetowej LGD/ ogłoszenia/informacje na lokalnych portalach informacyjnych – doświadczenia z okresu programowania 2014-2020 wskazują jednoznacznie, że informacje zamieszczane na stronie www są najbardziej efektywną formą informowania i działalności LGD. Jednocześnie dynamiczne zmiany na rynku mediów lokalnych w ostatnich latach wskazują, że najbardziej poczytnymi mediami – przede wszystkim wśród ludzi młodych - są obecnie nie prasa drukowana ale internetowe portale informacyjne.

b. Wdrażanie LSR – LGD zaplanowała w ramach Strategii działania nakierunkowane przede wszystkim na potrzeby ludzi młodych:

- w ramach przedsięwzięcia „Integracja społeczna dzieci i młodzieży” zostanie ono nakierunkowane na odbiorców, którymi będą osoby młode. Konsultacje społeczne w tym zakresie wskazały bowiem, że najbardziej efektywnymi działaniami w zakresie edukacji regionalnej są działania skierowane do najmłodszych części społeczeństwa poprzez zaszczepienie w nich od najmłodszych lat idei odpowiedzialności za istniejące walory przyrodnicze i historyczne.

Opisane działania zaplanowane do realizacji w ramach LSR skierowane do ludzi młodych uwzględniają zawartą w diagnozie analizę obecnej oferty, jaka jest dostępna dla tej grupy na obszarze LSR i są do niej komplementarne (np. z działaniami realizowanymi przez samorządy gmin w zakresie infrastruktury rekreacyjnej).

W LSR założono także aktywizację seniorów, która będzie odbywała się na dwóch poziomach związanych z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR:

a. Włączanie seniorów poprzez członkostwo w Zarządzie – obecnie w składzie Zarządu znajdują się 2 osoby w wieku powyżej 60 lat; w Radzie LGD są 4 takie osoby.

b. Realizacji operacji na rzecz seniorów – mając na uwadze informacje i dane zawarte w diagnozie, w ramach LSR wyznaczono do realizacji Cel II: Poprawa jakości życia oraz rozwój usług dla mieszkańców obszaru LGD, skierowany m.in. do seniorów. W tym zakresie:

- w ramach przedsięwzięć: „Integracja społeczna osób w wieku senioralnym” zostanie one ukierunkowane wprost na wsparcie seniorów. W tym zakresie możliwy będzie do realizacji pełny wachlarz kompleksowych przedsięwzięć polegających na realizacji usług społecznych zaspokajających potrzeby seniorów, np. kluby seniora, uniwersytety III wieku, itp.

c. Realizacja działań aktywizujących seniorów w kwestii aplikowania o środki w ramach LSR – działania tego typu będą realizowane w ramach Planu komunikacji, gdzie wyodrębniono seniorów jako jedną z grup docelowych Planu dla której przewidziano działania związane z zachęceniem tej grupy

osób do aplikowania o środki w ramach LSR. Zachęty te będą dotyczyły przede wszystkim przedsięwzięcia „Integracja społeczna osób w wieku senioralnym” w ramach którego LGD będzie zachęcała seniorów do aplikowania o środki na działania aktywizujące ich lokalne środowisko.

III.7. Działania polegające na informowaniu lokalnej społeczności o możliwości udziału w działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji lub o możliwości korzystania z efektów tych działań.

LGD w ramach Zarządzania LSR będzie także prowadziła działania polegające na informowaniu lokalnej społeczności o możliwości udziału w działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji lub o możliwości korzystania z efektów tych działań. W tym zakresie LGD:

- a. w ramach Planu komunikacji będzie prowadziło szkolenia, warsztaty, spotkania informacyjne, podczas których będzie informowała mieszkańców regionu o możliwości udziału w działaniach na rzecz kobiet oraz osób poszukujących zatrudnienia,
- b. stworzy bank projektów/dobrych praktyk, w tym operacji skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji, które będą realizowane w ramach przedmiotowej Strategii przez podmioty z terenu LGD; baza zostanie zamieszczona na stronie LGD. Baza będzie m.in. promowała możliwość udziału w działaniach na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji oraz informowała o możliwości korzystania z efektów tych działań,
- c. zaplanowała w Planie komunikacji realizację działań aktywizujących osoby w niekorzystnej sytuacji w kwestii aplikowania o środki w ramach LSR. Wyodrębniono grupy w niekorzystnej sytuacji jako jedną z grup docelowych Planu, dla której przewidziano działania związane z informowaniem i zachęcaniem do aplikowania o środki w ramach LSR. Zachęty te będą dotyczyły zarówno zachęcania tych dwóch grup osób o aplikowanie w naborach na podejmowanie działalności gospodarczej jak i do zachęcania przedsiębiorców do tworzenia nowych miejsc pracy dla tych 2 grup. W tym zakresie forma i treść tych działań zostanie dopasowana do specyfiki tych grup odbiorców – zgodnie z zapisami Planu komunikacji.

III.8. Zasady horyzontalne.

LGD zapewni aby w całym procesie przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów Strategii uwzględnienie zostały zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060. W tym zakresie LGD zapewni przestrzeganie zasad horyzontalnym na etapie zarówno przygotowania jak i wdrażania Strategii; jednocześnie zasady te będą przestrzegane także na poziomie zarządzania LGD, tj.:

- a. Zasada poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej. LGD zapewni przestrzeganie praw podstawowych UE określonych w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej (Dz. U. UE 2016/C 202/02) w postaci: godności, wolności, równości, solidarności, praw obywatelskich i wymiaru sprawiedliwości. W procesie tworzenia oraz wdrażania Strategii LGD skoncentruje przede wszystkim się na uwzględnieniu praw podstawowych, takich jak prawa człowieka, wolność wyznania, wolność zgromadzeń i wolność słowa. Zgodnie z Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej, każda osoba ma prawo do równości wobec prawa, bez dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, przekonania polityczne lub jakąkolwiek inną cechę. Wszyscy mieszkańcy obszaru LGD, bez względu na ich pochodzenie, wiek, płeć, orientację seksualną, religię czy przekonania polityczne, powinni mieć równe szanse i prawa do rozwoju i udziału w życiu społecznym. Podczas wdrażania Strategii uwzględnione będą również kwestie poszanowania praw człowieka, w tym praw migrantów i uchodźców. Ważnym elementem Strategii będzie również monitoring przestrzegania praw podstawowych, co pozwoliłoby na ocenę skuteczności podejmowanych działań i ich ewentualne modyfikacje. Wprowadzenie działań

uwzględniających poszanowanie praw podstawowych pozwoliłoby na budowanie bardziej demokratycznego, wolnego i otwartego społeczeństwa na obszarze wiejskim objętych LSR,

- b. zasada równości kobiet i mężczyzn: w celu zagwarantowania przestrzegania zasad horyzontalnych UE dotyczących równości płci, LGD wprowadziła kilka działań w ramach budowa i wdrażania LSR, które zapewnią uwzględnianie potrzeb kobiet i mężczyzn w równym stopniu, tj.:

- Analiza sytuacji kobiet i mężczyzn na obszarze LGD – na etapie przygotowywania LSR została przeprowadzona analiza uwzględniająca różnice między kobietami i mężczyznami w zakresie dostępu do zasobów, edukacji, zatrudnienia, przedsiębiorczości, usług społecznych i innych ważnych obszarów. Analiza stanowi integralną część diagnozy i miała na celu identyfikację obszarów, gdzie należy podjąć działania na rzecz równości płci.
- LGD włączy perspektywę płci do planowania i wdrażania Strategii na wszystkie etapach tworzenia i wdrażania strategii, od analizy sytuacji, poprzez planowanie działań i alokowanie środków, po monitorowanie i ocenę postępów. Działania te będą uwzględniały potrzeby i priorytety zarówno kobiet, jak i mężczyzn.
- LGD w trakcie swojej statutowej działalności oraz działań zaplanowanych w ramach Zarządzania LSR będzie przywiązywała szczególną uwagę do eliminowania stereotypów płciowych, poprzez edukację i promowanie postaw sprzyjających równości płci. Wszystkie działania tego typu będą skonsultowane z mieszkańcami obszaru wiejskiego, a w szczególności z kobietami, aby uwzględnić ich potrzeby i opinie.
- Ważnym elementem realizacji Strategii będzie także monitoring postępów jej wdrażania w zakresie równości płci, co pozwoli na ocenę skuteczności działań podejmowanych w ramach Strategii i ich ewentualne modyfikacje.

Należy w tym zakresie wskazać, że:

- na etapie przygotowywania LSR dostęp do konsultacji społecznych miałyby wszystkie zainteresowane osoby bez względu na płeć. W konsultacjach Strategii brały udział wszystkie zainteresowane osoby – zarówno kobiety jak i mężczyźni. LGD na żadnym etapie prac nad LSR nie stosował podziału zastosowanych metod partycypacji ze względu na płeć,
 - na etapie wdrażania Strategii LGD zapewni taki sam, niedyskryminujący dostęp do możliwości aplikowania o środki w ramach LSR dla wszystkich zainteresowanych osób, bez względu na płeć. Stosowane przez LGD formy dotacja do beneficjentów z informacją o naborach wniosków będą działaniami niedyskryminującymi żadnej z płci,
 - w procesie zarządzania LGD – tak jak dotychczas – LGD zapewni równoprawny dostęp do udziału w pracach Stowarzyszenia, w tym działalności w poszczególnych jego organach przez wszystkie zainteresowane osoby bez względu na płeć.
- c. zasady równości szans i niedyskryminacji: LGD opracowując Strategię zwróciła szczególną uwagę na przestrzeganie zasady horyzontalnej Unii Europejskiej dotyczącej równości szans i niedyskryminacji. Przede wszystkim, zostały zapewnione równe szanse wszystkim mieszkańcom powiatu i gm. Czernikowo bez względu na ich pochodzenie, wiek, płeć, orientację seksualną, religię czy przekonania polityczne w dostępie do informacji o przygotowywaniu LSR, w tym udziału w prowadzonych konsultacjach, na każdym etapie prac nad Strategią. Kwestia ta zostanie także zachowana w trakcie procesu wdrażania LSR gdzie dostęp do zarówno informacji jak i bezpośredni dostęp do aplikowania o środki będą miały wszystkie osoby spełniające kryteria dostępu oraz kryteria wyboru operacji – LGD nie będzie w tym zakresie stosowała żadnych kryteriów dyskryminujących którąkolwiek z grup społecznych. Jednocześnie LGD – podobnie jak w przypadku równości płci zapewni właściwy proces monitorowania przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji,

- d. zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W strategii zostaną uwzględnione działania, które pomogą w zapewnieniu pełnej i równorzędnej integracji osób z niepełnosprawnościami na wszystkich etapach przygotowania i wdrażania LSR. W tym zakresie:
- na etapie przygotowywania LSR – LGD była przygotowana na udział w pracach nad Strategią osób z niepełnosprawnościami, w celu umożliwienia im aktywnego uczestnictwa w różnych formach konsultacji. Osoby z niepełnosprawnościami brały udział w pracach nad LSR i miały zapewniony równy dostęp do wiedzy i Strategii oraz równy wpływ na jej kształt jak pozostali uczestnicy prac,
 - na etapie wdrażania LSR – LGD zapewni równy dostęp dla wszystkich zainteresowanych, w tym osób z niepełnosprawnościami do możliwości aplikowania w konkursach organizowanych przez LGD w okresie programowania 2021-2027,
 - zarządzanie LGD - zapewni równoprawny dostęp do udziału w pracach Stowarzyszenia, w tym działalności w poszczególnych jego organach przez wszystkie zainteresowane osoby, w tym osoby z niepełnosprawnościami.
- Ponadto LGD mając na uwadze zdiagnozowane potrzeby lokalnej społeczności, wychodząc naprzeciw potrzebom osób z niepełnosprawnościami, uznała tę grupę osób oraz ich opiekunów za grupę będącą w szczególnej sytuacji grożącej marginalizacją, a w konsekwencji wymagającej szczególnego wsparcia. Tym samym w ramach przedsięwzięć dotyczących usług społecznych oraz infrastruktury społecznej preferowane będą operacje skierowane do osób z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunów.
- Jednocześnie we wszystkich projektach – zarówno infrastrukturalnych jak i nieinwestycyjnych – zostanie zapewniony dostęp do ich efektów przez osoby z niepełnosprawnościami – zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa w tym zakresie,
- e. zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyn poważnych szkód”: LGD będzie dążyć do zapewnienia, że wszystkie nasze działania w ramach wdrażania LSR były realizowane zgodne z celami zrównoważonego rozwoju, takimi jak ochrona środowiska, rozwój społeczny i ekonomiczny oraz dbałość o dobre relacje międzyludzkie. W strategii uwzględniono również cele ONZ dotyczące zrównoważonego rozwoju, a także porozumienie paryskie i zasadę "nie czyn poważnych szkód". W tym zakresie:
- opracowana Strategia nie zawiera przedsięwzięć mogących wpływać negatywnie na środowisko.
 - na etapie wdrażania Strategii w życie, jednym z etapów oceny operacji będzie ich oddziaływanie na środowisko, w tym w uzasadnionych przypadkach przewidzianych przepisami prawa – ocena oddziaływania na środowisko. Operacje które wykazywałyby negatywny wpływ na środowisko, nie będą podlegały dofinansowaniu ze środków RLKS. Premiowane wnioski zawierające zapisy o ochronie środowiska na etapie oceny wniosków

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału LSR

Poniższa analiza oparta została o analizę i interpretację danych statystycznych pochodzących z oficjalnej statystyki GUS, informacji i danych przekazanych przez samorządy objęte obszarem działalności LGD oraz inne, ogólnodostępne bazy danych społeczno – gospodarczych.

Analiza zawiera m.in. porównywanie sytuacji na terenie LGD z sytuacją w skali regionu województwa kujawsko-pomorskiego. W celu zapewnienia jak najpełniejszej obiektywności tego porównania – w przypadku dostępności danych na poziomie gmin, porównano sytuację na terenie województwa, biorąc pod uwagę tylko dane dotyczące gmin wiejskich i miejsko – wiejskich. Takie podejście pozwoliło na wyeliminowanie błędu metodologicznego w postaci ujęcia w porównaniu danych dla gmin miejskich regionu, które w większości nie są objęte obszarem działalności LGD, a które znacząco wpływają na sytuację społeczną i gospodarczą całego województwa – dotyczy to przede wszystkim Torunia i Bydgoszczy, które z uwagi na liczbę ludności w znacznym stopniu determinują obraz dotyczący poziomu rozwoju całego regionu. Podobnie postąpiono w przypadku danych dostępnych na poziomie powiatów – gdzie sytuację na terenie LGD porównano do średniej dla powiatów ziemskich w województwie (bez miast na prawach powiatu).

1. Ogólny opis obszaru.

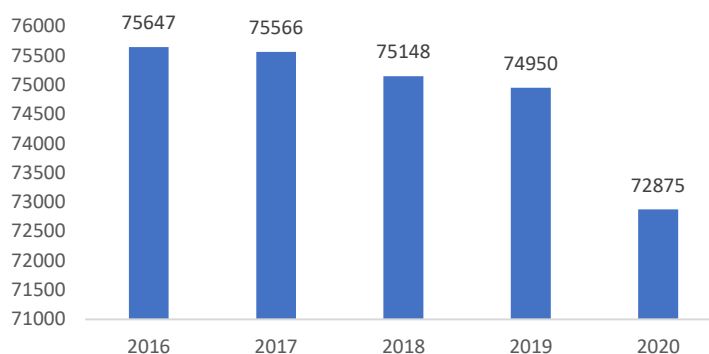
Lokalna Strategia Rozwoju realizowana przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe obejmuje obszar 10 gmin: Bobrowniki, Chrostkowo, Czernikowo, Dobrzyń nad Wisłą, Kikół, Lipno gmina, Lipno miasto, Skępe, Wielgie Tłuchowo. Wymienione gminy wchodzi w skład powiatu lipnowskiego (9 gmin) oraz powiatu toruńskiego (gmina Czernikowo). LGD Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe obejmuje obszar położony w południowo – wschodniej części województwa kujawsko pomorskiego.

Całkowita powierzchnia obszaru LGD wynosi 1 185 km², co stanowi 6,6 % powierzchni województwa kujawsko - pomorskiego. Pierwszą bardzo ważną cechą charakterystyczną obszaru LGD jest jego atrakcyjne położenie administracyjne i komunikacyjne. Sytuacja ta odnosi się przede wszystkim do położenia w centralnym punkcie kraju oraz bliskości Torunia, Włocławka i Płocka jako potencjalnych rynków zbytu produktów i usług świadczonych na terenie LGD. Jednocześnie widoczne jest dogodne położenie komunikacyjne odnoszące się w szczególności do przebiegu przez teren LGD drogi krajowej nr 10 łączącej aglomeracje: szczecińską, bydgosko-toruńską i warszawską oraz bliskość autostrady A1.

2. Sytuacja demograficzna.

Liczba mieszkańców obszaru LGD wg danych GUS na koniec 2020 roku sięgnęła 72 875 osób. Charakterystyczny jest spadek tej liczby w okresie od 2013 roku o 1 965 osób, tj. o 3 %². Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia poniższy rysunek.

² W tej oraz kolejnych częściach diagnozy, w przypadku porównania zmian danego parametru w czasie, odnoszono się do okresu lat 2013-2020 (w przypadku dostępności tego typu danych). Przyjęty rok wyjściowy (2013) pozwala na uchwycenie zmian jakie się dokonały na terenie LGD od początku kończącego się okresu programowania 2014-2020.

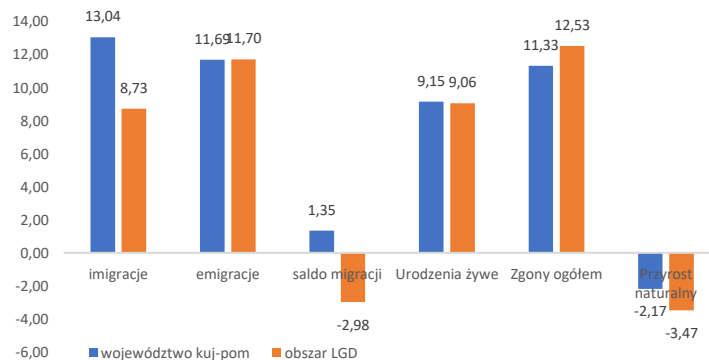

Wykres 1 Zmiana liczby mieszkańców obszaru LGD w latach 2016-2020 oraz dynamika zmian liczby mieszkańców na tle województwa kujawsko-pomorskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Źródłem takiego stanu rzeczy należy upatrywać zarówno w niskim, ujemnym poziomie przyrostu naturalnego jak i niskim, ujemnym wskaźniku salda migracji. W roku 2020 saldo migracji wyniosło na obszarze LGD -2,98 ‰ przy 1,35 ‰ dla województwa – co wskazuje na bardzo niekorzystną sytuację w tym zakresie – znacznie gorszą od średniej dla całego regionu. Podobnie niekorzystanie przedstawia się sytuacja wskaźnika przyrostu naturalnego, który na terenie LGD sięgnął w analizowanym roku wartości -3,47 ‰ i był na niższym poziomie od wartości tego wskaźnika notowanej dla całego regionu (-2,17 ‰). Szczegółowe dane uwidaczniają przede wszystkim znacznie mniejszy niż ma to miejsce w regionie poziom wskaźnika imigracji na teren LGD mieszkańców z zewnątrz oraz wysoki i wyższy od średniej poziom wskaźnika zgonów.

Dane wskazują, że zarówno wskaźnik przyrostu naturalnego (obrazujący różnicę w liczbie urodzeń i zgonów) jak i wskaźnik salda migracji osiągają bardzo niskie wartości ujemne a sytuacja pod tym względem jest znacznie gorsza od średniej dla województwa.

Wykres 2 Ruch naturalny ludności obszaru LGD na tle województwa kujawsko-pomorskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średni wiek mieszkańców powiatu lipnowskiego wynosi 39,5 lat i jest nieznacznie niższy od średniego wieku mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego (41,7 lat) oraz nieznacznie niższy od średniego wieku mieszkańców całej Polski. Konsekwencją tego jest relatywnie młodsza struktura wieku ludności obszaru LGD na tle regionu, uwidoczniła wyższym udziałem mieszkańców (61,94 %) obszaru LGD w wieku produkcyjnym na tle województwa (59,9% woj. kuj-pom). Jednocześnie widoczny jest także wyższy udział na terenie LGD liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (19,23% - na tle 18 % w woj. kuj-pom) oraz niższy udział (18,83%) mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (22,1% woj. kuj-pom).

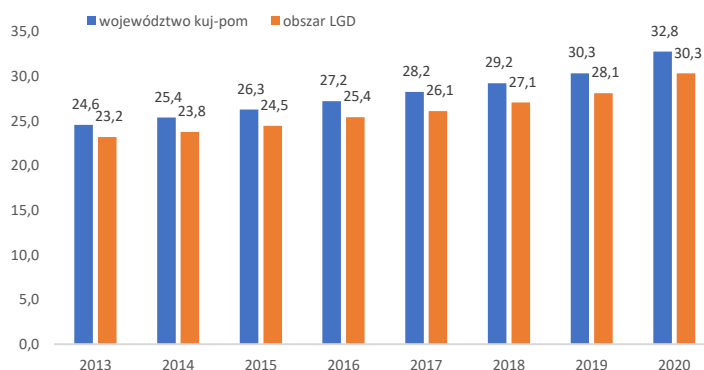
Szczególnie charakterystyczny jest – determinujący opisane liczby - fakt niskiego poziomu wskaźnika liczby urodzeń na terenie LGD, który jest jednakże zbliżony do średniej dla województwa. Porównanie wartości wskaźnika urodzeń na poziomie kraju wskazuje, że na 2 477 gmin w Polsce, gminy z obszaru LGD o najwyższym wskaźniku lokują się dopiero w drugiej 500 zestawienia. Sytuacja ta jest widoczna od wielu lat i świadczy o bardzo niskich poziomach wskaźnika liczby urodzeń na terenie LGD. Konsekwencją tego jest stały spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Niski poziom urodzeń i starzejąca się struktura społeczeństwa jest w tym kontekście elementem charakterystycznym dla terenu LGD. Należy jednakże wskazać, że opisane powyżej dane nie wpływają na wzrost udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności obszaru LGD, który utrzymuje się od kilku lat na podobnym poziomie 19%.

Tabela 4 Dane dotyczące urodzeń oraz przyrostu naturalnego na terenie poszczególnych gmin obszaru LGD.

Nazwa	Urodzenia żywe na 1000 ludności	Przyrost naturalny na 1000 ludności	Pozycja gminy w Polsce
Wielgie	10,49	-1,8	519
Tłuchowo	10,33	-2,37	578
Chrostkowo	10,11	-1,74	652
Lipno	9,11	-2,95	1132
Lipno miasto	8,74	-5,24	1323
Kikół	8,62	-0,99	1390
Dobrzyń nad Wisłą	8,06	-4,23	1685
Czernikowo	7,62	-2,87	1900
Skępe	7,6	-6,27	1909
Bobrowniki	7,01	-6,84	2156

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sytuacja ta obrazuje, iż obszar LGD dotyka widoczne w skali makro zjawisko starzenia się społeczeństwa. Uwidacznia to zmiana w czasie wartości wskaźnika liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym – mimo, iż w każdym z analizowanych lat wskaźnik ten na terenie LGD przyjmuje wartości niższe od średniej dla regionu to widoczny jest coroczny, stały, dynamiczny wzrost wartości tego wskaźnika, co obrazuje rosnące obciążenie demograficzne osób w wieku produkcyjnym przez osoby w wieku poprodukcyjnym – w okresie ostatnich 7 lat wartość przedmiotowego wskaźnika wzrosła na terenie LGD o ponad 30%.

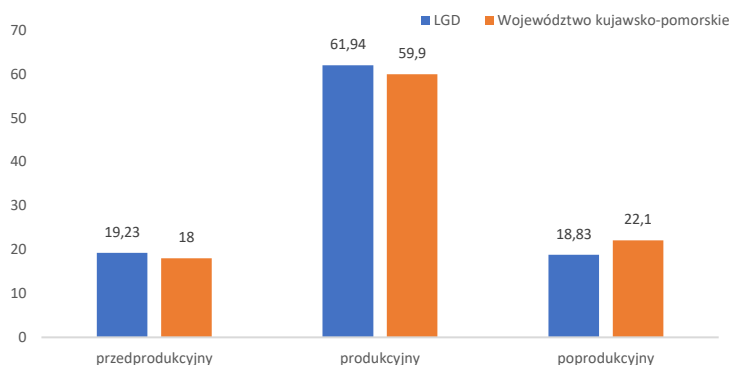

Wykres 3 Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w latach 2013-2020.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Potwierdzają to dane dotyczące zmiany liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ostatnich latach – liczba ta systematycznie w każdym roku analizy rośnie, osiągając wielkość 14 028 osób w 2020 roku – co oznacza wzrost o 1 320 osób w okresie ostatnich 7 lat tj. o ok 10 %. Zmniejsza się w konsekwencji udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w całkowitej liczbie mieszkańców regionu i wynosi

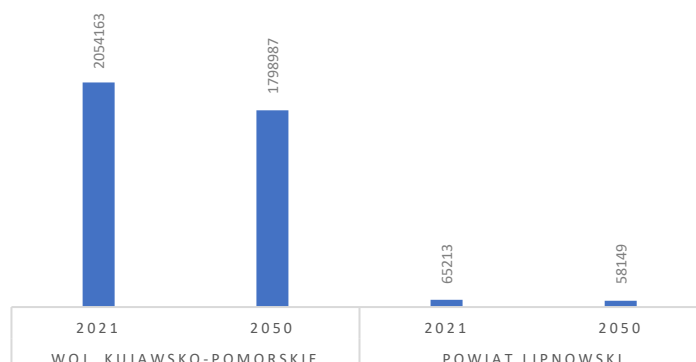
obecnie 18,8%. Wg danych na rok 2020 liczba osób w wieku produkcyjnym na obszarze LGD stanowiła 61,9 % a dla województwa 59,9%.

Wykres 4 Struktura wieku mieszkańców obszaru LGD na tle województwa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

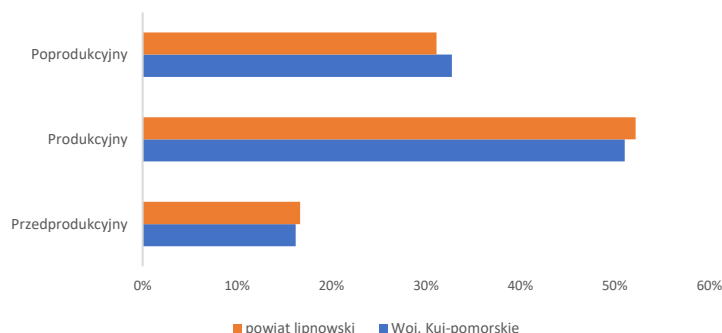
Kierunki zmian w strukturze demograficznej obszaru LGD potwierdzają prognozy GUS dotyczące liczby mieszkańców wg funkcjonalnych grup wieku w okresie do 2050 roku. Ogółem prognozowana liczba ludności tak województwa jak i obszaru LGD będzie ulegała spadkowi, odpowiednio o -10,83% w przypadku obszaru LGD (powiat lipnowski) oraz -12,42% w przypadku województwa.

Wykres 5 Prognoza demograficzna liczby ludności obszaru LGD na tle województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2050.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z tych prognoz liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym będzie systematycznie i dynamicznie rosła i do roku 2050 zwiększy się w relacji do stanu obecnego (wzrost o 12%). Jednocześnie liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym będzie pozostawała w całym okresie analizy na zbliżonym poziomie (spadek o 2% w roku 2050). Konsekwencją tego będzie spadek udziału osób w wieku produkcyjnym (o 10%). Prognoza ta – mimo, że jest korzystniejsza od prognozy w innych terenach województwa czy kraju – wskazuje na bardzo znaczący przewidywany wzrost ludności najstarszej (seniorów), generując tym samym szereg następstw dla struktury społecznej i gospodarczej regionu.

Wykres 6 Prognozy ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym obszaru LGD do roku 2050.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

3. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru).

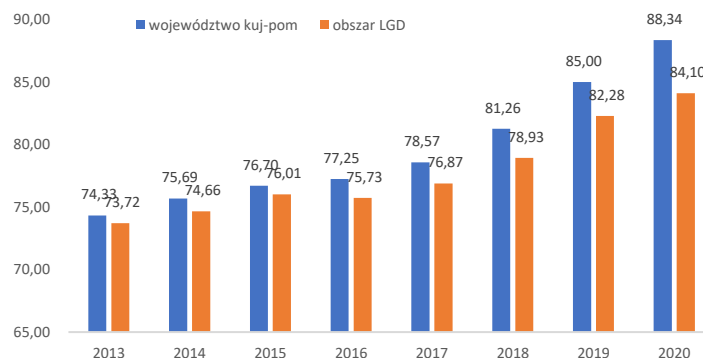
Według danych GUS liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie LGD w 2020 r. wynosiła łącznie 6 129 szt. co stanowi 3% podmiotów zarejestrowanych w województwie kujawsko-pomorskim. W zakresie bezwzględnej liczby podmiotów gospodarczych, największa ich ilość jest zarejestrowana w mieście Lipno (1 592) i gminie wiejskiej Czernikowo (814).

Tabela 5 Liczba podmiotów gospodarczych w 2020 roku

Gmina	Liczba podmiotów gospodarczych
Czernikowo	814
Chrostkowo	184
Bobrowniki	231
Wielgie	463
Dobrzyń n/W	674
Skępe	647
Lipno m	1592
Kikół	516
Lipno gm	802
Tłuchowo	370
Suma	6129

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnia ilość podmiotów gospodarczych przypadających na 1 000 mieszkańców na diagnozowanym obszarze wynosi 84 podmioty, gdzie analogiczny wskaźnik dla województwa kujawsko - pomorskiego sięga poziomu 88. Najwięcej podmiotów gospodarczych przypada w przeliczeniu na mieszkańca w mieście Lipno oraz gminach wiejskich: Czernikowo i Lipno. Poziom omawianego wskaźnika na całym obszarze działania LGD jest średnio o 20 % niższy od wielkości notowanej dla województwa. Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na badanym obszarze rośnie systematycznie w okresie lat 2013-2020; daje się zauważyć natomiast w całym okresie analizy niższa wartość wskaźnika od średniej dla województwa, co wskazuje na relatywnie niższy poziom rozwoju przedsiębiorczości.

Wykres 7 Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 m-ców na terenie LGD na tle województwa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura wielkości przedsiębiorstw na obszarze LGD wskazuje na zdecydowaną przewagę ilościową małych firm. Analogiczna jest sytuacja w województwie kujawsko-pomorskim. Największy udział w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych na terenie LGD mają mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające od 0 do 9 osób, stanowią one 96,89% przedsiębiorstw (w województwie kujawsko-pomorskim – 96,07%), pozostałe grupy są zdecydowanie mniej liczne i łącznie stanowią 3,11% przedsiębiorstw. Liczba małych przedsiębiorstw zatrudniających poniżej 50 osób stanowi w sumie 99,60% ogółu firm.

Pod względem struktury własnościowej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na obszarze LGD w sektorze prywatnym widoczna jest zdecydowana dominacja firm prowadzonych przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Przedsiębiorstwa te stanowią w sumie 79% wszystkich firm zarejestrowanych na badanym terenie. Pod tym względem struktura ta jest zbliżona do średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego (73,72%), wykazując się jednakże większym udziałem osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i niższym udziałem spółek prawa handlowego (woj. kuj-pom 8,57%).

W przypadku struktury zarejestrowanych na obszarze LGD podmiotów gospodarczych według rodzaju prowadzonej przez nich działalności (sekcji PKD) dane wskazują, na zdecydowaną dominację dwóch sekcji, które w sumie stanowią ponad 45 % wszystkich podmiotów gospodarczych. W opisywanej strukturze zdecydowanie dominują sekcje: G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (25%) oraz F - Budownictwo (20 %). W województwie oraz w skali całego kraju przeważają podobne branże, aczkolwiek ze znacznie mniejszym ich udziałem w całej strukturze podmiotów gospodarczych. W kontekście struktury istniejących przedsiębiorstw znamieny jest w tym zakresie fakt braku na terenie LGD dużych zakładów przemysłowych i dominacja małych firm działających w sferze usług i handlu, co z jednej strony przekłada się na relatywnie niewielki potencjał istniejących form do generowania nowych miejsc pracy – z drugiej zaś skutkuje np. brakiem uciążliwych dla środowiska zakładów przemysłowych. Charakterystyczna jest także na tle regionu i kraju znaczna koncentracja działalności we wspomnianych dwóch branżach dominujących, tj. sekcjach F i G.

Tabela 6 Struktura podmiotów gospodarczych na terenie LGD na tle województwa i Polski w 2020 r. wg sekcji PKD.

Obszar	SEKCJE PKD																		
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S,T,U
LGD	2,94	0,11	7,11	0,16	0,46	20,08	25,73	6,80	2,50	1,04	1,84	2,99	4,60	2,25	1,63	2,97	5,29	2,46	8,79

Polska	1,51	0,10	8,32	0,26	0,31	13,42	21,35	6,04	3,20	4,28	2,66	5,91	10,61	3,35	0,57	3,38	5,81	1,84	6,79
woj. kuj-pom	1,96	0,08	8,62	0,38	0,38	14,07	21,84	6,55	2,43	2,72	2,91	5,17	8,44	3,21	0,68	3,35	7,54	2,08	7,19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W celu wskazania przewag komparatywnych na terenie LGD wyznaczone zostały współczynniki lokalizacji LQ (Location Quotient)³. LQ nazywany jest także wskaźnikiem specjalizacji regionalnej; pozwala na wskazanie w danym regionie branż (sektorów), które są wyjątkowe na tle całej gospodarki narodowej lub na tle większego regionu, jakim jest województwo. Wartość $LQ > 1$ wskazuje, że w danym sektorze w regionie odnotowano relatywnie większy udział przedsiębiorstw w porównaniu ze średnią dla Polski i dla województwa kujawsko - pomorskiego. Inaczej mówiąc branża ta jest „nadreprezentowana” w danym regionie (na tle kraju lub województwa). Można to interpretować, że gminę (czy też region) w danej branży charakteryzuje specjalizacja, bądź przewaga komparatywna, w porównaniu do kraju czy województwa.

W celu zidentyfikowania branż, które wykazywały najwyższy poziom przewag komparatywnych w regionie w porównaniu z całą polską i wojewódzką gospodarką wyznaczono wskaźniki syntetyczne. Odpowiednie wartości wyliczono odrębnie dla wszystkich działów PKD pod kątem udziału ilościowego firm z danego działu w strukturze przedsiębiorstw ogółem. Poniższa tabela przedstawia otrzymane wskaźniki syntetyczne przewag komparatywnych.

Tabela 7 Wskaźnik syntetyczny przewag komparatywnych w relacji do Polski i województwa w 2020 r. wg sekcji PKD.

Obszar	SEKCJE PKD																		S,T,U
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	
LGD-Polska	1,95	1,18	0,85	0,63	1,49	1,50	1,21	1,13	0,78	0,24	0,69	0,50	0,43	0,67	2,86	0,88	0,91	1,34	1,30
LGD-woj. kuj-pom	1,50	1,43	0,83	0,43	1,21	1,43	1,18	1,04	1,03	0,38	0,63	0,58	0,54	0,70	2,39	0,89	0,70	1,19	1,22

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z przedstawionych danych najwyższe wskaźniki (najwyższe przewagi ilościowe) na tle kraju i województwa wystąpiły w przypadku sekcji: A, E, F, G, O, R i w sumie S, T i U. W konsekwencji podmioty z tych branż na terenie LGD charakteryzuje większy udział ilościowy w ogólnej strukturze podmiotów na tle województwa i kraju.

Wyznaczenia branż kluczowych dla rozwoju obszaru LGD w przyszłości dokonano na bazie analitycznego podsumowania stanu gospodarki regionu i jej perspektyw na przyszłość, jak i konsultacji społecznych przeprowadzonych ze społecznością lokalną. Na bazie tych źródeł jako kluczowe dla rozwoju regionu wyznaczono trzy grupy branż kluczowych.

a. Branże najbardziej perspektywicznych pod względem obecnej dominacji w gospodarce oraz przewag komparatywnych na tle regionu i kraju, tj.: branża budowlana (sekcja F) oraz naprawa pojazdów samochodowych (sekcja G, Dział 45).

Powyższe branże wytypowano na podstawie danych dostępnych w GUS zaprezentowanych powyżej, na spotkaniu z przedsiębiorcami w dniu 20.02.2023 r. oraz podczas spotkań gminnych z lokalną społecznością. Uzyskane informacje pozwoliły na wyznaczenie branż, które cechują się obecnie wysokim udziałem w gospodarce regionu, wysokim poziomem przewag komparatywnych, a jednocześnie mają potencjał do bycia liderami gospodarki na terenie LGD w przyszłości i jednocześnie wymagają wsparcia ze strony środków UE. Wśród usług dominują zdecydowanie usługi budowlane

³ J. Szlachta, T. Brodzicki, D. Ciołek, T. Komornicki, J. Zaleski, Z. Mogiła, Terytorialny wymiar wzrostu i rozwoju, Difin, Warszawa, 2015 r.

oraz naprawa pojazdów - jednocześnie są to dwie branże, które mimo składanych wniosków nie uzyskiwały wsparcia w poprzednim okresie programowania, gdyż kryteria premiowały działalność turystyczną i rekreacyjną.

Bazując na dostępnych danych oraz spotkaniach z przedsiębiorcami i mieszkańcami, mając na uwadze iż wsparcie które zostanie udzielone przez LGD będzie uzupełnione wysokim wkładem własnym wnioskodawców, należy zauważyć iż gotowość aplikowania o środki deklarują w/w dwie branże. Branże te zdaniem mieszkańców generują najwięcej miejsc pracy w regionie, największe wpływu podatkowe, a jednocześnie oferują usługi świadczone dla lokalnej społeczności.

Powyższe podejście do wsparcia wymienionych branż potwierdzają wyniki badania ewaluacyjnego ex-post z realizacji LSR za lata 2014-2020, gdzie wybrzmiewa potrzeba wsparcia innych sektorów niż turystyka, w tym sektorów które były aktywne we wnioskowaniu o wsparcie w ramach okresu programowania 2014-2020 a nie otrzymały wsparcia. Kwestia ta została poruszona w odpowiedzi na pytania ewaluacyjne w ramach badania i stanowi podstawę do rozszerzenia nowej Strategii LGD o większy zakres działań (w przypadku przedsiębiorców) niż tylko skoncentrowane na turystyce.

Wszystkie te elementy w połączeniu z opiniami tak mieszkańców jak i przedsiębiorców biorących udział w pracach nad LSR wskazują, że w/w dziedziny stanowią jedną z najbardziej kluczowych i perspektywicznych dla rozwoju regionu branż działalności gospodarczych, które jednocześnie wymagają wsparcia.

b. Usługi turystyczne i okołoturystyczne, tj.: hotelarstwo, gastronomię, rekreację, komercyjną działalność kulturalną. Turystyka i kultura w opinii mieszkańców powinna być wspierana i rozwijana aby Ziemia Dobrzyńska stała się marką samą w sobie, rozpoznawalna w kraju i za granicą. Rozwój usług turystycznych i okołoturystycznych wpłynie na zatrzymanie na obszarze LSR przybywających tu turystów. Jednocześnie w statystykach publicznych w porównaniu z innymi branżami gospodarki turystyka nie jest widoczna jako branża dominująca, co wynika m.in. z częstej sezonowości prowadzenia tego typu działalności oraz niewidocznego w statystykach wpływu turystyki na inne branże działalności. Konsultacje przeprowadzone w ramach budowy LSR wskazują natomiast, na potrzebę kontynuowania dotychczasowego podejścia związanego z ukierunkowaniem wsparcia przez LGD na rozwój turystyki. Potwierdzają to wyniki konsultacji społecznych, gdzie mieszkańcy wskazują jako jeden z głównych kierunków rozwoju regionu właśnie turystykę, wymieniając np. walory naturalne oraz kulturowe jako dwa z trzech najważniejszych wyróżników w oparciu o które powinien odbywać się rozwój regionu. Potwierdzają to wyniki bezpośrednich spotkań z mieszkańcami, którzy wprost wyrażają przekonanie, iż turystykę stanowi zdecydowanie jeden z najważniejszych czynników w okół których powinien następować rozwój regionu.

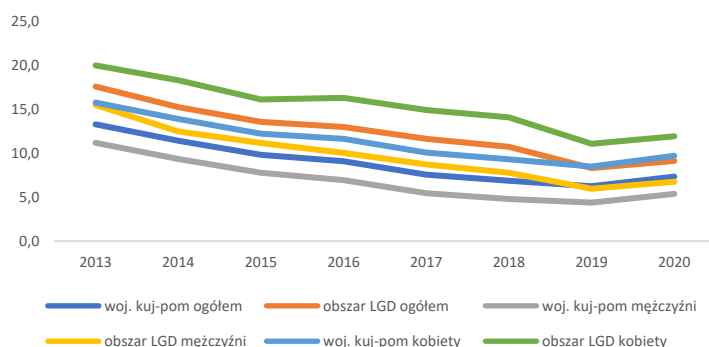
W tym kontekście niezmiernie ważna jest podkreślana przez mieszkańców – ale wynikające także z monitoringu wdrażania LSR w latach 2014-2020 – potrzeba przede wszystkim wsparcia istniejących podmiotów turystycznych w zakresie poprawy jakości świadczonych usług. Potwierdza to doświadczenie z okresu programowania 2014-2020 gdzie 58% wniosków mieszczących się w limicie dostępnych środków dotyczyło branży turystycznej lub okołoturystycznej. Mimo udzielonego wsparcia nadal odczuwalny jest deficyt tego rodzaju usług na obszarze LSR.

4. Rynek pracy (poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia - liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym, charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy).

Średni poziom zatrudnienia mierzony liczbą pracujących przypadających na 1 000 ludności na terenie powiatu lipnowskiego wyniósł w 2020 roku 125‰ i był znacznie niższy od średniej dla całego województwa kujawsko-pomorskiego (231‰) – sytuacja ta świadczy przeciętnym poziomie zatrudnienia na terenie LGD i decyduje o relatywnie słabej sytuacji w tym zakresie.

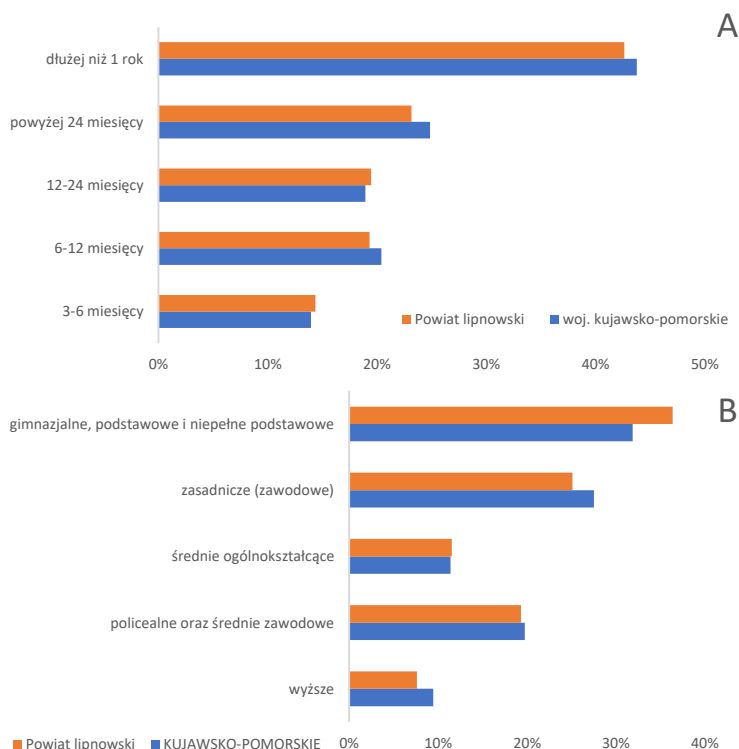
Jednocześnie liczba osób bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym na terenie LGD w 2020 roku wyniosła 8,9% i była znacznie wyższa od wartości tego wskaźnika dla całego

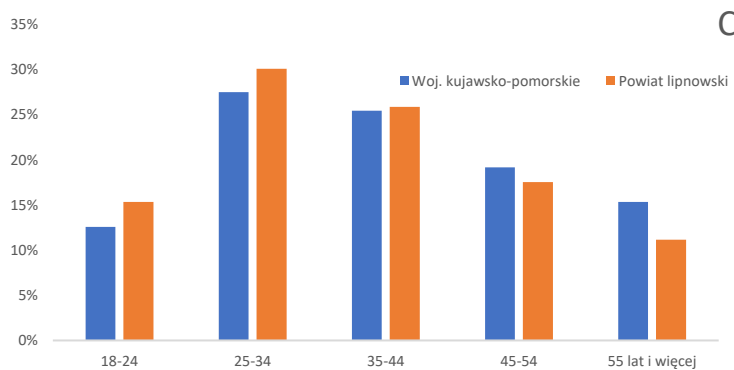
województwa kujawsko-pomorskiego (6%). Struktura wielkości bezrobocia wg płci na terenie LGD wskazuje ponadto na znacznie wyższy wskaźnik poziomu bezrobocia wśród kobiet – wskaźnik ten (mierzony liczbą kobiet bezrobotnych w relacji do liczby kobiet w wieku produkcyjnym) wyniósł 11,6% i był dwukrotnie wyższy od analogicznego wskaźnika notowanego w przypadku mężczyzn (6,7%). W konsekwencji liczba bezrobotnych kobiet była dwukrotnie wyższa od liczby bezrobotnych mężczyzn. Charakterystyczne jest, że przedmiotowa dysproporcja utrzymuje się stale w okresie analizowanych ostatnich 7 lat.

Wykres 8 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 9 Charakterystyka bezrobotnych

Rysunek. Charakterystyka bezrobotnych na terenie powiatu lipnowskiego na tle powiatów ziemskich województwa kujawsko-pomorskiego w 2020 roku w %⁴.

A- Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy; B - Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia; C - Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg grup wieku;

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS: www.stat.gov.pl

Charakterystyka struktury bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Lipnie przedstawia się następująco:

- a. Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet wśród bezrobotnych ogółem – porównanie w tym zakresie ze średnią dla województwa wskazuje, że kobiety stanowią znacznie większy odsetek bezrobotnych na terenie LGD niż ma to miejsce w skali całego województwa.
- b. Bezrobotni zarejestrowani wg czasu pozostawania bez pracy – analiza wskazuje na niższy udział długotrwale bezrobotnych w ogóle osób pozostających bez pracy na terenie LGD na tle całego województwa. Sytuacja ta dotyczy zarówno osób pozostających bez pracy ponad 12 jak i ponad 24 miesiące,
- b. Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia – tak na terenie LGD jak i w całym regionie widoczny jest wyższy udział wśród bezrobotnych osób w niższym wykształceniu: zawodowym, gimnazjalnym i podstawowym. Jednocześnie na terenie LGD daje się zauważyć znacznie wyższy odsetek wśród bezrobotnych osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym niższy osób z wykształceniem średnim.
- c. Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg grup wieku – w przedmiotowej strukturze widoczne jest zjawisko znacznie wyższego od średniej dla regionu udziału wśród bezrobotnych osób młodych w wieku do 34 lat oraz znacznie niższy udział osób w wieku najstarszym tj. pow. 45 lat.

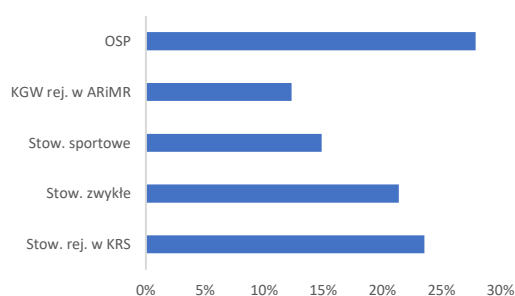
5. Działalność sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Według danych ze Starostwa Powiatowego w Lipnie, Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich (ARIMR) oraz Urzędu Gminy Czernikowo w 2021⁵ roku na terenie LGD funkcjonowało 294 organizacji pozarządowych. Jednocześnie wśród zarejestrowanych organizacji funkcjonowało 41 klubów sportowych (w tym 27 UKS), 77 ochotniczych straży pożarnych oraz 34 koła gospodyń wiejskich. Liczby te wskazują, że w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na analizowanym obszarze działa 39,61 organizacji – jest to wielkość wyższa do średniej notowanej dla województwa (22).

⁴ Z uwagi na brak danych statystycznych na poziomie gmin, analizę przeprowadzono na poziomie powiatu. Jednocześnie z uwagi na fakt, że obszar LGD obejmuje wszystkie gminy powiatu lipnowskiego oraz jedną gminę powiatu toruńskiego (powiat toruński liczy w sumie 8 gmin), analizę przeprowadzono na bazie danych dla powiatu lipnowskiego. Porównania ze średnią dla województwa oparto o dane dla powiatów ziemskich.

⁵ Dane z 2021

Analiza struktury obszarów działalności funkcjonujących organizacji pozarządowych wskazuje, że dominują w niej organizacje działające w szeroko pojętej sferze podtrzymywania tradycji i rozwoju lokalnego. Widoczna jest także nieznaczna liczba podmiotów prowadzących działania na rzecz osób niepełnosprawnych (5), widzimy znaczny udział organizacji promujących rozwój kultury fizycznej, sportu, rekreacji i turystyki (41) oraz działających na polu integracji - co w swoich celach statutowych zaznaczyło 36 podmiotów. Na obszarze LGD funkcjonuje 77 OSP co stanowi 9 % tego rodzaju organizacji w województwie (850), w tym 15 w KSRG. Duża reprezentatywność OSP widoczna jest również w strukturach LGD, a nawet Radzie LGD.

Wykres 10 Struktura NGO na terenie LGD wg głównego rodzaju działalności, w 2022 roku, w %.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Lipnie oraz Urzędu Gminy Czernikowo oraz rejestru KGW w ARiMR.

potwierdzają przeciętny poziom aktywności społecznej na terenie objętym LSR, zwłaszcza w porównaniu ze średnią dla całego regionu województwa kujawsko - pomorskiego.

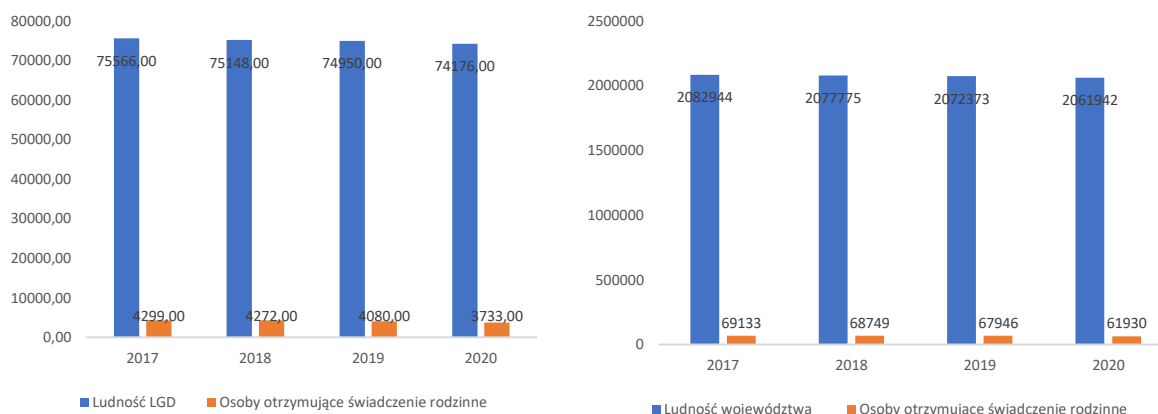
Poza działalnością NGO, stosowaną powszechnie miarą rozwoju społeczeństwa obywatelskiego danego obszaru jest udział mieszkańców w wyborach powszechnych. Analizując frekwencję wyborczą na terenie LGD w ostatnich wyborach ogólnokrajowych tj. wyborach na urząd Prezydenta RP, które miały miejsce w 2020 roku (do analizy wzięto dane dla I tury wyborów) - dane wskazują, że średnia frekwencja we wszystkich gminach obszaru LGD wyniosła 53,45% i była niższa od średniej dla całego Województwa Kujawsko Pomorskiego (61,03%) oraz znacznie niższa od wyniku otrzymanego w skali całego kraju (64,51%). Dane te

6. Problemy społeczne, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk

Problemy społeczne zidentyfikowane na potrzeby przedmiotowej Strategii na terenie LGD dotyczą przede wszystkim kwestii związanych z potrzebą funkcjonowania pomocy społecznej, która zgodnie z definicją wskazaną przez Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 2021 poz. 2268, z późn. zm.) jest „...instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”.

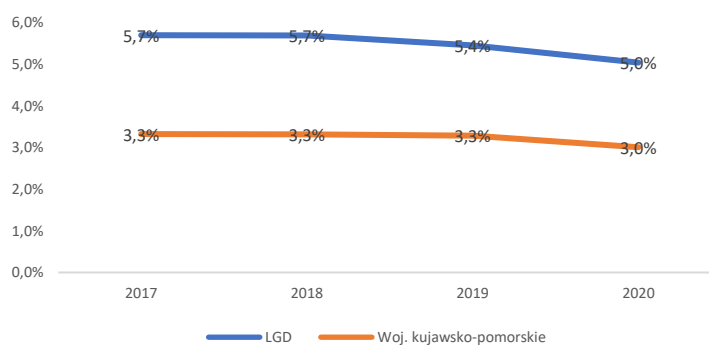
Bazując na danych oficjalnej statystyki GUS zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej na terenie LGD, a w konsekwencji sytuację w zakresie występujących problemów w tym zakresie można oprzeć na liczbie rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci oraz liczbie beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej. W przypadku pierwszego ze wskazanych wskaźników odnosząc go do liczby mieszkańców, liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci jest w całym okresie analizy obejmującym okres lat 2017-2020 na terenie LGD wyższa od średniej notowanej dla całego obszaru województwa. Stan ten utrzymuje się na podobnym poziomie w całym okresie analizy; jednocześnie widoczna jest podobna tendencja zmian przedmiotowego wskaźnika w czasie, który notuje na terenie LGD spadek począwszy od 2018 roku. Wyjaśnięn takiej sytuacji należy upatrywać z jednej strony w większej dzietności rodzin na terenie LGD (który należy do wyższego niż w województwie) i występowaniu większej liczby rodzin wielodzietnych wymagających potencjalnego wsparcia – a z drugiej w wyższych dochodach związanych z corocznym podnoszeniem kwoty najniższego wynagrodzenia brutto przy jednoczesnym stałym kryterium dochodowym (674,00 zł netto) na osobę w rodzinie. Wpływ na tą kwestię ma także wprowadzenie kilka lat temu na poziomie rządowym świadczeń specjalnych dla rodzin, które niewątpliwie poprawiły sytuację materialną ich beneficjentów - oraz

spadek bezrobocia w skali kraju i regionu – które to zjawiska zmniejszyły w konsekwencji popyt na usługi pomocy społecznej w tym zakresie.

Wykres 11 Liczba ludności otrzymująca świadczenia rodzinne na tle ludności ogółem.

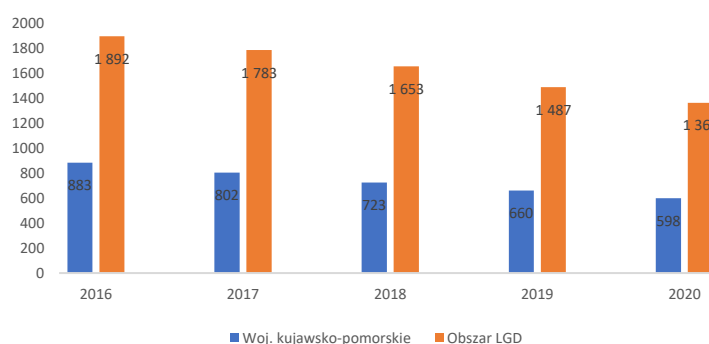
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS: www.stat.gov.pl

Wykres 12 Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne, w latach 2017-2020 roku.

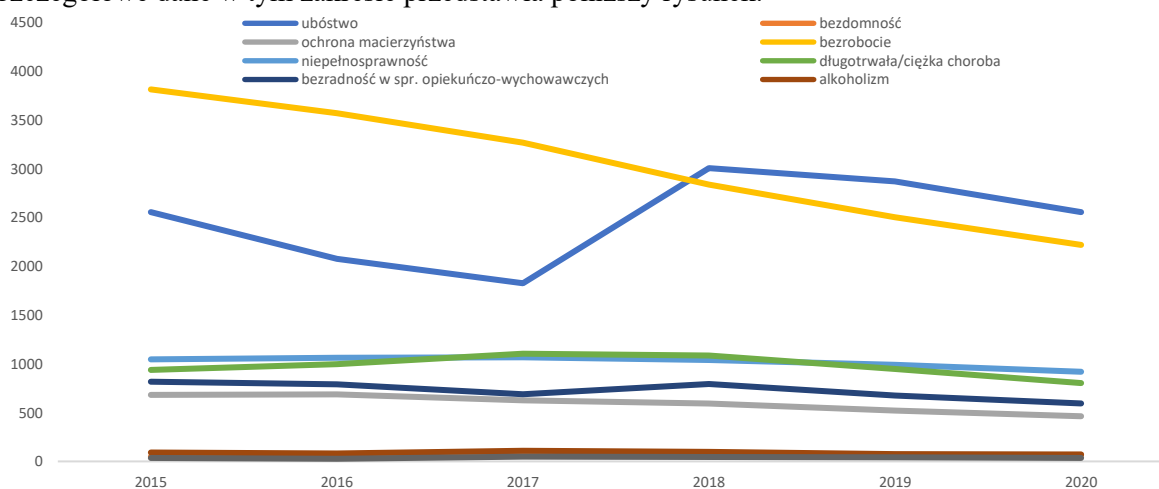
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku drugiego z omawianych wskaźników obrazującego liczbę beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej przypadających na 10 tys. ludności, widoczna jest nieznacznie niższa jego wartość na terenie LGD na tle całego regionu województwa kujawsko - pomorskiego oraz podobnie jak w całym regionie jego systematyczny spadek w ostatnich latach. Powodów tej sytuacji należy upatrywać w podobnych zjawiskach jak w przypadku zasiłków dla rodzin.

Wykres 13 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności, w latach 2014 - 2020 roku.

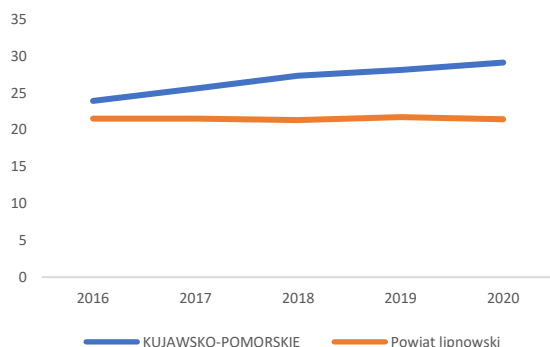
W kwestii powodów korzystania przez mieszkańców z pomocy społecznej dokonano analizy na podstawie przyczyn korzystania przez rodziny z terenu LGD z pomocy społecznej w ostatnich latach. Dane statystyczne wskazują, że mimo poprawy sytuacji materialnej, wciąż zdecydowanie głównym powodem w tym zakresie jest ubóstwo. Mimo spadkowej tendencji zmian liczby rodzin korzystających z pomocy z tego powodu, pozostaje on w dalszym ciągu zdecydowanie najczęstszą przyczyną z jakiej mieszkańcy wymagają wsparcia z zewnątrz – w ostatnim analizowanym 2020 roku z tego powodu skorzystało z pomocy 3 946 rodzin. Charakterystyczne jest, że na terenie LGD odsetek osób, którym przyznano świadczenia z powodu ubóstwa powiązanego z bezrobociem w liczbie osób objętych świadczeniami ogółem jest porównywalny do średniej w województwie kujawsko - pomorskim (na poziomie LGDów) i wynosi 63%, przy średniej dla województwa wynoszącej 62%. Innymi powodami korzystania ze wsparcia są: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych 24 % oraz niepełnosprawność 21 %. Ze wskazanych powodów, z pomocy społecznej zmuszonych jest korzystać corocznie blisko 5 000 rodzin z terenu LGD. Pozostałe zjawiska społeczne mają znacznie mniejszy wpływ na potrzebę korzystania z pomocy i charakteryzują się malejącą tendencją tego wpływu w ostatnich 6 latach – dotyczy to przede wszystkim takich czynników jak: bezrobocie, bezradność czy ochrona macierzyństwa, gdzie liczba rodzin powołująca się na te zjawiska przy korzystaniu z pomocy społecznej zmalała od roku 2015 w sumie o 32%. Czynniki te obok alkoholizmu i bezdomności pozostają natomiast wciąż ważnymi powodami, z których mieszkańcy wymagają wsparcia zewnętrznego. Na szczególną uwagę zasługują także ostatnie dwa z wymienionych czynników tj. alkoholizm i bezdomność, które mimo podejmowanych działań pozostają na zbliżonym poziomie w analizowanym okresie jako powód, z którego rodziny wymagają wsparcia z pomocy społecznej. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia poniższy rysunek.

Wykres 14 Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc społeczną wg przyczyn, w latach 2015- 2020 roku.

W zakresie dostępu do usług stacjonarnej pomocy społecznej miarą w tym zakresie jest liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. m-ców. Dane te wskazują, że na obszarze LGD widoczna jest (24) mniejsza od średniej dla województwa dostępność do usług w tym zakresie. Ponadto rosnąca tendencja zmian tego wskaźnika w przypadku całego województwa (29) nie znajduje potwierdzenia na terenie LGD, gdzie wskaźnik ten notuje znacznie większe wahania. Zjawisko to – mimo ukierunkowania usług społecznych na ich deinstytucjonalizację – wskazuje na słabszy dostęp do stacjonarnych usług społecznych, zwłaszcza dla osób nie mających

możliwości wsparcia w ramach opieki środowiskowej, w tym osób o wysokim poziomie niepełnosprawności czy ciężko chorych.

Wykres 15 Liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. m-ców, w latach 2016- 2020 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

25 miejsc

- Dzienny Domu Pobytu Senior + w Stalmierzu 53 miejsc
- Środowiskowy Dom Samopomocy Koniczynka Sumin 53 miejsca
- Dzienny Dom Pobytu Lipno - 18 miejsc
- Dom Samotnej Matki W Skępem -15 miejsc

W ostatnich latach przybyło placówek świadczących dzienną opiekę, jednak największym problemem ich funkcjonowania jest problem dowozu podopiecznych oraz związane z tym wysokie koszty.

Poniżej przedstawiono charakterystykę najważniejszych grup i zjawisk społecznych wymagających interwencji ze strony usług społecznych.

A. Piecza zastępcza

W przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców, w tym w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia, dzieci umieszczane są w pieczy zastępczej. Zapewnienie pieczy zastępczej ma charakter tymczasowy, celem pieczy jest wsparcie rodziców, by umożliwić powrót dziecka do rodziny biologicznej. Piecza zastępcza sprawowana jest w dwóch formach: rodzinnej tj. w rodzinach zastępczych spokrewnionych, niezawodowych, zawodowych, rodzinnych domach dziecka oraz instytucjonalnej tj. w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (POW) typu rodzinnego, socjalizacyjnego, interwencyjnego i terapeutycznego.

Na terenie LGD najczęstszym powodem umieszczania dzieci w pieczy jest bezradność rodziców w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Drugim najczęściej występującym problemem w rodzinie biologicznej było uzależnienie rodziców. Na uwagę zasługuje również problem przemocy w rodzinie, oraz znaczny wzrost liczby dzieci, które trafiły do pieczy z powodu sieroctwa lub półsieroctwa.

Dane statystyczne wskazują, że w 2020 roku na terenie LGD liczba dzieci w pieczy zastępczej ogółem wyniosła 152 osób – liczba ta wykazuje wyraźnych tendencję zmian w czasie, ulegając wahaniom między 2017 – 139, 2018-125 a 2019-142. W odniesieniu do nowych dzieci skierowanych do pieczy zastępczej, w 2020 roku ich liczba wyniosła 25 osób – wartość tego wskaźnika wykazuje natomiast tendencję wzrostową w analizowanym czasie ostatnich 4 latach, co wskazywać może na intensyfikację problemów związanych z opieką nad dziećmi.

W konsekwencji poziom wskaźnika osób korzystających z pomocy społecznej na terenie LGD wynosi 14%, gdy średnia dla całego województwa pomorskiego to 6%. Jednocześnie wskaźnik ten tak na analizowanym obszarze jak i średnio w województwie notuje w ostatnich latach systematyczny dynamiczny spadek swojej wartości.

Na terenie LGD działa 7 instytucji oferujących całodobową i dzienną opiekę:

- Dom Pomocy Społecznej w Nowej Wsi 143 miejsca
- Dzienny Domu Senior+ w Krzyżówkach- 30 miejsc
- Dom Dziennego Pobytu w Mokowie –

Porównanie dostępu do usług rodzinnej pieczy zastępczej na terenie LGD na tle województwa wskazuje, że liczba rodzin zastępczych na terenie powiatu lipnowskiego w przeliczeniu na liczbę mieszkańców wynosi 0,73 rodziny/1 000 mieszkańców i jest znacznie niższa od średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego (1,00 ‰). Świadczy to o niedoborze podaży na pełnienie tego typu roli przez rodziny z terenu LGD – informacje przekazane przez samorządy wskazują natomiast na prowadzenie intensywnej akcji promocyjnej w celu poprawy sytuacji w tym zakresie.

Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie placówki opiekuńczo-wychowawczej. Na terenie Powiatu Lipnowskiego funkcjonują trzy placówki opiekuńczo – wychowawcze: Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza „Parkowa” w Lipnie, Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza „Na Zakręcie” w Lipnie, Placówka Opiekuńczo - Wychowawcza „Zakątek” w Lipnie. W w/w Placówkach na dzień 31 grudnia 2021 r. przebywało 46 wychowanków: brak jest natomiast placówek typu interwencyjnego, które przyjmowałyby dzieci w każdym momencie oraz POW typu specjalistyczno-terapeutycznego⁶.

Kluczowe wyzwania dotyczące pieczy zastępczej dotyczą na terenie LGD przede wszystkim:

- Dalszego utrzymywania dobrego kierunku zmian w pieczy zastępczej, polegającego na zapewnianiu opieki i wychowania w rodzinach zastępczych oraz podnoszeniu standardów placówek opiekuńczo-wychowawczych tj. 14 miejsc w jednej placówce.
- Rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej opartej o wysoką liczbę rodzin zastępczych, w tym nowych rodzin zastępczych, wydolnych i chętnych do opieki nad dziećmi ze szczególnymi potrzebami i wielodzietnymi rodzeństwami.
- Promocji rodzicielstwa zastępczego wśród mieszkańców powiatu zachęcającego do podjęcia się roli opiekuna zastępczego nowych osób, jak i utrzymanie motywacji u dotychczasowych opiekunów.
- Zapewnienia usamodzielniającym się wychowankom dostępu do wsparcia specjalistycznego oraz mieszkań chronionych.

B. Seniorzy

Starzenie się społeczeństwa to proces polegający na wzroście liczby osób w starszym wieku i ich udziału w ogólnej liczbie ludności przy jednoczesnym spadku liczby i udziału osób młodych w ogólnej liczbie ludności. Proces starzenia się społeczeństwa charakteryzuje także feminizacja, czyli wyższa liczba kobiet niż mężczyzn wśród populacji osób starszych, jak również singularyzacja tj. częstsze pojawianie się gospodarstw jednoosobowych, w których mieszkają osoby starsze. Konsekwencją jest konieczność zapewnienia warunków do jak najdłuższego samodzielnego życia w miejscu zamieszkania osobom samodzielnie gospodarującym. Wszystkie te procesy obserwowane są powszechnie, wynika to z sytuacji demograficznej opisanej w podrozdziale I, gdzie niewystarczająco wysoki poziom wskaźnika urodzeń oraz przyrostu naturalnego nie niwelują tempa starzenia się społeczeństwa. Zjawiska te powodują, że liczba osób w wieku senioralnym jak i udział w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru LGD będzie systematycznie rósł, niosąc na sobą szereg następstw natury społecznej i gospodarczej.

Z punktu widzenia usług społecznych wraz ze wzrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym, będzie rosła m.in. liczb osób niepełnosprawnych. Kolejnym zjawiskiem jest wskazana powyżej singularyzacja, wiążąca się z potrzebą zapewnienia opieki nad osobami samotnymi, zwłaszcza tymi które nie mogą liczyć na wsparcie strony usług opieki środowiskowej. Obecnie funkcjonujące usługi wsparcia seniorów można podzielić na dwie kategorie:

- a. organizacja czasu wolnego, rozwój hobby i zainteresowań oraz edukacja osób starszych – na terenie LGD dla starszych mieszkańców dostępne są 3 uniwersytety trzeciego wieku oraz kluby seniora organizowane w poszczególnych gminach. W przypadku klubów seniora ich liczba oraz skala

⁶ Raport o stanie Powiatu Lipnowskiego za rok 2021

działalności jest bardzo zmienna w czasie, w zależności m.in. od realizacji projektów dofinansowanych ze środków zewnętrznych. Działalność tego typu inicjatyw ogranicza także fakt, że mają one najczęściej charakter nieformalny, zawiązany wokół np. GOK na czas realizacji projektu,

b. zapewnienie opieki dziennej lub całodobowej osób w wieku poprodukcyjnym z uwagi na niepełnosprawność lub chorobę – w tym zakresie na terenie LGD funkcjonuje Niepubliczny Zakład Pielęgnacyjno – Opiekuńczy w Lipnie NZOZ Zakład opiekuńczo – leczniczy w Suradówku, (opieka paliatywna). Ponadto na terenie LGD funkcjonują 4 domy dziennego pobytu: Dziennego Domu Senior + w Krzyżówkach (30 osób), Dom dziennego pobytu w Mokowie (25 osób), Dziennego Domu Pobytu Senior + w Stalmierzu (53 osoby), Dzienny Dom Pobytu Lipno (18 osób). Funkcjonuje także 7 świetlic/klubów dla seniora.

Kluczowe wyzwania dotyczące wsparcia osób starszych ze strony usług społecznych dotycząc na terenie LGD przede wszystkim:

- Niejednorodność grupy osób starszych pod względem aktywności, stanu zdrowia, niepełnosprawności wymaga stałego różnicowania usług społecznych pod względem ich zakresu i dostępności, w środowisku zamieszkania i całodobowo poza miejscem zamieszkania.
- Wspieranie działań nakierowanych na aktywizację seniorów i ich najbliższego otoczenia.
- Zapewniania wsparcia i doradztwa opiekunom osób starszych, w tym w ramach opieki wychnieniowej.
- Tworzenia infrastruktury placówek dziennych, w tym mieszkań chronionych, odpowiadającym na zapotrzebowanie osób starszych.

C. Niepełnosprawność

Z uwagi na brak porównywalnych, aktualnych danych statystycznych dotyczących osób niepełnosprawnych, obecny szacowany obraz niepełnosprawności na terenie LGD widoczny jest w liczbie wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności dla dzieci i osób dorosłych przez Powiatowe Zespoły do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lipnie (dla powiatu lipnowskiego) i Toruniu (dla powiatu toruńskiego, w tym gminy Czernikowo). W roku 2020 łącznie wydano na terenie LGD 2 944 orzeczeń, w tym 2 598 dla osób dorosłych i 346 dla dzieci – liczba wydawanych orzeczeń rośnie od 2014 roku, osiągając wartość szczytową w roku 2019 i od tego momentu się zmniejsza. Ten kierunek zmian możemy wytłumaczyć zmianami przepisów prawa, które z powodu pandemii Covid wydłużyły ważność wcześniej wydanych orzeczeń. Jednak należy zwrócić uwagę, iż także do roku 2019 ilość orzeczeń wzrastała, co należy wiązać z postępem medycyny oraz wzrostem świadomości mieszkańców. Dane zawarte w raporcie końcowym badania „Ocena potrzeb w zakresie rozwoju usług społecznych i infrastruktury społecznej w województwie kujawsko-pomorskim” wykonanym na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego wskazują, że udział osób z niepełnosprawnościami wśród mieszkańców ogółem na terenie LGD jest nieznacznie niższy od średniej dla całego województwa. Nie zmienia to jednak faktu, że w 2020 roku na terenie LGD niepełnosprawność stanowiła czwarty najważniejszy powód korzystania przez rodziny z pomocy społecznej.

Obecnie na terenie LGD funkcjonują następujące ważniejsze instytucje zajmujące się pomocą dla osób niepełnosprawnych:

- Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ) - placówka stwarzające osobom niepełnosprawnym możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej. Na terenie LGD funkcjonuje jeden WTZ, łącznie dla 30 osób niepełnosprawnych.
- Niepubliczny Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Wierzbicku - Fundacja Nasze Dzieci (NOREW). Placówka dzięki specjalistycznej kadrze pedagogów, logopedów i rehabilitanta oferuje wsparcie edukacyjno-terapeutyczne w przypadku każdego dziecka, które wymaga indywidualnego

prowadzenia ze względu na swe potrzeby i możliwości. Placówka prowadzona jest przez podmioty sektora pozarządowego,

- „Lawendowy Dom” w Mokowie - placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku znajdująca się w prowadzonym przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego rejestrze placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku mających siedzibę w województwie kujawsko-pomorskim, 15 osób.

- DPS - do zadań z zakresu pomocy społecznej należy zapewnienie i prowadzenie usług w domach pomocy społecznej (DPS) dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. Na terenie LGD funkcjonuje jeden DPS w Nowej Wsi dysponujący 143 miejscami.

Kluczowe wyzwania dotyczące wsparcia osób niepełnosprawnych ze strony usług społecznych dotyczą na terenie LGD przede wszystkim:

- Rozwoju infrastruktury środowiskowych domów samopomocy, odpowiadającym na potrzeby osób z niepełnosprawnościami i z zaburzeniami psychicznymi.
- Zapewnienia wsparcia opiekunom w ramach opieki wytchnieniowej.
- Utrzymania dostępu do usług domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi i dla osób niepełnosprawnych intelektualnie.
- Wsparcia realizacji zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz poprawa jakości ich funkcjonowania społecznego i zawodowego osób niepełnosprawnych.
- Tworzenia nowych oraz wsparcie działalności mieszkań chronionych (wspomaganych).

D. Inne problemy i zagrożenia społeczne.

Współczesny świat generuje szereg nowych, niespotykanych wcześniej zagrożeń społecznych dotyczących takich kwestii jak:

- szeroki dostęp do środków odurzających, co może prowadzić do uzależnienia,
- aktywny przepływ ludności między państwami, co generuje potrzebę integracji cudzoziemców, ale również zapobieganie handlowi ludźmi,
- szereg zagrożeń o charakterze behawioralnym, np. uzależnienie od komputera, smartfonu, pracoholizm, itp.

Obecnie brak jest pełnych i porównywalnych danych statystycznych dotyczących tego typu zagrożeń i wyzwań społecznych na poziomie lokalnym. Natomiast należy zauważyć, że wśród osób otrzymujących świadczenia pomocy społecznej z tytułu uzależnień od alkoholu i narkomanii występuje 170 osób z pierwszego powodu i jedynie 10 z drugiego; jednocześnie w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lipnie w roku 2020/2021 wydano 552 diagnoz psychologicznych. Od roku 2017 na terenie LGD działa Ośrodek Terapii Uzależnień "Spichlerz" Dyblin, 87-610 Dobrzyn nad Wisłą, który zajmuje się leczeniem nałogów: alkoholizm, hazard, narkomania, seksoholizm, zakupoholizm, lekomania. W Szpitalu Lipno Sp. z o. o. funkcjonuje także Poradnia Terapii Uzależnień.

Kluczowe wyzwania dotyczące wsparcia w/w zagrożeń ze strony usług społecznych dotyczą na terenie LGD przede wszystkim:

- Rozpowszechnianie informacji o dostępnej pomocy w zakresie stosowania środków psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych.
- Wzrost świadomości mieszkańców dotyczących zagrożenia przemocą i obowiązku reagowania na objawy przemocy.
- Powszechne działania w obszarze przeciwdziałania cyberprzemocy, uzależnieniu od Internetu/telefonu, hazardowi skierowane wobec dzieci i młodzieży szkolnej.

- Doskonalenie systemu wsparcia, w tym zapewnienie dostępu do psychiatrii dziecięcego oraz poradni psychiatrycznej dla dzieci.

E. Przedsiębiorczość społeczna.

Przedsiębiorstwo społeczne to specyficzny typ podmiotu gospodarczego, w działalności którego na pierwszy plan wysuwają się nie zyski i ich maksymalizacja, lecz cele społeczne. Przedsiębiorstwa społeczne działają w różnych formach prawnych: spółdzielni socjalnych, stowarzyszeń, fundacji, spółek non-profit. Największy odsetek przedsiębiorstw społecznych stanowią spółdzielnie socjalne. Na terenie LGD funkcjonuje obecnie 1 spółdzielnia socjalna - Spółdzielnia Socjalna „Artystyczni” (miasto Lipno). Porównując liczbę tych podmiotów w przeliczeniu na liczbę mieszkańców z sytuacją w całym regionie województwa pomorskiego należy wskazać, że otrzymany wskaźnik dla obszaru LGD jest niższy do otrzymanego dla całego województwa pomorskiego (liczba spółdzielni socjalnych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na terenie LGD wynosi 0,13 wobec 0,37 na terenie całego województwa⁷).

7. Dziedzictwo kulturowe/zabytki;

Cecha charakterystyczną obszaru jest bogata historia i kultura. Miasto Dobrzyń nad Wisłą należy do najstarszych miast w Polsce (pierwsza wzmianka o mieście pochodzi z 1065 r.). Z Dobrzyniem nad Wisłą związana jest postać na wpół legendarnej Nawojki - postaci z XV wieku uchodzącej za pierwszą polską studentkę. Z obszaru LGD pochodzi również wiele bardzo ważnych postaci których działania odbiły się głębokim echem w Polsce oraz za granicą W Lipnie urodziła się Pola Negri, właściwie Apolonia Chałupiec - światowa gwiazda kina niemego. Natomiast w miejscowości Popowo (gm. Tłuchowo) urodził się Lech Wałęsa polski polityk, były Prezydent RP i działacz związkowy, współzałożyciel i pierwszy przewodniczący „Solidarności”, opozycjonista w okresie PRL, laureat Pokojowej Nagrody Nobla.

Dziedzictwo kulturowe to zarówno dobra materialne, jak i wszelkie dziedzictwo o charakterze niematerialnym. Bogata historia obszaru Lokalnej Grupy Działania wpłynęła na zaistnienie wielu dóbr kultury niematerialnej jak zwyczaje, tradycje, legendy, imprezy kulturalne i umiejętności mieszkańców. Wśród zwyczajów wyróżnić można zachowane dość powszechnie (szczególnie na wsi) zbieranie się mieszkańców przy kapliczkach na tzw. „majowych”. Mieszkańcy śpiewają pieśni religijne, modlą się. Jest to również okazja do wymiany informacji i dyskusji o bieżących sprawach i życiu wsi. Wiele historii i legend powiązanych jest z miejscami kultury materialnej, jak grodziska, zamki, pałace czy kościoły.

Ważnym elementem analizy kulturowej tego obszaru jest także kwestia odrębności etnicznej ludności. Dobrzyniacy, tworzą odrębną grupę etnograficzną pozostającą w bliskim związku z Kujawami pod względem gwarowym. Dobrzyniacy, podobnie jak Chełmińscy, wchodzi w skład pierwotnej grupy plemiennej pomorskiej. Dialektolodzy traktują Kujawy, ziemię dobrzyńską i chełmińską jako jedną całość - narzecze chełmińsko-dobrzyńskie. Sprawa odrębności kulturowej i dialektologicznej łączy się z procesami osadniczymi. Na tereny ziemi dobrzyńskiej napływali w ciągu wieków osadnicy z różnych stron: z Mazowsza, z Niemiec, z innych regionów kraju (Kieleckie, okolice Warszawy, Kurpie), repatrianci zza Buga, z Lubelskiego. Przywozili ze sobą swoje obyczaje, inną mowę, mieszając się z ludnością ziemi dobrzyńskiej. Ciągłe zmiany osadnicze nie sprzyjały kształtowaniu się odrębnej kultury regionu.

Z inicjatywy Stowarzyszenia Gmin Ziemi Dobrzyńskiej oraz Urzędu Miasta w Dobrzyniu nad Wisłą powstał projekt stroju dobrzyńskiego, nawiązujący do tradycyjnego stroju noszonego na tym terenie przez ludność dobrzyńską, którego wzór był zatracany jednak stopniowo z biegiem lat. Strój kobiecy składa się z koszuli z białego płótna, halki, kaftana wykonanego z sukna, batystowej kryzy,

⁷ Dane na podstawie dokumentu „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa kujawsko-pomorskiego za rok 2021”, ROPS w Toruniu, Toruń 2022 r.

fartuszka i spódnicy, która mogła mieć kolor beżowy, zielony, niebieski, pomarańczowy lub bordowy. Szyję zdobiły czerwone korale. Noszono także gorset, białe pończochy, a na nogach skórzane trzewiki. Na zwinięty warkocz wkładano toczek. Strój męski składał się z koszuli, spodni i czamary uszytych z granatowego sukna oraz butów z długimi cholewkami. Głowę zdobił czarny filcowy kapelusz z pawim piórkiem lub rogatywka obszyta barankiem.

Zdjęcie 1 Tradycyjny strój dobrzyński.

Obszar LGD obfituje również w różnego rodzaju zabytki kulturalne i historyczne – poniżej przedstawiono wykaz najważniejszych z nich.

Tabela 8 Lista zabytków

Miejscowość	Obiekt / zespół kultury materialnej
Gmina Czernikowo	
Czernikowo	☐ Gotycki kościół z 1370 roku
Makowiska, Włęcz, Wilcze Kąty	☐ Domy drewniane z I połowy XX wieku, zagrody, budynku gospodarskie
Steklin, Steklinek, Nowogródek,	☐ Dworki;
Wilcze Kąty	☐ Ewangelicki dom modlitw
Mazowsze	☐ Neogotycki kościół
Gmina Dobrzyń nad Wisłą	
Dobrzyń nad Wisłą	☐ Grodzisko (Góra Zamkowa) ☐ kościół pofranciszkański z XIV wieku kościół pofranciszkański z XIV wieku ☐ kościół drewniany o konstrukcji zębowej wybudowany w II połowie XVIII wieku ☐
Mokowo	☐ kościół murowany z początku XX wieku ☐ grodzisko nizinne pierścieniowe z XI wieku
Bachorzewo	☐ drewniany dworek otoczony parkiem z II połowy XIX wieku
Dyblin	☐ dwór klasycystyczny otoczony parkiem wzniesiony ok. 1825 roku
Krojczyń	☐ dworek z początku XX wieku
Płomiany	☐ zespół parkowo-dworski (obejmujący klasycystyczny dwór) z początku XIX wieku dawna karczma;
Krępa	☐ grodzisko wyżynne stożkowe datowane na II-III okres wczesnośredniowieczna zespół kościoła p.w. MB Nieustającej Pomocy, dawny zbór ewangelicki (1740 r.);
Zawionki	☐ młyn wodno-elektryczny drewniany wybudowany w 1920 roku
Łągiewniki	☐ miejsce męczeństwa Polaków w grudniu 1944 roku
Gmina Kikół	
Ciełuchowo	☐ murowany dwór z 1933 roku
Hornówko	☐ zespół dworsko-pałacowy (obejmujący m.in. murowany dwór z drugiej połowy XIX wieku)
Kikół	☐ zespół pałacowo-parkowy ☐ kościół rzymskokatolicki z 1904 -1909 roku
Lubiń	☐ zespół pałacowo-parkowy
Niedźwiedź	☐ murowany dwór z połowy XIX wieku
Sumin	☐ zespół dworsko-parkowy ☐ kościół z ok. 1325 roku
Trutowo	☐ zespół dworsko-parkowy ☐ zespół klasztorny Karmelitów z pierwszej połowy XVIII wieku
Wola	☐ zespół dworsko-parkowy z końca XIX wieku
Wolęcin	☐ zespół dworsko-pałacowy
Grodzeń	☐ kaplica z 1778 roku
Gmina Skępe	
Skępe	☐ zespół sakralny kościoła i klasztoru Ojców Bernardynów pochodzący z 1510 roku ☐ barokowo-klasycystyczne kamieniczki pochodzące z XVIII i XIX wieku ☐ budynek nadleśnictwa datowany na początek XIX wieku ☐ pozostałości dawnego zajazdu klasztorowego z początku XIX wieku ☐ średniowieczne grodzisko
Czermno, Franciszkowi, Likiec, Wólka, Żuchowo	☐ drewniane chaty chłopskie z początku XX wieku
Łąkie	☐ kaplica
Wólka	☐ kaplica
Szczękarzewo	☐ krzyż choleryczny z 1831 roku
Babie Ławy	☐ grodzisko średniowieczne

Gmina Tłuchowo	
Jasień, Kamień, Kmieca, Kołobukowo, Kozioróg Rieczny, Tłuchowo	☐ zespoły dworsko-parko we; ☐ zespół dworski; ☐ zespół kościoła parafialnego obejmujący m.in. murowany kościół rzymskokatolicki, murowaną dzwonnice (z lat 1886-1888), plebanię z końca XIX wieku i przykościelny cmentarz z połowy XIX wieku ☐ drewniane domy z XIX wieku
Gmina Wielgie	
Czarne	☐ późnoklasycystyczny dwór ☐ drewniany kościół klasycystyczny
Witkowo	☐ zespół dworsko-parkowy
Nowa Wieś	☐ drewniany dwór
Oleszno	☐ murowany dwór
Zaduszniki	☐ zespół pałacowo-parkowy ☐ kościół murowany
Wylazłowo	☐ murowany dwór
Wielgie	☐ kościół drewniany z XVIII wieku ☐ gorzelnia murowana ☐ młyn murowany
Gmina Chrostkowo	
Nietrzeba	☐ drewniany młyn wodny
Nowa Wieś	☐ spichlerz podworski
Głębocek	☐ spichlerz murowany
Janiszewo	☐ kaplica murowana z połowy XIX wieku
Chrostkowo	☐ - kościół drewniany pod wezwaniem świętej Barbary z 1700 roku wraz z dzwonnica i kostnicą parafialną i murowaną plebanią z lat 1920 - 25 oraz cmentarzem rzymsko-katolickim z I połowy XIX wieku
Gmina Bobrowniki	
Bobrowniki	☐ ruiny zamku krzyżackiego
Teren gminy	☐ liczne chaty chłopskie z XIX, XX wieku
Gmina Lipno	
Brzeźno	☐ kościół drewniany z XVIII wieku ☐ kościół murowany pod wezwaniem Matki Bożej Częstochowskiej
Ostrowite	☐ kościół drewniany pod wezwaniem św. Mateusza z XVIII wieku
Karnkowo	☐ kościół murowany z XVIII wieku
Maszewo, Barany, Radomice	☐ kaplice
Jankowo, Karnkowo, Rumunki Głodowo, Trzebiegoszcz	☐ chałupy chłopskie, skanseny

Prawdziwą „perłą” regionu są przede wszystkim obiekty kultury sakralnej. Do najważniejszych z nich należą:

- zespół sakralny kościoła i klasztoru Ojców Bernardynów w Skępem
- drewniany kościół w Czarnem (gm. Wielgie)
- drewniany kościół w Ostrowitem (gm. Lipno)
- drewniany kościół w Grochowsku gm. (Dobrzyń nad Wisłą)
- drewniany kościół w Chrostkowie
- zespół klasztoru karmelitów w Trutowie (gm. Kikół)

Wśród pozostałych zabytków na szczególną uwagę zasługują:

- ruiny zamku w Bobrownikach
- Góra Zamkowa w Dobrzyniu nad Wisłą
- pałac w Jastrzębiu (gm. Lipno) oraz liczne zespoły dworsko – parkowe.

Zdjęcie 2 Ruiny Zamku w Bobrownikach

Zdjęcie 3 Kościół w Chrostkowie

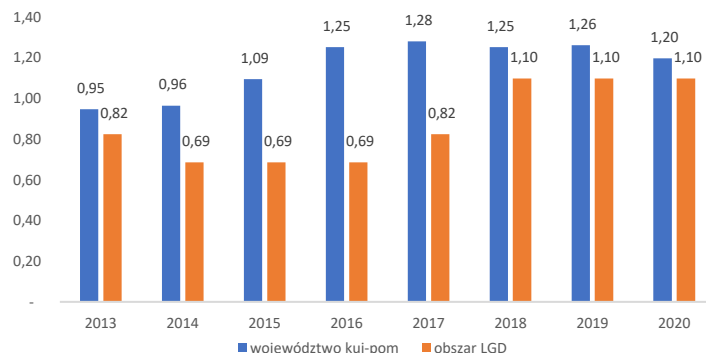
Zdjęcie 4 Góra Zamkowa

8. Obszary atrakcyjne turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki, informacja dotycząca liczby gospodarstw agroturystycznych, wskaźnik Schneidera (intensywność ruchu turystycznego)⁸;

Pod względem geograficznym obszar LGD położony jest w środkowej i południowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w obrębie dwóch głównych jednostek: południowa część obszaru znajduje się w Kotlinie Toruńskiej, wschodnia jego część leży na Pojezierzu Dobrzyńskim. Dzięki takiemu położeniu obszar ten odznacza się urozmaiconą rzeźbą terenu. W części północnej i wschodniej przeważa płaska i falista wysoczyzna morenowa, którą urozmaicają pagórki i wzgórza moren czołowych, jak również liczne formy wklęsłe: rynny polodowcowe i zagłębienia wytopiskowe. Dominującą wklęsłą formą rzeźby jest głęboka i rozległa Dolina Wisły oraz Dolina Drwęcy, obie z wykształconymi systemami taras pradolinnych i dolinnych. Jednocześnie skutkuje to bardzo urozmaiconymi walorami krajobrazowymi (część regionu uzyskała z tego powodu nazwę „Szwajcarii Dobrzyńskiej”) oraz licznymi jeziorami które wraz z piękną krawędzią Kotliny Toruńskiej. Ważnym elementem przyrodniczym są również lasy. Średnia lesistość kształtuje się na poziomie 25,74 % i jest wyższa od średniej lesistości dla województwa kujawsko – pomorskiego (23,44%). Obszar Ziemi Dobrzyńskiej charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem warunków abiotycznych (rzeźby terenu, typów i rodzajów gleb, stosunkami wodnymi, mikroklimatem), co wpływa na różnorodność fauny. Ważną funkcję, jako korytarz ekologiczny środkowej Europy 19 spełnia m.in. dolina Wisły. Występują tu wszystkie gatunki charakterystyczne dla niżu Polski, z czego ważną grupę stanowią gatunki północne i bardziej ciepłolubne gatunki południowe. Spotykane są również rzadkie (również reliktowe) gatunki żyjące na torfowiskach i zbiorowiskach kserotermicznych. Do zwierząt objętych ochroną, występujących na omawianym obszarze należą m.in. następujące gatunki: bóbr europejski, wydra, nietoperze, kret, zając bielak, jeże, paż królowej, jelonek rogacz, traszka grzebieniasta, rzekotka drzewna, sowy, orły bieliki, myszołowy. Wiele z wymienionych wyżej gatunków znajduje się w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Wszystkie powyższe elementy stanowią o dużej atrakcyjności turystycznej tego obszaru.

Obszar objęty analizą LSR należy do regionów umiarkowanie zasobnych w wody powierzchniowe. Przeważająca część terenu objętego analizą przyrodniczą należy do dorzecza Wisły. Rzeka przepływa przez teren trzech gmin obszaru LGD - znajdującej się na południu gminy Dobrzyń nad Wisłą (na wysokości której tworzy Zbiornik Włocławski) i leżących na północnym-zachodzie gmin Czernikowo, Bobrowniki (wchodzą w skład ich południowo-zachodniej granicy). Wisła płynie przez obszar województwa kujawsko-pomorskiego na długości 205,3 km., z czego 21,7 km przypada na Zbiornik Włocławski, który jest jednym z największych największym potencjalnym walorem turystycznym (korzystne warunki do lokalizacji zagospodarowania turystyczno – sportowego). Na pozostałą szatę wodną o większym znaczeniu składają się rzeki Mień, Ruziec, Skrwa oraz jeziora: Mazowsze, Chalińskie, Kikolskie, Konotopie, Moszczonno, Steklin, Likićkie, Łąkie, Sarnowskie, Skępskie Wielkie, Święte, Tupadelskie, Orłowskie. Cztery z nich posiadają powierzchnie powyżej 100 ha. Są to: jezioro Chalińskie (powierzchnia 122,5 ha), jezioro Steklin (powierzchnia 112,9 ha), jezioro Łąkie (110,2 ha) i jezioro Skępskie Wielkie (120,0 ha)

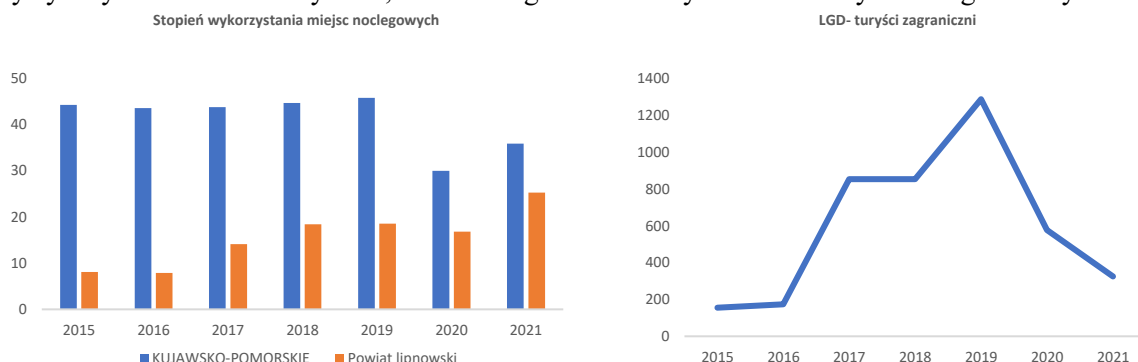
Potencjał turystyczny regionu jest od dawna wymieniany jako niewykorzystane narzędzie w kontekście rozwoju gospodarczego obszaru LGD. Potencjał obszaru LGD pod kątem rozwoju turystyki mierzony liczbą i jakością dostępnej infrastruktury turystycznej – w tym zakresie wzięto pod uwagę dane GUS dotyczące bazy noclegowej i obiektów zakwaterowania, które wskazują na duże braki w tej dziedzinie. Według tych danych na omawianym obszarze 10 gmin działa zaledwie 8 obiektów noclegowych dysponujących 382 miejscami noclegowymi (widniejących w bazie GUS) oraz 9 gospodarstw agroturystycznych. Dane porównawcze z województwem, bazujące na danych GUS wskazują na niższe wyposażenie obszaru LGD w tego typu obiekty w przeliczeniu na liczbę ludności. Należy jednakże wskazać, że statystyka GUS Nie ujmuje wszystkich obiektów turystycznych.

Wykres 16 Liczba obiektów noclegowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Opisane dane wskazują przede wszystkim na małą liczbę obiektów i miejsc noclegowych, gdzie obszar LGD należy pod tym względem do najsłabszych regionów województwa. Sytuacja ta ma swoje odzwierciedlenie w słabym poziomie wskaźnika liczby turystów korzystających z obiektów turystycznych. Dodatkowo tylko 3,31 % noclegów udzielonych zostało turystom zagranicznym.

Wykres 17 Dane dotyczące ruchu turystycznego na terenie LGD na tle województwa (stopień wykorzystania miejsc noclegowych w % oraz liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przez teren LGD przebiegają szlaki i trasy turystyczne o zasięgu europejskim i ogólnopolskim. Na wyróżnienie zasługują min. - szlak św. Jakuba, nazywana często także po hiszpańsku Camino de Santiago (pielgrzymkowy szlak europejski) - wiślana trasa rowerowa biegnąca wzdłuż Wisły, mająca łączyć Beskidy (początek na zaporze nad Jeziorem Czerniańskim u zbiegu Czarnej i Białej Wisłki) z Bałtykiem (koniec szlaku w Gdańsku). Trasa główna oraz regionalne i lokalne odcinki łącznikowe mają łączyć łącznie ok. 1 300 km i mają stanowić najdłuższy szlak rowerowy w Polsce. Widoczne są ponadto szlaki lokalne np. szlaki rowerowe na terenie gminy Kikół (czarny, zielony, żółty, niebieski i czerwony) o różnym stopniu trudności i długości od 14,6 do 34,6 km

Potencjał obszaru LGD do rozwoju turystyki potwierdzają wyniki konsultacji społecznych, które wskazują jednoznacznie, że obszar LGD posiada bardzo atrakcyjne walory naturalne, które stanowią o dużym potencjale regionu do rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej – w tym zakresie gdzie 63% badanych wskazuje atrakcyjne walory naturalne jako najważniejszą silną stronę obszaru LGD. Jednocześnie jednak konsultacje przeprowadzone z przedstawicielami branży turystycznej wskazują, że oferta turystyczna regionu jest niewystarczająca i słabo odpowiada na potrzeby turystów i zmieniające się trendy na rynku. Dotyczy to zarówno poziomu i jakości oferowanych usług turystycznych, które nie nadążają za rosnącymi potrzebami turystów jak i krótkiego sezonu turystycznego, który mimo podejmowanych zabiegów w celu jego wydłużenia wciąż ogranicza się przede wszystkim do krótkiego okresu 3 – 4 miesięcy w roku. Kwestia niedorozwoju usług społecznych ma swoje odzwierciedlenie także w wynikach badań ankietowanych mieszkańców, które wskazują, że po stronie słabych stron rozwoju obszaru LGD jako jedną z najważniejszych cech wskazano „Niewystarczającą ofertę usług turystycznych” – odpowiedź taką wskazało 32% badanych osób. Podobnie wyniki dyskusji przeprowadzonej z gestorami bazy turystycznej, wskazują na potrzebę dopasowania się do dynamicznie zmieniającego się rynku usług turystycznych i takich trendów rozwoju turystyki jak: turystyka rodzinna (w tym oferta dla dzieci), eko-turystyka, turystyka kwalifikowana, turystyka senioralna, turystyka zdrowotna, caravaning, singleturystyka, turystyka konna, spa/beauty, itp. Osobną kwestią poruszaną podczas spotkań konsultacyjnych jest niedostatek rozwoju publicznej infrastruktury turystycznej, zagospodarowującej posiadane walory naturalne. Jednocześnie wyniki ankiet wskazują, że jednym z priorytetowych zadań do realizacji jest także budowa małej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i społecznej, skierowanej zarówno do mieszkańców jak i turystów. W kwestii rekreacji badania ankietowe przeprowadzone wśród lokalnej społeczności wskazały, że za najważniejszą słabą stronę regionu mieszkańcy uznali „Niedostateczną ofertę spędzania wolnego czasu dla mieszkańców” – opinię tą wskazało 31% ankietowanych. Potwierdzały to wyniki konsultacji podczas spotkań gminnych, gdzie mieszkańcy jako najważniejszą lub jedną z najważniejszych kwestii do poprawy w danej gminie wskazywali jakość życia dotyczącą np. dostępu do infrastruktury rekreacyjnej i społecznej.

10. Rolnictwo i rynek rolny [liczba gospodarstw, kierunki produkcji (ze wskazaniem głównych), osób zatrudnionych w rolnictwie, średnia powierzchnia gospodarstw].

Rolnictwo na terenie LGD, podobnie jak w całym regionie jest ważną dziedziną gospodarki, a jednocześnie wciąż jednym z głównych źródeł utrzymania mieszkańców. Podstawowym materiałem, z którego powstały gleby występujące na obszarze LGD są: gliny zwałowe, piaski zwałowe, żwiry i piaski. Występuje również torf olesowy o średniej miąższości i popielności.

Wśród klasy bonitacyjnych gruntów ornych na terenie LGD dominują gleby klas IV, V i VI przy niewielkim udziale gleb klas najlepszych. Największy odsetek zajmują gleby klasy VI – 23,98 % powierzchni oraz klasy IV a – 23,19 %. Brak jest natomiast na terenie LGD gleb klasy I przy jednoczesnym bardzo niewielkim udziale gleb klasy II.

Ogólnie należy stwierdzić, iż warunki glebowe w regionie należy zaliczyć do średnich na tle województwa. W przestrzeni rolnictwa regionu dominują gleby klasy IV. Zaznacza się w tym zakresie lepsza jakość gleb na obszarach położonych wzdłuż doliny Wisły – gleby klasy I-III i gorsza jakość gleb w północnej części obszaru.

W zakresie struktury użytkowania gruntów na obszarze LGD dominują użytki rolne (51,6 %) oraz lasy i grunty leśne (25,71 %). Podobnie wygląda struktura w województwie kujawsko-pomorskim, z większą jednak przewagą użytków rolnych (56 %) nad lasami i gruntami leśnymi (23,44 %).

Pod względem wielkości gospodarstw rolnych struktura obszaru LGD różni się od struktury województwa pomorskiego. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego na terenie LGD na bazie danych

powszechnego spisu rolnego z 2020 roku (obejmująca powierzchnie użytków rolnych) wyniosła 14 ha i była znacznie niższa od średniej dla województwa kujawsko-pomorskiego (17,7 ha).

Na terenie LGD pod względem struktury liczby gospodarstw rolnych wg ich wielkości dominują gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 ha oraz od 5 do 10 ha – te dwie grupy stanowią odpowiednio 33% i 27% wszystkich gospodarstw, co daje w sumie 60% powierzchni wszystkich gospodarstw. Najmniejszy odsetek stanowią natomiast gospodarstwa najmniejsze o powierzchni do 1 ha użytków rolnych (na co wpływ ma także sama definicja gospodarstwa rolnego, wg której „gospodarstwa rolne nie obejmują posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali”) stanowiące 1% gospodarstw oraz gospodarstwa największe o powierzchni pow. 15 ha. Porównanie sytuacji w tym zakresie ze średnią dla województwa wskazuje, znacznie niższy udział w liczbie gospodarstw jednostek największych o powierzchni pow. 15 ha (23,45% na terenie LGD na tle 31,01% w województwie) oraz wyższy udział gospodarstw mniejszych, mieszczących się w przedziale 5-10 ha (27,41% na terenie LGD na tle 21,52% w skali województwa). Województwo odznacza się bardziej korzystną, niż średnio w kraju, wielkością gospodarstw rolnych (zauważalne jest jednak wewnętrzne zróżnicowanie województwa pod tym względem). Zgodnie z danymi za 2020 rok gospodarstwa indywidualne o powierzchni powyżej 20 ha skupiają prawie 60% 14 użytków rolnych, a stanowią 20% wszystkich gospodarstw w województwie. Obecnie liczba indywidualnych gospodarstw rolnych, na których opiera się cała produkcja rolnicza w województwie kujawsko-pomorskim, wynosi ponad 59 tys., co stanowi 4,5% ogólnej liczby gospodarstw w Polsce. Natomiast postępujące zmiany liczby indywidualnych gospodarstw rolnych dotyczą w głównej mierze spadku liczby gospodarstw o mniejszej powierzchni na rzecz gospodarstw o większej powierzchni, w tym gospodarstw wielkopowierzchniowych (>100 ha). Proces komasacji gruntów w regionie jest utrudniony przez wysokie ceny gruntów rolnych (najwyższe w kraju obok województwa wielkopolskiego)⁹.

Podsumowując można stwierdzić, że struktura ilościowa gospodarstw pod względem ich wielkości wskazuje, że gospodarstwa na obszarze LGD są relatywnie mniejsze niż ma to miejsce średnio w całym województwie – widoczne jest to przede wszystkim w znacznie niższym na terenie LGD udziale w strukturze gospodarstw obiektów największych o wielkości pow. 15 ha, a tym samym bardziej towarowych i efektywnych ekonomicznie.

Pod względem wielkości powierzchni zajmowanej przez różne rodzaje upraw na obszarze LGD, kwestia ta jest w znacznej mierze determinowana jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Wśród upraw zdecydowanie dominują zasiewy zbóż, zajmując 66,58% ogólnej ich powierzchni. Drugą co do wielkości zajmowanej powierzchni kategorią są rzepak i rzepik, zajmujące 6,31% powierzchni przeznaczonej pod uprawy – pozostałe uprawy stanowią znacznie mniejszy odsetek wszystkich upraw. W zakresie wielkości pogłowia zwierząt gospodarskich mierzonego liczbą hodowanych zwierząt przypadającą na 1 gospodarstwo rolne, na terenie LGD widoczna jest przede wszystkim znacznie większa wartość tego wskaźnika w odniesieniu do hodowli drobiu – dane wskazują, że na terenie LGD w 2020 roku pogłowie drobiu stanowiło 9% pogłowia drobiu w całym województwie kujawsko-pomorskim, z wielkością na poziomie 1,1 mln szt. Widoczny jest także wysoki wskaźnik hodowli bydła - krów - 9 % w skali województwa, co daje liczbę 14 362 szt. Dane wskazują jednocześnie na znaczenie niższy od średniej dla regionu poziom hodowli trzody chlewnej.

O dużym udziale rolnictwa w dochodach lokalnej społeczności świadczy fakt, że osoby pracujące na terenie LGD w sekcji „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” stanowią 44,55% wszystkich pracujących - czyli niemal połowę ludności – co jest wielkością znacznie większą niż ma to miejsce w skali całego województwa kujawsko-pomorskiego, gdzie odsetek ten wynosi zaledwie 18,2%. Jednocześnie wart podkreślenia jest fakt, że ludność zamieszkująca gospodarstwa rolne na terenie LGD

⁹ Strategia przyspieszenia 2030

utrzymuje się przede wszystkim z działalności rolniczej. W tym zakresie pod względem źródeł dochodów gospodarstw rolnych zdecydowanie wypróżniają się w gospodarstwach właśnie dochody z działalności rolniczej (55,17%), przy mniejszym udziale dochodów z pracy najemnej (20,65%). Dochody z emerytury i renty oraz z działalności pozarolniczej nie przekraczają 9,97% dochodów ogółem. Sytuacja ta świadczy o tym, że ludność rolnicza na terenie LGD utrzymuje się z rolnictwa – w zdecydowanej mniejszości są natomiast sytuacje spotykane w innych częściach województwa czy kraju, polegające na łączeniu pracy w rolnictwie z pracą najemną. Bardzo ważną kwestię jest także fakt, że tylko 6,78% tej grupy osób osiąga dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej, co świadczy o relatywnie niskim poziomie przedsiębiorczości wśród właścicieli gospodarstw rolnych na terenie LGD.

Przedstawione powyżej dane potwierdzają informacje o strukturze gospodarstw indywidualnych według przeznaczenia końcowej produkcji rolniczej. W tym zakresie na terenie LGD widoczny jest znacznie wyższy odsetek gospodarstw indywidualnych, gdzie końcowa produkcja rolnicza przeznaczona była głównie na samozaopatrzenie – wyniósł on w ostatnim badanym roku 7,77% wszystkich gospodarstw rolnych - na tle 7,44% w skali całego województwa kujawsko - pomorskiego. Sytuacja ta świadczy o porównywalnej towarowości rolnictwa na terenie LGD względem województwa.

Kwestia rozwoju rolnictwa na terenie LGD ma swoje odzwierciedlenie także w poziomie intensywności rolnictwa, którego miarą jest m.in. stosowanie nawozów mineralnych. Na terenie LGD w 2020 roku zużycie to w ujęciu średnim przypadającym na 1 ha użytków rolnych wyniosło 160 kg co stanowiło wielkość mniejszą od średniej dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego (172 kg). Sytuacja ta świadczy o znacznej ekstensywności rolnictwa na tym terenie.

11. Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające specyfikę danego obszaru (krótki opis produktów charakterystycznych występujących na obszarze), w tym promocji i sprzedaży takich produktów.

Bardzo ważnym elementem potwierdzającym bogate dziedzictwo kulturowe ziemi dobrzyńskiej, a tym samym przywiązanie mieszkańców regionu do tradycji, jest znaczna ilość produktów tradycyjnych, wytwarzanych na terenie LGD. Lista Produktów Tradycyjnych Województwa Kujawsko-Pomorskiego zawiera 94 produkty, tylko 2 produkty zostały zarejestrowane z inicjatywy organizacji z obszaru LGD, jednak silne związki z Kujawami powodują, iż większość zarejestrowanych tam produktów jest również produktami tradycyjnymi ziemi dobrzyńskiej i obszaru LGD. Przykładowe produkty uznane za tradycyjne, zarejestrowane na analizowanym obszarze to: Pączki ziemniaczano dyniowe (Tłuchowo), Placek drożdżowy (Dobrzyń nad Wisłą).

Tradycyjne potrawy regionalne to: masło, chleb, pączki, placki, sery, kluski, ciasta i nalewki. Na terenie LGD wytwarza się obecnie szereg produktów lokalnych, które podkreślają odrębność obszaru i stanowią o jego atrakcyjności w kontekście rozwoju turystyki wiejskiej. W 2007 roku zostało wydane opracowanie „Smaki Ziemi Dobrzyńskiej”, w którym zebrano przepisy kulinarne na tradycyjne produkty spożywcze obszaru LGD. Są to między innymi: ryby wędzone (z lokalnych jezior), szynka wiejska, bułeczki, rogaliki drożdżowe itd. W regionie organizowanych jest szereg imprez promujących regionalne tradycje kulinarne. Jest to o tyle ważne, że istnienie tych walorów jest jednak słabo rozpowszechnione, wytwarzane są one na potrzeby własnego gospodarstwa domowego, ewentualnie rodziny czy najbliższych znajomych, sąsiadów. Mieszkańcy wytwarzający tradycyjne potrawy nie dostrzegają ich potencjału, szans jakie się z nimi wiążą, możliwości ich wykorzystania i ogromnej wartości. Produkty uznane za tradycyjne, zarejestrowane na analizowanym obszarze posiadają już wyrobioną markę, serwowane są na różnego rodzaju imprezach lokalnych.

12. Zasady zrównoważenia środowiskowego, do przestrzegania których LGD będzie zobowiązana wraz ze wskazaniem, jak będą one realizowane i monitorowane, w tym ekologiczne inicjatywy,

które poprawiają jakość powietrza i wody, promują zrównoważone rolnictwo lub chronią systemy środowiskowe i różnorodność biologiczną.

Obszar LGD charakteryzuje się wybitnymi walorami środowiska naturalnego, co przełożyło się na objęcie jego walorów zasięgiem licznych form prawnej ochrony przyrody. Dane GUS wskazują, że 28% powierzchni obszaru LGD objęte jest różnymi formami ochrony przyrody – co jest wielkością nieznacznie mniejszą od sytuacji notowanej w skali całego województwa pomorskiego (32%). W konsekwencji na terenie LGD występują: rezerwaty przyrody, obszar chronionego krajobrazu (38 973 ha), rezerwaty, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo krajobrazowe. Najważniejszymi obszarami chronionym terenu objętego LSR są: Obszar Chronionego Krajobrazu Jezior Skępskich, Obszar Chronionego Krajobrazu Niziny Ciechocińskiej, Doliny Drwęcy. Szczególnie cenne obszary w skali nie tylko lokalnej i krajowej ale także międzynarodowej stanowi obszarów sieci Natura 2000: Stary Zagaj, Torfowisko Mieleńskie. Wśród gmin objętych analizą najwięcej terenów prawnie chronionych znajduje się w gminie Czernikowo oraz Skępe i Wielgie. Żadnych obszarów prawnie chronionych nie posiada Gmina Dobrzyń nad Wisłą i Tuchowo. Na terenie LGD znajdują się 4 rezerwaty przyrody: Przełom Mieni otulina, Stary Zagaj, Torfowisko Mieleńskie, Bór Wąkole in prof. Klemensa Kępczyńskiego , 1 Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Jezioro Piaseczyńskie”,

Stan czystości powietrza atmosferycznego można uznać za stosunkowo dobry. Pod względem warunków aerosanitarnych obszar objęty LSR znajduje się w stosunkowo korzystnej sytuacji - nie występują tutaj większe źródła emisji zanieczyszczeń energetycznych i technologicznych. Wiąże się to przede wszystkim z brakiem dużych obiektów przemysłowych.

Tabela 9 Obszary prawnie chronione na terenie LGD w 2020 roku w ha.

Dane	Rezerwaty przyrody	Obszary chronionego krajobrazu razem	Rezerwaty i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu	Użytki ekologiczne	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
Powierzchnia obszarów	208,22	38973,42	458,43	530,42	353,1

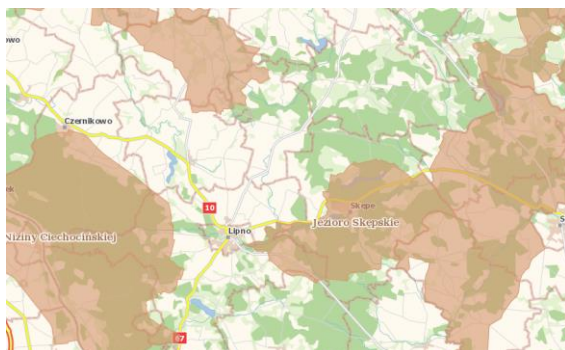
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz <https://crfop.gdos.gov.pl> , 2021r.

Rozkład przestrzenny obszarów chronionych na obszarze LGD wskazuje na ich kumulację w gminach: Czernikowo, Lipno, Skępe. Szczegółowy rozkład przestrzenny najważniejszych obszarów chronionych przedstawiają poniższe rysunki. Posiadanie tylu ważnych i cennych obszarów chronionych stanowi o atrakcyjności lokalnego środowiska przyrodniczego ale skutkuje jednocześnie potrzebą zapewnienie ich ochrony i racjonalnego gospodarowania gospodarką turystyczną w ich obrębie.

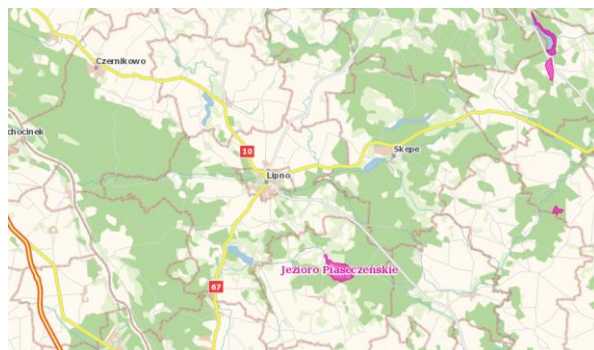
Tabela 10 Obszary chronione na terenie LGD.

Jednostka terytorialna	Rezerwaty przyrody	Obszary chronionego krajobrazu razem	Rezerwaty i pozostałe formy ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu	Użytki ekologiczne	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	Pomniki przyrody
Bobrowniki	0	9 000,90	0	0,47	0	1
Chrostkowo	0	1 325,86	0	0	0	0
Kikół	0	135,33	0	0	0	0
Lipno		24,75			0	4
Lipno	177,38	6 808,71	178,19	0	0	1
Skępe	30,84	10 661,20	30,84	0	0	13

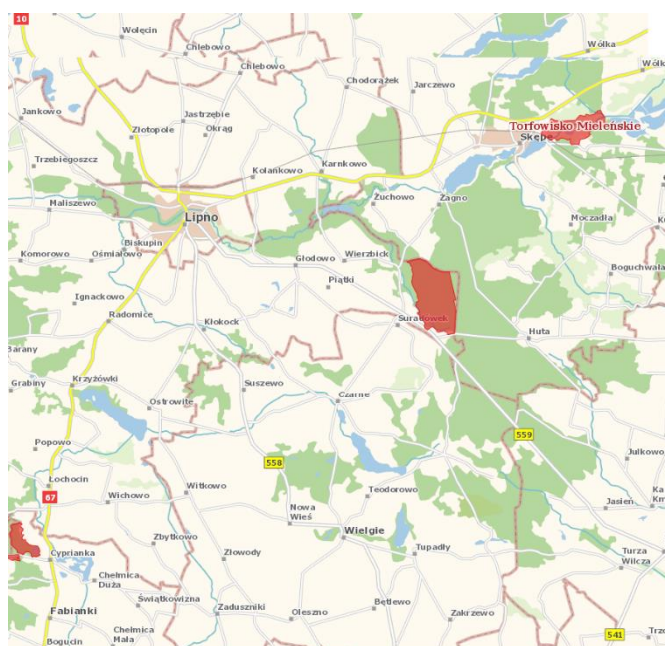
Wielgie	0	118,07	0	0	353,1	2
Dobrzyń n/W	0	0	0	0	0	1
Tłuchowo	0	0	0	0	0	0
Czemikowo	0	10 898,60	249,4	529,95	0	3

A - obszary chronionego krajobrazu (kolor brązowy)

B - zespoły przyrodniczo – krajobrazowe (kolor fioletowy)

Rysunek 2 Obszary chronione na terenie LGD.

C - obszary sieci Natura 2000 (siedliskowe – kolor czerwony)

A – obszary chronionego krajobrazu (kolor brązowy); B – zespoły przyrodniczo – krajobrazowe (kolor fioletowy); C – obszary sieci Natura 2000 (siedliskowe – kolor czerwony).

Źródło: <https://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

14. Wdrażania funduszy UE na terenie LGD w okresie 2014-2020 – doświadczenia i wnioski

Bardzo ważnym elementem diagnozy stanu obecnego rozwoju obszaru LGD w kontekście wdrażania LSR w latach 2021-2027 są doświadczenia z wdrażania Strategii w poprzednim okresie programowania i wnioski płynące z tych doświadczeń, które mogą zostać wykorzystane w przyszłości. Wnioski z badań ewaluacyjnych, przeprowadzone konsultacje z mieszkańcami w tym wnioski ze spotkań organizowanych w każdej z gmin z obszaru LGD, wskazują na bardzo duże znaczenie dla sprawnego wdrażania LSR w życie kwestii wsparcia ze strony LGD udzielanego wnioskodawcom w

zakresie aplikowania o środki. Doświadczenia z lat 2014-2020 wskazały na dużą potrzebę wsparcia doradczego dla mieszkańców w tym zakresie i wciąż małą ich wiedzę dotyczącą aplikowania o środki UE. Mimo szerokiej akcji informacyjnej jaka miała miejsce w czasie wdrażania w życie LSR na lata 2014-2020, widoczne są bardzo duże zmiany dotyczące zasad wdrażania inicjatywy RLKS oraz kształtu LSR w nowym okresie programowania. Tym samym mieszkańcy na etapie konsultacji społecznych po poinformowaniu ich o warunkach ubiegania się o środki, podnosili bardzo często kwestię niezbędnego wsparcia ze strony LGD na każdym etapie aplikowania o środki oraz w różnych formach – zarówno indywidualnych konsultacji jak i szerszych spotkań, warsztatów i szkoleń. Tym samym widoczna jest potrzeba prowadzenia intensywnych działań w tym zakresie przez LGD w czasie wdrażania w życie LSR w okresie 2021-2027.

Ponadto wyniki konsultacji społecznych wskazują na potrzebę rozwoju partnerstwa trójsektorowego w ramach LGD, w tym integrację i aktywizację członków stowarzyszenia wokół kwestii rozwoju regionu, itp. Mieszkańcy, w tym przede wszystkim przedstawiciele sektora NGO oraz sami członkowie LGD zaznaczali w tym zakresie potrzebę rozwoju zasobów ludzkich wewnątrz LGD, dotyczących ciągłego podnoszenia poziomu wiedzy zarówno członków Rady, członków Zarządu jak i pracowników biura w zakresie związanym z wdrażaniem LSR w życie, kwestiami procedur i kryteriów wyboru operacji, zasadami wskazanymi przez fundusze finansujące dotyczącymi możliwości wsparcia na poszczególnych grup beneficjentów itp.

15. Grupy interesu zdiagnozowane na terenie LGD.

LGD bazując na analizie stanu obecnego wskazanej w powyższej diagnozie, nie zidentyfikowała na obszarze objętych LSR dodatkowych grup interesu, innych niż trzy grupy interesu sektorów.

16. Określenie grup w niekorzystnej sytuacji

Wnioski płynące z powyższej diagnozy wskazują, że grupami osób będącymi w niekorzystnej sytuacji i wymagającymi szczególnego wsparcia w ramach Strategii są następujące grupy:

- a. kobiety,
- b. osoby poszukujące zatrudnienia

Identyfikacja w/w 2 grup wynika z analizy ludności zamieszkującej obszar objęty LSR oraz ich potrzeb i ma swoje przesłanki w następujących wnioskach z diagnozy:

- a. Badania ankietowe zarówno mieszkańców jak i podmiotów działających w branży gospodarczej wskazały jednoznacznie na wymienione powyżej dwie grupy osób jako grupy w szczególnie niekorzystnej sytuacji – podobne wnioski wynikają z dyskusji podczas spotkań gminnych z mieszkańcami,
- b. Na terenie LGD występuje relatywnie wysokie bezrobocie na tle całego województwa.
- c. Diagnoza wskazuje na stale utrzymujący się znacznie wyższy wskaźnik bezrobocia u kobiet niż u mężczyzn.
- d. Widoczna jest znacznie słabsza aktywność kobiet w sferze przedsiębiorczości. Mniej kobiet zakłada i rozwija działalności gospodarcze.
- e. Określenie kobiet i osób poszukujących pracy jako grup niekorzystnej sytuacji jest również wynikiem spotkania z przedsiębiorcami, którzy również artykułowali powyższe przesłanki.

Analiza SWOT

W niniejszym punkcie jako podsumowanie przeprowadzonej diagnozy stanu obecnego rozwoju obszaru LGD, przedstawiono jej wyniki w postaci analizy SWOT, prezentującej mocne i słabe strony

regionu oraz szanse i zagrożenia dla jego rozwoju w przyszłości. Analizę oparto o wyniki analizy danych statystycznych, wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców oraz spotkań konsultacyjnych ze społecznością lokalną. Otrzymane w ten sposób informacje stanowią podstawę do dalszych prac nad przygotowywaniem Strategii i wyznaczaniem celów i kierunków rozwoju LGD na przyszłość.

Tabela 11 Analiza SWOT

Mocne strony		Słabe strony	
M1	Walory naturalne (np. Zalew Włocławski, jeziora ukształtowanie terenu, czyste środowisko)	S1	Mała liczba miejsc pracy dla mieszkańców
M2	Brak uciążliwego przemysłu obciążającego środowisko	S2	Brak wsparcia dla inicjatyw osób przedsiębiorczych
M3	Dobre warunki do rozwoju turystyki i rekreacji	S3	Relatywnie niski poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich obszaru LGD - niższa na tle województwa liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców
M4	Dobrze rozwinięta sieć dróg	S4	Wyludnianie obszaru LGD; odpływ ludzi młodych, wykształconych
M5	Szlaki turystyczne o zasięgu krajowym i europejskim	S5	Niedostateczna ilość i jakość obiektów rekreacyjnych
M6	Charakterystyczne postacie dla obszaru LGD m.in. Nawojka, Pola Negri, Lech Wałęsa	S6	Niski potencjał lokalnych przedsiębiorstw do generowania nowych miejsc pracy
M7	Produkty lokalne: kuchnia regionalna, produkty tradycyjne i regionalne, wyroby twórców ludowych, itp.	S7	Niedoinwestowanie istniejących firm
M8	Bogata kultura dobrzyńska obszaru LGD	S8	Niedobór lokalnej bazy turystycznej i rekreacyjnej
M9	Dziedzictwo kulturowe: dwory i pałace, zabudowa folwarczna, tradycyjna zabudowa dobrzyńska	S9	Zły stan obiektów zabytkowych
M10	Dogodne położenie - bliskość Włocławka, Płocka, Torunia	S10	Niski poziom oferty usług około turystycznych
M11	Istniejące organizacje pozarządowe, w tym koła gospodyń wiejskich	S11	Niedostateczny rozwój infrastruktury społecznej na obszarze LGD
M12	Połączenie kolejowe na trasie Toruń - Sierpc	S12	Niska atrakcyjność lokalnej oferty turystycznej i rekreacyjnej w stosunku do posiadanych zasobów
M13	Spadek liczby osób korzystających z pomocy społecznej w ostatnich latach	S13	Niewystarczająca ilość obiektów kulturalnych
M14	Istniejąca opieka senioralna: 4 dzienne doby pobytu i 7 świetlic/klubów dla seniora, funkcjonowanie 3 uniwersytetów trzeciego wieku oraz klubów seniora	S14	Niskie uczestnictwo mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży w życiu kulturalnym

M15	Duża i rosnąca rola partnerstwa w ramach LGD, pozwalająca na zacieśnienie współpracy międzygminnej oraz międzysektorowej, przekładając się na poprawę spójności REGIONU	S15	Niedostateczna promocja i rozwój kultury oraz tradycji dobrzyńskiej
M16	Partnerstwo w ramach Lokalnej Grupy Działania które pozwoli na poprawę spójności obszaru LGD i wzrost tożsamości mieszkańców regionu, obszaru LGD i wzrost tożsamości mieszkańców z regionem.	S16	Niewystarczająca ilość działań aktywizujących społeczność regionu
		S17	Niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i osób starszych
		S18	Słaba współpraca pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym na obszarze LGD
		S19	Słabość lokalnej gospodarki w zakresie rozwoju funkcji pozarolniczej
		S20	Ukryte bezrobocie w rolnictwie na terenach wiejskich obszaru LGD
		S21	Zła sytuacja demograficzna regionu – niski wskaźnik urodzeń, przyrostu naturalnego, ujemne saldo migracji
		S22	Niewystarczająca oferta usług turystycznych
		S23	Niedostateczna oferta istniejącej lokalnej turystycznej bazy noclegowej, słabo dostosowana do aktualnych trendów w turystyce oraz do wykorzystania walorów regionu poza sezonem letnim
		S24	Mało elastyczna, tradycyjna oferta turystyczna w regionie – niedostatek nowych, innowacyjnych atrakcji turystycznych
		S25	Niedostatek infrastruktury rekreacyjnej skierowanej do mieszkańców, w tym wykorzystywanej do aktywnego spędzania wolnego czasu,
		S26	Trudna sytuacja na rynku pracy ludzi młodych (w tym absolwentów)
		S27	Relatywnie niewielka liczba działań skierowanych na aktywizację osób w wieku nieprodukcyjnym
		S28	Wzrost zagrożeń o charakterze behawioralnym, np. uzależnienie od komputera, smartfonu, pracoholizm, itp., przede wszystkim wśród dzieci i młodzieży
		S29	Wysokie na tle województwa i kraju bezrobocie rejestrowane

		S30	Relatywnie niska aktywność młodzieży
		S31	Brak systemowego wsparcia dla kluczowych branż gospodarki w regionie
		S32	Zbyt mała liczba podejmowanych działań związanych z rozwojem (nie tylko propagowaniem) elementów kultury lokalnej
Szanse		Zagrożenia	
SZ1	Wzrost zainteresowania turystyką wiejską wśród turystów krajowych i zagranicznych	Z1	Marginalizacja społeczna i gospodarcza terenów peryferyjnych i małych miejscowości
SZ2	Dobra współpraca międzygminna	Z2	Brak współpracy pomiędzy kapitałem prywatnym, a instytucjami publicznymi
SZ3	Fundusze UE możliwe do pozyskania w ramach instrumentu RLKS	Z3	Wzrost konkurencji ze strony regionów sąsiednich w zakresie świadczenia usług turystycznych
SZ4	Rosnące zapotrzebowanie na usługi turystyczne w regionach atrakcyjnych przyrodniczo, historycznie i kulturowo	Z4	Zmieniające się zasady i przepisy prawne dotyczące wdrażania funduszy UE w Polsce
SZ5	Rosnące zapotrzebowanie na usługi związane z rekreacją	Z5	Wysoka inflacja i jej wpływ na funkcjonowanie lokalnych przedsiębiorstw, w tym firm w branży usług turystycznych i okołoturystycznych
SZ6	Wzrost inicjatyw społecznych i roli sektora NGO	Z6	Wpływ wojny w Ukrainie na sytuację społeczno – gospodarczą w kraju i na świecie
SZ7	Zagospodarowanie zbiornika włocławskiego, jako cel strategiczny województwa	Z7	Znaczny wzrost cen surowców, energii, paliw, itp. i jego wpływ na sytuację materialną mieszkańców i turystów
SZ8	Napływ imigrantów z Ukrainy i ich wpływ na lokalną gospodarkę, rynek pracy, itd.	Z8	Wpływ pandemii Covid-19 na lokalną branżę turystyczną i okołoturystyczną,
SZ9	Zmiana preferencji turystów dotycząca kierunków wyjazdów – ograniczenie możliwości spędzania wolnego czasu za granicą (pandemia Covid-19 – ograniczenia w przemieszczaniu się; wojna w Ukrainie; wysoka inflacja wpływająca m.in. na znaczny wzrost cen biletów samolotowych)		

II. Identyfikacja potrzeb regionu.

Podstawą do sformułowania potrzeb regionu objętego LSR była diagnoza (w tym szerokie konsultacje społeczne) oraz przygotowana na jej podstawie analiza SWOT. Na bazie tych materiałów strukturę logiczną Strategii opracowano na podstawie „metody problemowej”. Pierwszym etapem tego procesu była identyfikacja głównych problemów dotyczących mieszkańców obszaru LGD i jakości ich życia wynikających z braków w zasobach. Zestawienie głównych obszarów problemowych wraz z wynikami analizy SWOT z których te problemy wynikają przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 12 Zależność między wynikami analizy SWOT a zidentyfikowanymi głównymi obszarami problemowymi.

Obszar problemowy	Dane z analizy SWOT
Nieadekwatna do posiadanych walorów naturalnych i kulturowych atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna regionu	Mocne strony: M1, M2, M3, M5, M7, M8, M9, M10, Słabe strony: S5, S8, S9, S10, S11, S12, S13, S15, S21, S22, S23, S24, S25, Szanse: SZ1, SZ4, SZ5, SZ9, Zagrożenia: Z3, Z5, Z7, Z8,
Niska jakość życia lokalnej społeczności; niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i osób starszych oraz konieczność wsparcia rozwoju komercyjnych usług skierowanych do mieszkańców, które odgrywają największe znaczenie w gospodarce regionu	Mocne strony: M11, M13, M14, M16, Słabe strony: S1, S2, S3, S4, S6, S7, S14, S16, S17, S19, S20, S21, S26, S27, S28, S29, S30, S31 Szanse: SZ3, SZ6, Zagrożenia: Z1,

Kolejnym etapem prac nad LSR była identyfikacja możliwych, negatywnych następstw istnienia zidentyfikowanych problemów. W tym zakresie zidentyfikowano możliwe następstwa jakie mogą się pojawić w wyniku nie podjęcia działań mających na celu rozwiązanie wskazanych problemów. Podsumowaniem przedstawionej logiki Strategii jest zawarta w poniższej tabeli zależność przyczynowo - skutkowa pomiędzy wynikami analizy SWOT, problemami oraz potrzebami rozwojowymi regionu. Zaprezentowany materiał stanowi podstawę do wyłonienia celów szczegółowych oraz przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w ramach LSR.

Tabela 13 Zależności przyczynowo - skutkowe pomiędzy wynikami analizy SWOT, problemami oraz potrzebami regionu

Przyczyny problemu	Propozycja usunięcia (potrzeba)	Problem szczegółowy
Niewystarczający rozwój małej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	Nieadekwatna do posiadanych walorów naturalnych i kulturowych atrakcyjność turystyczna i rekreacyjna regionu
Niewystarczające dopasowanie oferty usług turystycznych i okółoturystycznych do aktualnych trendów na rynku	Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okółoturystycznych	
Niedostatek oferty usług skierowanych na aktywizację i poprawę jakości życia seniorów	Integracja społeczna osób w wieku senioralnym	Niska jakość życia lokalnej społeczności; niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu

Niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży	Integracja społeczna dzieci i młodzieży	dla dzieci, młodzieży i osób starszych oraz konieczność wsparcia rozwoju komercyjnych usług skierowanych do mieszkańców, które odgrywają największe znaczenie w gospodarce regionu
Słaby rozwój przedsiębiorczości (niższy od średniej dla regionu) i w konsekwencji słabość lokalnej gospodarki w zakresie generowania miejsc pracy, wpływów podatkowych, itp.	Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności	

Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia

V.1. Zgodność z lokalnymi, regionalnymi i krajowymi dokumentami planistycznymi.

Poniżej przedstawiono syntetyczne powiązania oraz opis spójności przygotowywanej LSR z istniejącymi dokumentami planistycznymi na poziomie lokalnym, regionalnym oraz krajowym. Opracowana Strategia jest komplementarna i wpisuje się w realizację założeń innych, aktualnych dokumentów strategicznych dotyczących obszaru LGD. Biorąc pod uwagę istniejące dokumenty strategiczne, dokonano zestawienia i opisu komplementarności ze: Powiatową Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2025 r. oraz Program Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2021-2030 – na poziomie lokalnym oraz Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ - na poziomie regionalnym.

a. Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2025r – LSR wykazuje zarówno komplementarność jak i synergii z zapisami Strategii Rozwoju Powiatu. Szczegółowa analiza zapisów Strategii wskazuje, że:

- Cel II LSR „Poprawa jakości życia oraz rozwój usług dla mieszkańców obszaru LGD wykazuje się synergii z celami wskazanymi w priorytetach „3. Obszar: Rozwój kreatywnego społeczeństwa..” W Strategii wskazano wprost cele odnoszące się do aktywizacji społecznej i zawodowej młodzieży, zapisami odnoszącymi się do walki ze skutkami bezrobocia oraz wsparciem opieki senioralnej.

b. Program Rozwoju Powiatu Toruńskiego na lata 2021-2030 – LSR wykazuje zarówno komplementarność jak i synergii z zapisami Strategii Rozwoju Powiatu. Szczegółowa analiza zapisów Strategii wskazuje, że:

Wśród wskazanych w dokumencie priorytetów rozwoju Powiatu Toruńskiego jako Priorytet 1 wskazano „Wsparcie lokalnego rynku pracy na terenie powiatu toruńskiego do 2030 roku”, gdzie mowa jest o konieczności aktywizowania bezrobotnych m.in. poprzez samozatrudnienie oraz rozwoju lokalnej przedsiębiorczości w oparciu o endogenne zasoby. Ponadto jako Priorytet 3 wskazano „Ograniczenie skali wykluczenia społecznego na terenie powiatu toruńskiego do 2030 roku”, gdzie z kolei zakłada się podejmowanie działań na rzecz inkluzji społecznej oraz szerokiego wsparcia osób niepełnosprawnych i znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Wreszcie Priorytet 5 „Aktywizacja mieszkańców i promocja powiatu toruńskiego do 2030 roku” zakłada realizację „działań nakierowanych na aktywizację mieszkańców, rozwój lokalnego społeczeństwa obywatelskiego oraz promocję obszaru powiatu toruńskiego”. Są to cele i przedsięwzięcia komplementarne z tymi zakładanymi przez LSR, w szczególności w zakresie potrzeby działań pro-senioralnych, dla a także w zakresie rozwoju przedsiębiorczości lokalnej.

c. Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego. Strategia Przyspieszenia 2030 – LSR wykazuje zarówno komplementarność jak i synergii ze Strategią Rozwoju Województwa. Szczegółowa analiza zapisów Strategii wskazuje, że:

Zgodnie ze SRW aktywizacja społeczno – gospodarcza na poziomie lokalnym jest jednym z najważniejszych założeń polityki rozwoju województwa. Świadczą o tym następujące cele strategiczne SRW: zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo, a także konkurencyjna gospodarka. W pierwszym przypadku mowa jest m.in. o aktywizacji lokalnej poprzez animację i wsparcie organizacji społecznych, inicjatyw oddolnych, czy aktywizacji seniorów oraz młodzieży (m.in. przez sport i aktywność kulturalną). W drugim przypadku mówi się w SRW o wzajemnym, synergicznym powiązaniu ze sobą rozwoju turystyki oraz rozwoju przedsiębiorczości. LSR wpisuje się we wskazane cele strategiczne i kierunki działań, o czym świadczą następujące cele główne: wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, rozwój obszaru poprzez poprawę standardu infrastruktury technicznej i działania promocyjne, wzrost aktywizacji społeczno – zawodowej mieszkańców, lokalny rozwój oparty o turystykę.

- Cel I LSR „Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD charakteryzuje się bezpośrednią synergii w relacji do dwóch celów operacyjnych wskazanych w Strategii Rozwoju

Województwa, tj. „Rozwój przedsiębiorczości, pozarolniczych miejsc pracy i aktywnego społeczeństwa” (cel szczegółowy III.) oraz „Poprawa jakości życia, infrastruktury i stanu środowiska” (cel szczegółowy II). Zgodnie z założeniami polityk europejskich dotyczących rozwoju gospodarczego oraz polityk przemysłowych, w najbliższych latach będą one z jednej strony podmiotem wsparcia, ale również w dużym stopniu staną się narzędziem wspierającym rozwój przedsiębiorczości i rozwój gospodarczy regionów europejskich.

- Cel II LSR „Poprawa jakości życia oraz rozwój usług dla mieszkańców obszaru LGD” wykazuje zarówno komplementarność jak i synergię z zapisami Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+. Synergia widoczna jest w przypadku przedsięwzięć LSR odnoszących się do Celu operacyjnego: 21. Aktywność społeczna i rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Problematyka senioralna również jest zawarta w dokumentach strategicznych województwa. Dzięki zintensyfikowaniu działań pomocowych, opiekuńczych i wspierających osoby starsze, można współcześnie zaobserwować bardzo budujące zjawisko aktywizacji seniorów w różnych obszarach życia społecznego. Seniorzy stali się grupą docelową działań wielu organizacji pozarządowych, ale także sami podejmują inicjatywy sprzyjające ich rozwojowi. Strategia odnosi się również do problemów młodzieży i rodziny. W województwie cały czas diagnozuje się występowanie problemów społecznych takich jak problemy związane z funkcjonowaniem rodziny, w tym występowanie problemów opiekuńczo-wychowawczych.

V.2. Zgodność z PS WPR 2023-2027 oraz FEdKP 2021-2027

Poniżej przedstawiono szczegółowy opis zgodności LSR z zapisami programów/funduszy z których finansowana będzie Strategia, ze szczególnym wskazaniem na zgodność z: grupą docelową, zakresem merytorycznym i zasadami wsparcia, poziomem dofinansowania/alokacji oraz planowanymi do osiągnięcia wskaźnikami. Dla przejrzystości matrycy logicznej LSR oparto ją o założenie, że każde przedsięwzięcie Strategii finansowane jest tylko z jednego funduszu finansującego (EFS+ lub EFRROW). Takie podejście pozwala na czytelne wskazanie zakresów LSR (przedsięwzięć) współfinansowanych z danego funduszu a tym samym na określenie zgodności jego założeń z zasadami poszczególnych programów.

V.2.1. Program regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027

W swych założeniach program odnosi się wprost do idei aktywnego społeczeństwa, zdolnego do oddolnego, skutecznego reagowania na zmiany o różnorodnym charakterze. W celu szczegółowym 4(h) “Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji” mowa jest o wielowymiarowej potrzebie interwencji względem osób defaworyzowanych, do których zalicza się m.in. kobiety czy osoby poszukujące zatrudnienia. Jest to komplementarne z określonymi oddolnie problemami i potrzebami wpisanymi do LSR jako kluczowe do rozwiązania. W celu szczegółowym 5(i) “Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich” proponowane działania wprost odnoszą się do tych proponowanych w LSR - czyli rozwoju turystyki.

Program odpowiedzialny jest za finansowanie 2 przedsięwzięć ze środków EFS+. Poniżej przedstawiono odniesienie każdego z w/w przedsięwzięć do zapisów poszczególnych celów FEdKP 2021-2027.

a. Integracja społeczna dzieci i młodzieży.

Przedsięwzięcie wynika wprost z celu Programu „(...) Cel szczegółowy 4(F) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich

ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji (...) w ramach które założono do realizacji wszystkie zakresy wsparcia jakie zawarto w LSR.

- grupa docelowa – wsparcie jest skierowane do JST i ich jednostek organizacyjnych, NGO, przedsiębiorców - co jest zgodne z zapisami Programu,
- zakres merytoryczny i zasady wsparcia – w/w cel zakłada wprost realizację wszystkich typów działań opisanych w przedsięwzięciu. Całość interwencji w ramach celu będzie realizowana w ramach dofinansowania bezzwrotnego,
- poziom dofinansowania/alokacji – Program nie określa poziomu dofinansowania projektów. Budżet przedsięwzięcia jest zgodny z alokacją przewidzianą na przedmiotowy cel w Programie,
- planowane do osiągnięcia wskaźniki – wskaźniki LSR przypisane do przedsięwzięcia są tożsame i wpływają na osiągnięcie wskaźników określonych dla w/w celu Programu

b. Integracja społeczna osób w wieku senioralnym

Przedsięwzięcie wynika wprost z celu Programu „(...) Cel szczegółowy 4(L) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym najbardziej potrzebujących, (...)”, w ramach które założono do realizacji wszystkie zakresy wsparcia jakie zawarto w LSR.

- grupa docelowa – wsparcie jest skierowane do NGO, przedsiębiorcy, JST i ich jednostek organizacyjnych - co jest zgodne z zapisami Programu,
- zakres merytoryczny i zasady wsparcia – w/w cel zakłada wprost realizację wszystkich typów działań opisanych w przedsięwzięciu. Całość interwencji w ramach celu będzie realizowana w ramach dofinansowania bezzwrotnego,
- poziom dofinansowania/alokacji – Program nie określa poziomu dofinansowania projektów. Budżet przedsięwzięcia jest zgodny z alokacją przewidzianą na przedmiotowy cel w Programie,
- planowane do osiągnięcia wskaźniki – wskaźniki LSR przypisane do przedsięwzięcia są tożsame i wpływają na osiągnięcie wskaźników określonych dla w/w celu Programu.

W odniesieniu do pozostałych celów/przedsięwzięć Strategii, współfinansowanych z PS WPR, są one komplementarne i uzupełniają założenia FEdKP 2021-2027:

A) Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych oraz cel „Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD” stanowi uzupełnienie działań realizowanych w ramach FEdKP, ujętych w dwóch celach: „(iii) Cel szczegółowy 1(III) Wzmacnianie trwałego zrostu i karencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne” (w kontekście wyznaczonego w LSR wsparcia rozwoju przedsiębiorczości).

B) Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej - przedsięwzięcie jest komplementarne z celem Programu „() Cel szczegółowy 2(VII) Wzmacnianie ochrony i zachowanie przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury (...)”, w ramach które założono do realizacji wszystkie zakresy wsparcia jakie zawarto w LSR, w tym place zabaw, siłowni zewnętrznych, skatepark, inwestycje z zakresu budowy lub modernizacji infrastruktury społecznej i technicznej.

C) Przedsięwzięcie II.1 Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności, stanowi uzupełnienie działań realizowanych w ramach FEdKP, ujętych w dwóch celach: „(iii) Cel szczegółowy 1(III) Wzmacnianie trwałego zrostu i karencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne”.

V.2.2. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027

Program odpowiedzialny jest za finansowanie 3 przedsięwzięć w ramach Strategii, tj. Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych, Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności oraz Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. W

poniższej tabeli przedstawiono powiązanie poszczególnych przedsięwzięć finansowanych z Programu z zakresami wsparcia określonymi w PS WPR. Jak wynika z zaprezentowanego zestawienia wszystkie przedsięwzięcia są zgodnie z zakresem wsparcia przewidzianym w Programie. Jednocześnie dla przejrzystości matrycy logicznej, Strategia zakłada, że dane przedsięwzięcie wpisuje się w nie więcej niż dwa zakresy wsparcia w ramach WPR. Szczegółowe dane w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 14 Powiązanie przedsięwzięć LSR z zakresami wsparcia PS WPR.

Przedsięwzięcia LSR (w ramach PS WPR)	Zakresy wsparcia PS WPR
Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych	Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej
Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej
Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności	Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne
	Rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej

Jednocześnie zakres LSR współfinansowany z PS WPR jest zgodny i przyczynia się do realizacji celów szczegółowych Programu, które realizuje interwencja Leader:

a. SO7 Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich – przedmiotowy cel realizowany jest przez przedsięwzięcia LSR związane z podejmowaniem i rozwojem działalności gospodarczych w ramach przedsięwzięć: Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych oraz Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności.

b. SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich – cel realizowany jest przez wszystkie przedsięwzięcia LSR finansowane z PS WPR.

W poniższej tabeli dokonano także porównania przedsięwzięć LSR finansowanych z PS WPR z potrzebami przypisane do interwencji Leader w Planie Strategicznym. Jak wynika z przedstawionego zestawienia każde z przedsięwzięć odpowiada za realizację co najmniej jednej potrzeby, co potwierdza zgodność interwencji w ramach LSR ze zidentyfikowanymi potrzebami obszarów wiejskich.

Tabela 15 Powiązanie przedsięwzięć LSR z potrzebami przypisanymi do interwencji Leader w PS WPR.

Przedsięwzięcia LSR (w ramach PS WPR)	Potrzeby przypisane do interwencji Leader w PS WPR
Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych oraz Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności	Poprawa dostępu do usług komercyjnych Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego

Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	Poprawa dostępu do infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej
---	--

V.3. Komplementarność i synergia przedsięwzięć w LSR

Wszystkie przedsięwzięcia przewidziane w LSR wykazują synergię lub są względem siebie komplementarne w wysokim stopniu, w osiąganiu celów Strategii. Poniżej przedstawiono uzasadnienie tych zagadnień dla przedsięwzięć ujętych w każdym z celów szczegółowych LSR.

c. Cel I: Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD – w ramach celu wyznaczono do realizacji dwa przedsięwzięcia: Przedsięwzięcie I.1 Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej, Przedsięwzięcie I.2 „Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okolicznych”

Przedsięwzięcia te wzajemnie komplementarne, uzupełniają się wzajemnie i przyczyniają się wspólnie do realizacji idei przedmiotowego celu, jaką wyznaczono wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD. Wyznaczone przedsięwzięcia w sposób kompleksowy – zarówno przez projekty komercyjne jak i niekomercyjne – przełożą się na poprawę atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD. Powstała infrastruktura przyczyni się do rozwoju zarówno komercyjnych usług turystycznych (noclegów, gastronomii itp.) jak i rozbudowy publicznej infrastruktury o charakterze ogólnodostępnym. Elementy te przełożą się wspólnie na lepsze zagospodarowanie posiadanych walorów w infrastrukturę turystyczną oraz lepsze warunki pobytu turystów – czego efektem będzie wzrost ruchu turystycznego na terenie LGD.

b. Cel II: Poprawa jakości życia oraz rozwój usług dla mieszkańców obszaru LGD - w ramach celu wyznaczono trzy przedsięwzięcia: Przedsięwzięcie II.1 Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności, Przedsięwzięcie II.2 Integracja społeczna osób w wieku senioralnym, Przedsięwzięcie II.3 Integracja społeczna dzieci i młodzieży. Wszystkie wyznaczone przedsięwzięcia cechują się wzajemną komplementarnością w realizacji wskazanego celu. W odniesieniu do przedsięwzięcia „Integracja społeczna dzieci i młodzieży” i „Integracja społeczna osób w wieku senioralnym” są one wzajemnie komplementarne i prowadzoną do wsparcia dwóch grup osób stanowiących jedną z najważniejszych grup docelowych interwencji w LSR. Działania skierowane dla tychże osób obejmują wsparcie operacji aktywizujących oraz integrujących dwie newralgiczne grupy społeczne – wymagające szczególnego wsparcia, w celu poprawy jakości ich życia i przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu. Jednocześnie wymienione przedsięwzięcia wykazują synergię z przedsięwzięciem skierowanym na wsparcie przedsiębiorczości „Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności” związanym z rozwojem usług wskazanych w diagnozie jako rozwojowe i ważne dla społeczności LSR. Wsparcie dla przedsiębiorców przeznaczono w tym zakresie na zakładanie i rozwój działalności w zakresie usług które mają obecnie największe znaczenie w gospodarce regionu – generują najwięcej miejsc pracy czy największe wpływy podatkowe. W konsekwencji wsparcie tych usług będzie miało wpływ na rozwój kluczowych dziedzin gospodarki regionu i przełoży się na takie kwestie jak: dalsze obniżenie bezrobocia czy zwiększenie zamożności lokalnych samorządów, skutkujące możliwością realizacji szeregu ważnych dla lokalnych społeczności inwestycji. Niezmiernie ważne w kontekście wytypowanych branż działalności jest, że dotyczą one usług świadczonych dla lokalnych społeczności tj. budownictwa oraz naprawy pojazdów – z których mieszkańcy korzystają na co dzień i których wsparcie wpłynie na poprawę dostępu lokalnej społeczności do ich świadczenia na wyższym, efektywniejszym, o lepszej jakości poziomie.

W konsekwencji wszystkie przedsięwzięcia w ramach przedmiotowego celu są wzajemnie komplementarne i przyczyniają się do poprawy jakości życia lokalnej społeczności.

V.4. Wartość dodana podejścia LEADER

Podejście Leader stosowane w rozwoju obszarów wiejskich w Polsce opiera się na koncepcji zarządzania lokalnego, gdzie mieszkańcy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy i władze samorządowe współpracują w celu opracowania strategii rozwoju lokalnego. Wartość dodana tego podejścia polega na tym, że umożliwia ono mieszkańcom wsi włączenie się w proces podejmowania decyzji i kierowanie rozwojem swojego regionu. Poprzez realizację projektów społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i gospodarczych na poziomie lokalnym, może się przyczynić do zwiększenia atrakcyjności obszarów wiejskich oraz poprawy jakości życia ich mieszkańców. Ponadto, dzięki wsparciu finansowemu, szkoleniom i konsultacjom, podejście Leader umożliwia rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, co przyczynia się do ich rozwoju gospodarczego i wzrostu zatrudnienia.

Poniżej wymieniono i opisano korzyści planowane do osiągnięcia poprzez realizację LSR jakie daje podejście LEADER oraz precyzyjne i wyczerpujące uzasadnienie doboru zakresów wsparcia, wyboru dostępnych źródeł finansowania, przyjętego sposobu wdrażania LSR, doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR.

a. Korzyści planowane do osiągnięcia poprzez realizację LSR jakie daje podejście LEADER:

- wsparcie niektórych grup beneficjentów w ramach tego podejścia w sposób odmienny od innych instrumentów wsparcia – podejście Leader zakłada np. wsparcie dla sektora NGO realizowane w sposób odmienny od innych funduszy/programów. Dotyczy to zastosowania np. projektów grantowych, realizowanych w całości za pośrednictwem LGD na poziomie lokalnym,
- możliwość realizacji projektów wykraczających poza obszar jednostek administracyjnych gmin – jednym z założeń inicjatywy Leader jest sieciowanie i realizowania kompleksowych projektów w skali całego obszaru LGD. Objęcie obszarem LSR 10 gmin pozwala na podejście do realizacji projektów nie z punktu widzenia obszaru jednej gminy, ale z perspektywy całego regionu tj. 10 jednostek samorządu terytorialnego. Przykładem tego typu działań będzie realizacja np. operacji nieinwestycyjnych związanych organizacją klubów młodzieżowych i klubów seniora – które będą obejmowały swoim zasięgiem obszar kilku gmin lub całej LGD,
- brak dominacji sektora publicznego – przyjęty model partnerstwa trójsektorowego, wymóg dotyczący braku kontroli nad podejmowaniem decyzji przez poszczególne grupy interesu oraz podejście LGD angażujące podmioty prywatne do aktywnych prac na rzecz społeczności lokalnej – wszystkie te elementy wpływają na zapewnienie braku dominacji sektora publicznego i brak jego decydującego wpływu na podejmowanie decyzji, tak na poziomie całej Grupy (struktura członków) jak i Rady LGD,
- włączenie mieszkańców w proces podejmowania decyzji dotyczących rozwoju lokalnego – Leader stanowi jedyną inicjatywę zarządzania na poziomie lokalnym, która w swojej istocie na wszystkich szczeblach podejmowania decyzji włącza aktywnie mieszkańców w realne zarządzanie rozwojem lokalnym,
- zintegrowanie podejmowanych działań poprzez łączenie różnych dziedzin gospodarki i współpracę różnych grup interesu – inicjatywa Leader poprzez oparcie o trójsektorowe partnerstwo łączy w ramach swoich działań różne sektory, grupy interesu oraz branże gospodarki dla realizacji wspólnego zadania jakim jest realizacja LSR,
- decentralizacja zarządzania i finansowania środków UE – dzięki inicjatywie Leader następuje zdyktowanie zarządzania i finansowania środków UE na poziom lokalny, przyczyniając się do decentralizacji a tym samym poprawy efektywności całego procesu wydatkowania środków UE,
- sieciowanie i współpraca na poziomie danej LGD poprzez m.in. wymianę doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk – LGD jako partnerstwo trójsektorowe zarówno w ramach

swojej bieżącej działalności jak i w ramach wdrażania LSR rozwija współpracę i wymianę doświadczeń między wszystkimi aktorami życia lokalnego.

- dopasowanie zakresu interwencji w ramach Strategii do potrzeb na poziomie lokalnym – RLKS schodząc w planowaniu na rozwój na poziom stricte lokalny pozwala na dopasowanie interwencji z funduszu UE w ramach tworzonej LSR do problemów i potrzeb widocznych z perspektyw lokalnych społeczności. W konsekwencji każda LGD ma możliwość dopasowania swojego zakresu działania w ramach wdrażania LSR do lokalnej specyfiki – co przy możliwości realizacji projektów kompleksowych, skierowanych do różnych wnioskodawców – wyróżnia ten instrument na tle innych form interwencji publicznej,

b. Uzasadnienie doboru zakresów wsparcia, wyboru dostępnych źródeł finansowania, przyjętego sposobu wdrażania LSR, doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR:

- dobór zakresów wsparcia – wybór zakresów wsparcia w ramach przedmiotowej LSR został oparty o dogłębną diagnozę stanu obecnego, mającą oddolny charakter skoncentrowany na maksymalne zaangażowanie lokalnych społeczności w proces planowania. W tym zakresie kierując się analizą stanu obecnego oraz problemów i potrzeb lokalnej społeczności oraz mając na względzie uwarunkowania funduszy finansujących Strategię, wyznaczono do realizacji poszczególne przedsięwzięcia. Dobrane zakresy wsparcia zostały oparte o założenie skierowania równomiernej, kompleksowej interwencji (uwzględniającej potencjał poszczególnych sektorów do absorpcji środków oraz ich potrzeby) do wszystkie trzech głównych sektorów – LSR zawiera zakresy skierowane zarówno do sektora publicznego, gospodarczego jak i społecznego. Jednocześnie zakresy wsparcia wyznaczono na bazie zdiagnozowanych indywidualnych potrzeb podmiotów z każdego sektora, tj. podmiotów publicznych w tym JST, organizacji pozarządowych, mieszkańców, czy wreszcie sektora gospodarczego. Zakresy te uzupełniają się wzajemnie, prowadząc do realizacji wspólnych celów a w konsekwencji całej idei wdrażania LSR
- wybór dostępnych źródeł finansowania – w Strategii ujęto wszystkie dostępne źródła finansowania celów i przedsięwzięć. W tym zakresie mając na uwadze realizację instrumentu RLKS w województwie kujawsko-pomorskim, finansowanego z PS WPR 2023-2027 oraz FEdKP 2014-2020 założono finansowanie LSR ze wszystkich dostępnych w ramach w/w programów funduszy, tj. EFS+ oraz EFRROW. Skala finansowania z poszczególnych źródeł wynika z wytycznych programowych oraz uzgodnień dotyczących podziału środków na poszczególne obszary i cele (FEKP). Jednocześnie LGD dla uzupełnienia działań finansowanych w ramach w/w funduszy, w celu realizacji zakresów które będą stanowiły uzupełnienie operacji finansowanych z WPR i FEdKP planuje wykorzystanie możliwości sfinansowania zakresów które nie będą mogły być realizowane (lub będą mogłyby być realizowane w ograniczonym zakresie) z innych źródeł zewnętrznych. W tym zakresie po szczegółowej analizie dostępnych źródeł finansowania założono wstępnie skorzystanie z następujących programów/funduszy:
 - Konkurs Partnerów Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, realizowany w ramach Programu PS WPR 2023-2027. W ramach KSOW tak jak obecnie LGD będzie kontynuowało realizację działań o charakterze edukacyjnym i promocyjnym związanych z propagowaniem lokalnej kultury, tradycji, zwyczajów itd.
 - Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030, zarządzany przez Narodowy Instytut Wolności. W ramach Programu LGD będzie ubiegało się o dofinansowanie działań związanych z rozwoju partnerstwa w ramach LGD oraz nawiązywaniem i rozwojem współpracy LGD z innymi NGO w regionie – zakresom tym odpowiada Priorytet 3 Organizacje

obywatelskie w życiu publicznym oraz Priorytet 4 Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich Programu.

- Otwarty konkurs ofert na wsparcie realizacji zadań publicznych z zakresu części 40 budżetu państwa – Turystyka, realizowany corocznie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki (Priorytety: 1 - Działania na rzecz rozwoju i promocji turystyki wiejskiej / agroturystyki; 2 - Wzmocnienie instytucjonalne i promocyjne regionów turystycznych oraz turystycznych marek terytorialnych; 4 - Badania w turystyce¹⁰). W ramach przedmiotowego programu, LGD planuje ubiegać się o dofinansowanie operacji związanych z promocją regionu.

Takie podejście do źródeł finansowania, pozwala zarówno na pełne wykorzystanie źródeł dostępnych w ramach RLKS a jednocześnie uzupełnia te źródła innymi dostępnymi środkami zewnętrznymi na realizacji operacji wykazujących uzupełnienie lub dopełnienie zakresów realizowanych w ramach, EFS+ oraz EFRROW. W konsekwencji idea RLKS skupia w sobie kilka źródeł finansowania, które dążą do realizacji spójnych i komplementarnych celów wskazanych w Strategii,

- dobór dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR – dobór metod wdrażania operacji w ramach LSR został oparty na takich kwestiach jak: rodzaj wnioskodawcy, szacowana wielkość finansowanych operacji, określony zakres rzeczowy, rodzaj planowanych do realizacji operacji, zakładane do osiągnięcia rezultaty interwencji czy doświadczenia we wdrażaniu Strategii w okresie programowania 2014-2020. W tym zakresie w przypadku przedsięwzięć skierowanych tylko i wyłącznie lub głównie do sektora NGO, zdecydowano się na realizację ich w formule projektów grantowych. Takie podejście wynika z potrzeby maksymalnego uproszczenia procedur i zasad przyznawania dofinansowania dla podmiotów z III sektora; jednocześnie taki dobór metody ma swoje uzasadnienie w doświadczeniu we wdrażaniu LSR w okresie programowania 2014-2020 z PROW, gdzie z uwagi na realizację operacji tylko w trybie konkursowym widoczna była trudność (z uwagi na kwestie finansowe) w realizacji operacji przez NGO. Ponadto projekty grantowe umożliwiają realizację mniejszych operacji i pozwolą na dotarcie do szeregu małych organizacji, które z uwagi na brak odpowiedniego potencjału (kadrowego, finansowego) nie były w stanie realizować dotychczas projektów w trybie konkursowym. Kwestia projektów grantowych wynika w tym przypadku także z zakresu przedsięwzięć skierowanych do NGO, w których dominują mniejsze wartościowo operacje. W odniesieniu do środków dedykowanych JST oraz przedsiębiorców, jako formę realizacji wybrano projektu konkursowe, co wynika przede wszystkim z realizacji przez te podmioty większych operacji inwestycyjnych oraz znacznie większego potencjału jaki one posiadają (przede wszystkim JST).

W ramach przedsięwzięcia „Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej” przewidziano premiowanie operacji realizowanych w partnerstwie min. 2 podmiotów – kwestia ta ma zachęcić podmioty z terenu LGD do nawiązywania kontaktów i wymiany doświadczeń z innymi partnerami w celu tworzenia i funkcjonowania infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. Doświadczenie z okresu 2014-2020 gdzie także zastosowano podobne preferencje w podobnej tematyce, które przyniosły pożądane oferty i przyczyniły się do rozwoju międzysektorowych partnerstw na terenie LGD. W pozostałych przedsięwzięciach, biorąc pod uwagę ich zakres uznano, że formuła partnerstwa nie jest wymagana i nie wpłynie na podniesienie ich efektów.

¹⁰ Wskazano priorytety obowiązujące w ostatnim konkursie, który został ogłoszony w 2022 roku – w kolejnych latach priorytety wsparcia mogą ulec zmianie.

- sposób wzmocnienia planowanych do osiągnięcia efektów - zakresy wparcia w ramach LSR dobrano w taki sposób aby interwencje z poszczególnych funduszy uzupełniały i dopełniały się wzajemnie – co stanowi jednoznacznie wartość dodaną podejścia RLKS, niemożliwą do realizacji w ramach wdrażania poszczególnych funduszy oddzielnie. W tej kwestii działania przewidziane do realizacji w ramach FEdKP będą uzupełniane tematycznie komplementarnymi działaniami współfinansowanymi z EFRROW – dotyczy to kwestii rozwoju infrastruktury i oferty turystycznej, gdzie w ramach WPR finansowana będzie infrastruktura publiczna realizowane przez JST – infrastruktura ta będzie uzupełniona przez operacje realizowane w dziedzinie społecznej przez NGO w ramach Funduszu Regionalnego.

Rozdział VI. Cele i wskaźniki

VI.1. Opis celów

Poniżej przedstawiono opis celów zidentyfikowanych na bazie diagnozy oraz analizy SWOT, realizację których zakłada niniejsza LSR.

Cel I: Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD – cel nawiązuje do zidentyfikowanego problemu „Nieadekwatnej do posiadanych walorów naturalnych i kulturowych atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu”.

Wyznaczony cel porusza jeden z najważniejszych problemów dla obszaru LGD, jakim jest jego niedostateczna atrakcyjność turystyczna regionu. Wyniki diagnozy i analizy SWOT wraz z wynikami konsultacji społecznych wskazują jednoznacznie, że obszar LGD posiada atrakcyjne walory naturalne, które stanowią o dużym potencjale regionu do rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej. Potwierdzają to wyniki badań ankietowych, gdzie 22 % badanych wskazuje atrakcyjne walory naturalne jako najważniejszą silną stronę obszaru LGD. Mimo tego – bezsprzecznie bardzo wysokiego potencjału do rozwoju turystyki – analiza wskazuje, że nie jest on obecnie w pełni wykorzystywany. Konsultacje przeprowadzone z przedstawicielami branży turystycznej wskazują, że oferta turystyczna regionu jest niewystarczająca i słabo odpowiada na potrzeby turystów i zmieniające się trendy na rynku.

Potwierdzają to wyniki konsultacji społecznych przeprowadzonych wśród społeczności lokalnej; wyniki badań ankietowych wskazują, że po stronie słabych stron rozwoju obszaru LGD mieszkańcy jako najważniejszą cechę wskazali „Niewystarczającą ofertę usług turystycznych” – odpowiedź taką wskazało 32% badanych osób.

Jednocześnie badania ankietowe przeprowadzone wśród lokalnej społeczności wskazały, że za najważniejszą słabą stronę regionu mieszkańcy uznali „Niedostateczną ofertę spędzania wolnego czasu dla mieszkańców” – opinię tą wskazało 31% ankietowanych, co jest czwarta najczęściej udzielaną odpowiedzią. Jednocześnie z dyskusji z samorządowcami wynika, iż na pierwszym miejscu znalazła się budowa małej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. Opinie te wskazują, że mimo podejmowanych działań w ostatnich latach zarówno przez JST jak i przedsiębiorców w tematyce rozbudowy infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w dalszym ciągu mieszkańcy widzą znaczne niedobory zarówno samej infrastruktury jak i oferty spędzania wolnego czasu na niej opartej.

Diagnoza sytuacji w regionie wskazuje na problem z zanikiem charakterystycznych dla regionu elementów kultury, tradycji i zasobów, odnoszących się przede wszystkim do kultury dobrzyńskiej. Zidentyfikowane w diagnozie mocne strony obszaru LGD w postaci np. bogatej kultury dobrzyńskiej czy posiadania własnego historii, kultury, tradycji (14% ankietowanych mieszkańców regionu wskazuje na bogate dziedzictwo kulturowe jako jedną z najważniejszych silnych stron regionu), nie są obecnie w dostateczny sposób propagowane, promowane i wykorzystywane dla rozwoju regionu. Nadal większość mieszkańców regionu nie identyfikuje się z regionem, nie ma świadomości zamieszkiwania na ziemi dobrzyńskiej. Kwestie te poruszali także mieszkańcy podczas przeprowadzonych spotkań z mieszkańcami w każdej z gmin, gdzie zwracano uwagę na niewielkie zainteresowanie zwłaszcza ludzi młodych kultywowaniem lokalnej kultury, co jest skutkiem m.in. stopniowej asymilacji lokalnej kultury z kulturą uniwersalną.

Podczas spotkań z mieszkańcami regionu mieszkańcy wskazywali brak infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej jako jeden z najważniejszych problemów regionu. Budowa przebudowa małej infrastruktury rekreacyjnej takiej jak place zabaw, skate parki, siłownie zewnętrzne oraz wyposażenie istniejących świetlic w opinii osób uczestniczących w spotkaniach jest jednym z zadań priorytetowych. Wsparcie tejże infrastruktury przyczynie się do rozwoju obiektów turystycznych i rekreacyjnym o charakterze ogólnodostępnym. Z ankiet przeprowadzonych w czasie konsultacji wynika iż „Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej (rekreacyjnej, turystycznej)” jest jedną z częściej artykułowanych potrzeb (druga najczęściej padająca odpowiedź).

Wychodząc naprzeciw opisanych opisanej sytuacji zdecydowano o przeznaczeniu części wsparcia ze środków LSR na realizację działań polegających na dofinansowaniu operacji mających na celu poprawę sytuacji w zakresie poprawy atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD. W ramach tych działań wyznaczono do realizacji dwa przedsięwzięcia:

- Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej,
- Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych.

Efektami realizacji przedmiotowego celu będą następujące wskaźniki rezultatu:

Tabela 16 Wskaźnik rezultatu

Wskaźnik rezultatu	Jednostka	Wartość docelowa
Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (liczba utworzonych miejsc pracy) (WPR)	(liczba utworzonych miejsc pracy)	2
Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (WPR)	(liczba osób)	500

Cel II: Poprawa jakości życia oraz rozwój usług dla mieszkańców obszaru LGD

Wyznaczony cel nawiązuje do zidentyfikowanego na bazie diagnozy i analizy SWOT problemu „Niskiej jakości życia lokalnej społeczności” i jest związany z niewystarczającą ofertą spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i osób starszych oraz koniecznością wsparcia rozwoju komercyjnych usług skierowanych do mieszkańców, które odgrywają największe znaczenie w gospodarce regionu.

Obszar LGD boryka się – podobnie jak inne tereny województwa – z problemem związanym z niedofinansowaniem i w konsekwencji niedorozwojem usług skierowanych do osób szczególnie potrzebujących wsparcia, w tym szczególnie młodzieży i osób starszych. Mimo generalnej poprawy sytuacji materialnej części osób w wyniku wprowadzenia pro-społecznych programów rządowych w ostatnich latach oraz poprawy sytuacji makroekonomicznej (której efektem jest m.in. znaczny spadek bezrobocia), w dalszym ciągu widoczne są na wielu płaszczyznach braki systemowego wsparcia osób potrzebujących.

Dzieci i młodzież z obszarów wiejskich mają trudniejszy start niż ich rówieśnicy z dużych aglomeracji. Bariera dla rozwijania pasji i zainteresowań są bariery komunikacyjne, brak zajęć odpowiadających zainteresowaniom w pobliżu miejsca zamieszkania lub szkoły, które to miejsca stanowią naturalny obszar funkcjonowania tej grupy wiekowej. Problemem jest również brak instytucjonalnego wsparcia dla rodziców w opiece nad dziećmi. Istniejące zajęcia pozalekcyjne, koła zainteresowań są obciążające finansowo i niestety znacznie oddalone od miejsca zamieszkania, co powoduje konieczność zapewnienia transportu na w/w zajęcia oraz gwarancje poświęconego czasu gdy dziecko przebywa na tych zajęciach. Dzieci i młodzież funkcjonują w czasach znacząco różnych od młodości ich rodziców. Otoczenie mediami, presja rówieśnicza, zagrożenia płynące z sieci to obciążenia z którymi zmagają się współcześnie młodzi ludzie. Również z ankiet wynika potrzeba wspierania tej

grupy wiekowej na pytanie o słabe strony „Niska aktywność młodzieży” jest trzecią najczęściej wybraną odpowiedzią, zaś potrzeba tworzenia klubów młodzieżowych uzyskała najwięcej wskazań spośród wszystkich potencjalnych działań.

Starzejące się społeczeństwo – mimo, że zjawisko to na terenie LGD występuje z mniejszą intensywnością niż w regionie i kraju – będzie skutkowało gwałtownym wzrostem w najbliższej przyszłości liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Jednocześnie wydłużenie średniego czasu życia rodzi potrzebę zapewnienia tej grupie mieszkańców godnego i aktywnego życia. Jednocześnie widoczny jest znaczny niedostatek działań skierowanych do seniorów, które ponadto cechują się niską trwałością ograniczoną do okresu realizacji projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych.

W sferze gospodarczej oparto się na wynikach ankiety, danych GUS, spotkania z przedsiębiorcami oraz analizie konkursów skierowanych do przedsiębiorców w ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020. Dokonano analizy rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD i wskazano branże działalności gospodarczej, której mają największy wpływ na gospodarkę tego obszaru, pod takimi względami jak: zatrudnienie, rodzaj działalności, dominujące sekcje PKD czy przewagi komparatywne nad województwem. Wyniki badania pozwoliły wyznaczyć branże dominujące obecnie i perspektywiczne z punktu widzenia rozwoju gospodarki regionu w przyszłości. Wnioski z analizowanych danych oraz dyskusji podczas spotkania z przedsiębiorcami wskazały tym samym na branże gospodarki, które winny być wspierane m.in. poprzez dofinansowanie z funduszy zewnętrznych – jako te, które mają szansę wywrzeć największy wpływ na rozwoju gospodarczy regionu w najbliższej przyszłości. Kwestie te potwierdzają wyniki konsultacji społecznych, gdzie podczas spotkań ze społecznością lokalną bardzo często pojawiały się głosy i wątpliwości czy wsparcie w okresie programowania 2014-2020 przede wszystkim działalności turystycznych i okołoturystycznych jest odpowiednim podejściem, biorąc pod uwagę znaczenie innych branż w gospodarce. Należy zwrócić uwagę iż w okresie wdrażania LSR 2014-2020 w naborach na podejmowanie i rozwijanie działalności gospodarczej wpłynęło blisko 200 wniosków, ponad 60 % wniosków dotyczyło branży turystycznej lub okołoturystycznej. Zdecydowanie pominięte ze względu na strukturę kryteriów zostały działalności związane z usługami budowlanymi, mechanika (naprawy samochodów i maszyn, rolniczych budowlanych), te rodzaje działalności zdobywały znacznie mniej punktów i nie otrzymywały wsparcia finansowego.

Przeprowadzona analiza pozwoliła na obiektywne, oparte na danych statystycznych wyznaczenie dziedzin gospodarki, które dominują obecnie i mają szansę dominować w gospodarce regionu w przyszłości. Wyniki analizy poparte szerokimi konsultacjami społecznymi stały się wytyczną do wskazania działów PKD działalności, które winny być wspierane ze środków LSR. Wyniki tych analiz wskazały, że jako wymagające wsparcia należy uznać branże dominujące obecnie w gospodarce regionu pod względem liczby istniejących firm, które oferują usługi dla ludności a jednocześnie z uwagi na swój udział w gospodarce tworzą najwięcej miejsc pracy czy generują najwyższe wpływy podatkowe do budżetów lokalnych samorządów.

W konsekwencji w ramach celu wyznaczono 3 kompleksowe przedsięwzięcia:

- Integracja społeczna osób w wieku senioralnym
- Integracja społeczna dzieci i młodzieży
- Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności.

Efektami realizacji przedmiotowego celu będą następujące wskaźniki rezultatu:

Tabela 17 Wskaźnik rezultatu EFS

Wskaźnik rezultatu	Jednostka	Wartość docelowa
Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (liczba utworzonych miejsc pracy) (WPR)	(liczba utworzonych miejsc pracy)	3
Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	(osoby)	180

Liczba objętych wsparciem klubów seniora, gospodarstw opiekuńczych i Uniwersytetów Trzeciego Wieku.	(szt.)	20
Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu	(osoby)	288

VI.2. Opis przedsięwzięć.

Poniżej przedstawiono szczegółową charakterystykę każdego z przedsięwzięć składających się na realizację powyższych celów.

Tabela 18 Opis przedsięwzięć

Przedsięwzięcie I.1.	Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej
Opis przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie zakłada realizację działań o charakterze inwestycyjnym obejmującym inwestycje w środki trwałe tj. budowę/przebudowę/remont/modernizację obiektów małej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturalnej oraz zakup wyposażenia, udostępnianego niekomercyjnie (niegenerujących dochodu) na cele rekreacji, turystyki i kultury.
Uzasadnienie; powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedmiotowe przedsięwzięcie wychodzi na wprost zidentyfikowanego w diagnozie obszaru problemowego w postaci niewystarczającego rozwoju małej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej. Kwestię tą potwierdzają wnioski wynikające z analizy SWOT i diagnozy, które wskazują na posiadane atrakcyjne walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe, które są predysponowane do rozwoju turystyki i rekreacji, w tym aktywnych form turystyki i rekreacji. Jednocześnie widoczne są braki w postaci niedostatecznego rozwoju infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i rekreacyjnej skierowanej do mieszkańców, w tym wykorzystywanej do aktywnego spędzania wolnego czasu. Kwestia ta ma wpływ na potęgowanie niekorzystnych zjawisk stanowiących zewnętrzne zagrożenia dla rozwoju regionu w postaci emigracji zarobkowej zdolnej, wykształconej młodzieży – będącej m.in. skutkiem różnicy w jakości życia na terenie LGD w relacji do większych miast regionu czy zmiany modelu życia - mniejszej dzietności, liczby urodzeń, przyrostu naturalnego, o których decydują m.in. warunki życia zwłaszcza dla dzieci i młodzieży. Jednym z elementów decydujących o jakości życia lokalnej społeczności jest dostęp do rekreacji i atrakcyjnych, aktywnych form spędzania wolnego czasu – szczególnie ważny dla dzieci i młodzieży – stąd potrzeba rozwoju małej infrastruktury służącej przede wszystkim na cele rekreacji ale także turystyki mieszkańców obszaru LGD.

Sposób realizacji wraz z uzasadnieniem	Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach projektów konkursowych, skierowanych do JST. Taka forma realizacji wynika zakresu rzeczowego jaki obejmuje przedsięwzięcie (operacje inwestycyjne), które z zasady charakteryzują się wyższą wartością.
Fundusz finansujący	WPR - EFRROW
Forma realizacji	Projekty konkursowe
Kategorie wnioskodawców	JST
Budżet (Euro)	1 495 800,00
Wskaźniki produktu	Liczba powstałych obiektów małej infrastruktury – 10 szt.
Preferencje	Preferowane będą operacje wnioskujące o dofinansowanie kwotowo niższe od maksymalnego, dopuszczalnego. Preferowane będą operacje realizowane w partnerstwie min. 2 podmiotów (wnioskodawca + min. 1 partner); kryterium będzie preferowało operacje realizowane w partnerstwie JST (jako beneficjentów w/w przedsięwzięcia) z innymi podmiotami publicznymi lub podmiotami prywatnymi, z sektorów: społecznego (NGO) lub gospodarczego (przedsiębiorcy) w zakresie udziału partnerów w realizacji i/lub funkcjonowania powstałej infrastruktury.

Przedsięwzięcie I.2.	Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych
Opis przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie polega na wsparciu rozwoju istniejących przedsiębiorstw. Przedsięwzięcie zakłada realizację działań o charakterze inwestycyjnym obejmującym inwestycje w środki trwałe tj. budowę/przebudowę/remont/modernizację obiektów oraz zakup sprzętu, wyposażenia, wartości niematerialnych i prawnych dotyczących rozwoju istniejących przedsiębiorstw prowadzących działalność w zakresie świadczenia usług turystycznych i okołoturystycznych. Za usługi turystyczne i okołoturystyczne uznaje się: hotelarstwo, gastronomię, rekreację, komercyjną działalność kulturalną.
Uzasadnienie; powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedsięwzięcie ma na celu poprawę sytuacji na terenie LGD w zakresie zidentyfikowanego w diagnozie obszaru problemowego w postaci niewystarczającego dopasowanie oferty usług turystycznych i okołoturystycznych do aktualnych trendów na rynku. Wyniki diagnozy, której podsumowaniem jest analiza SWOT w kwestii usług turystycznych i okołoturystycznych wskazują na wysoki potencjał regionu do rozwoju tych dziedzin gospodarki. Świadcą o tym takie silne strony regionu jak: - atrakcyjne walory przyrodnicze i krajobrazowe i ich predysponowanie do rozwoju turystyki i rekreacji, - walory predysponujące region do rozwoju aktywnych form turystyki i rekreacji, w tym turystyki kwalifikowanej (atrakcyjne ukształtowanie terenu, Zalew Włocławski),

	- brak uciążliwego przemysłu obciążającego środowisko. Jednocześnie diagnoza wykazała szereg słabych stron i braków w rozwoju usług i infrastruktury turystycznej regionu, do których zaliczono przede wszystkim: - niedostateczna ilość i jakość obiektów rekreacyjnych, - niedobór lokalnej bazy turystycznej i rekreacyjnej, - niski poziom oferty usług okołoturystycznych, - niska atrakcyjność lokalnej oferty turystycznej i rekreacyjnej w stosunku do posiadanych zasobów, - niedostateczna oferta istniejącej lokalnej turystycznej bazy noclegowej, słabo dostosowana do aktualnych trendów w turystyce oraz do wykorzystania walorów regionu poza sezonem letnim, - mało elastyczna, tradycyjna oferta turystyczna w regionie – niedostatek nowych, innowacyjnych atrakcji turystycznych, - niedostatek infrastruktury rekreacyjnej skierowanej do mieszkańców, w tym wykorzystywanej do aktywnego spędzania wolnego czasu, - relatywnie niski poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich obszaru LGD - niższa na tle województwa liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Jednocześnie kwestia rozwoju usług turystycznych jest determinowana przez czynniki o charakterze zewnętrznym, wśród których po stronie szans na rozwój tej sfery gospodarki zidentyfikowano: - wzrost zainteresowania turystyką wiejską wśród turystów krajowych i zagranicznych, - rosnące zapotrzebowanie na usługi turystyczne w regionach atrakcyjnych przyrodniczo, historycznie i kulturowo, - rosnące zapotrzebowanie na usługi związane z rekreacją i rozrywką, - zmiana preferencji turystów dotycząca kierunków wyjazdów – ograniczenie możliwości spędzania wolnego czasu za granicą (pandemia Covid-19 – ograniczenia w przemieszczaniu się; wojna w Ukrainie; wysoka inflacja wpływająca m.in. na znaczny wzrost cen biletów samolotowych) - wzrost świadomości mieszkańców i turystów z korzyści płynących z aktywnego spędzania wolnego czasu, Czynniki zewnętrzne ujawniają się także po stronie zagrożeń dla rozwoju turystyki, które są widoczne w takich kwestiach jak: - wpływ (negatywny) pandemii Covid-19 na lokalną branżę turystyczną i okołoturystyczną, - wpływ (negatywny) wojny w Ukrainie na sytuację społeczno – gospodarczą w kraju i na świecie, - wysoka inflacja i jej wpływ na funkcjonowanie lokalnych przedsiębiorstw, w tym firm w branży usług turystycznych i okołoturystycznych,
--	--

	- Wzrost konkurencji ze strony regionów sąsiednich w zakresie świadczenia usług turystycznych. Wychodząc na wprost tych uwarunkowań, z których wynika duże znaczenie turystyki dla lokalnej gospodarki, uwidacznia się potrzeba wsparcia rozwoju podmiotów gospodarczych działających w sferze usług turystycznych i okołoturystycznych.
Sposób realizacji wraz z uzasadnieniem	Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach projektów konkursowych skierowanych do mikro i małych przedsiębiorstw. Takie podejście wynika z realizacji w ramach przedsięwzięcia inwestycyjnych operacji komercyjnych o znacznej wartości (kwota dofinansowania do 500 tys. zł).
Fundusz finansujący	WPR - EFRROW
Forma realizacji	Projekty konkursowe - rozwój działalności gospodarczych
Kategorie wnioskodawców	Mikro i małe przedsiębiorstwa (rozwój działalności gospodarczej)
Budżet (Euro)	200 000,00
Wskaźniki produktu	Liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem – 6 szt.
Preferencje	Dodatkowe punkty uzyskają osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji kobiety i osoby poszukujące zatrudnienia (bezrobotni). Preferowane będą operacje wnioskujące o dofinansowanie kwotowo niższe od maksymalnego, dopuszczalnego

Przedsięwzięcie II.1.	Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności
Opis przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie polega na wsparciu podejmowania nowych oraz rozwoju istniejących przedsiębiorstw. Wsparcie będzie przyznawane na realizację operacji inwestycyjnych niezbędnych do utworzenia/rozwój działalności gospodarczych. Przedmiotem wsparcia będzie dofinansowanie przedsięwzięć realizowanych przez podmioty prowadzące działalność w branżach uznanych za kluczowe dla lokalnej społeczności na terenie LGD. Branże te wytypowano na podstawie wyników diagnozy, w tym konsultacji społecznych. Tym samym wybrano do wsparcia branże obecnie mające obecnie największe znaczenie w gospodarce regionu, oferujące usługi świadczone dla lokalnej społeczności a jednocześnie branże najbardziej perspektywiczne do rozwoju w przyszłości. Dofinansowane będą w konsekwencji projekty ukierunkowane na rozwój/zakładanie działalności gospodarczych w następujących branżach: budowlanej (sekcja F) oraz naprawa pojazdów samochodowych (sekcja G, Dział 45).
Uzasadnienie; powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedmiotowe przedsięwzięcie wychodzi na wprost zidentyfikowanego w diagnozie obszaru problemowego w postaci słabego rozwoju przedsiębiorczości (niższego od średniej dla regionu).

	Podstawą wyznaczenia przedmiotowego przedsięwzięcia były wyniki diagnozy i analizy SWOT, w tym następujące słabe strony regionu: - mała liczba miejsc pracy dla mieszkańców - brak wsparcia dla inicjatyw osób przedsiębiorczych - niewystarczający poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich, - niski potencjał lokalnych przedsiębiorstw do generowania nowych miejsc pracy - niedoinwestowanie istniejących firm, - relatywnie niski poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich obszaru LGD - niższa na tle województwa liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców, - trudna sytuacja na rynku pracy ludzi młodych (w tym absolwentów) oraz kobiet, - wysokie na tle województwa i kraju bezrobocie rejestrowane. Wychodząc naprzeciw tych problemów, zdecydowano o wsparciu procesu podejmowania i rozwoju działalności gospodarczych w branżach uznanych za kluczowe i perspektywiczne dla regionu, oferujące usługi skierowane do lokalnej społeczności i mające największy wpływ na lokalną gospodarkę, rynek pracy itp. .
Sposób realizacji wraz z uzasadnieniem	Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach projektów konkursowych (zakładanie i rozwój działalności gospodarczych) skierowane do osób fizycznych (podejmowanie działalności gospodarczej) oraz mikro i małych przedsiębiorstw (rozwój działalności gospodarczej). Takie podejście wynika z realizacji w ramach przedsięwzięcia operacji komercyjnych o znacznej wartości (kwota dofinansowania do 500 tys. zł w przypadku rozwoju oraz do 150 tys. zł w przypadku podejmowania działalności).
Fundusz finansujący	WPR - EFRROW
Forma realizacji	Projekty konkursowe - zakładanie i rozwój działalności gospodarczych
Kategorie wnioskodawców	Osoby fizyczne (podejmowanie działalności gospodarczej) Mikro i małe przedsiębiorstwa (rozwój działalności gospodarczej)
Budżet (Euro)	554 200,00
Wskaźniki produktu	Liczba osób/przedsiębiorstw objętych wsparciem – 15 szt.
Preferencje	Dodatkowe punkty uzyskają osoby znajdujące się w niekorzystnej sytuacji kobiety i osoby poszukujące zatrudnienia (bezrobotni). Preferowane będą operacje wnioskujące o dofinansowanie kwotowo niższe od maksymalnego, dopuszczalnego.

Przedsięwzięcie II.2.	Integracja społeczna osób w wieku senioralnym
------------------------------	--

Opis przedsięwzięcia	Działania na rzecz wspierania integracji społecznej osób w wieku senioralnym (w tym tworzenie i funkcjonowanie klubów seniora oraz funkcjonowanie uniwersytetów trzeciego wieku). Zakres działań realizowanych w ramach przedsięwzięcia obejmuje wsparcie, przewidziane przez Program finansujący tj. FE dKP – EFS+, dla seniorów, tj. - dotyczących rozwijania umiejętności i indywidulanych zainteresowań (np. rękodzieło) - prozdrowotnych (m.in. edukacja zdrowotna, spotkania z lekarzami), a także wykorzystanie stworzonych w ramach projektów ścieżek sensorycznych - kulturalnych (m.in. wyjścia do kina, teatru, wycieczki) - edukacyjnych (m.in. nauka obsługi komputera, korzystania z Internetu, z aplikacji, w tym IKP, profil zaufany) - sportowych (m.in. nordic walking, basen), - i innych, zgodnych z potrzebami zdiagnozowanymi w LSR, mających na celu zagospodarowanie czasu wolnego, wykorzystanie lokalnego potencjału i wsparcie odpowiadające indywidualnym potrzebom osób starszych (m.in.: uzupełniając w ramach klubów seniora inne działania mające na celu wsparcie i integrację osób starszych uwzględniające udział rodziny i całego środowiska w tworzeniu lokalnych sieci integracji i samopomocy).
Uzasadnienie; powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Wnioski z diagnozy oraz analizy SWOT wskazują na szereg obszarów problemowych wymagających wsparcia w ramach szeroko pojętych usług społecznych skierowanych do seniorów: - niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i osób starszych, - niskie uczestnictwo w życiu kulturalnym (7 istniejących świetlic/klubów dla seniora których funkcjonowanie opiera się na pozyskanych środkach i grozi zamknięciem po ich wyczerpaniu), - funkcjonowanie 3 uniwersytetów trzeciego wieku oraz klubów seniora, - silna potrzeba wsparcia środkami zewnętrznymi, - relatywnie niewielka liczba działań skierowanych na aktywizację osób w wieku nieprodukcyjnym. Ponadto widoczne są zagrożenia zewnętrzne, związane ze zmianami demograficznymi i zmianą modelu życia społeczeństwa – nie tylko w skali lokalnej ale także regionu i kraju – należą do nich np. starzenie się społeczeństwa i prognozowany dynamiczny wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym w całkowitej liczbie mieszkańców. Kwestie te determinują pilną potrzebę rozwoju zdeinstytucjonalizowanych usług społecznych służących potrzebom seniorów.
Sposób realizacji wraz z uzasadnieniem	Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach projektów grantowych, skierowanych przede wszystkim do organizacji pozarządowych oraz jednostek samorządu terytorialnego ich jednostek organizacyjnych oraz przedsiębiorców. Taka forma

	realizacji przedsięwzięcia wynika z planowanej realizacji operacji nie inwestycyjnych o mniejszej wartości
Fundusz finansujący	FEoKP – EFS+
Forma realizacji	Granty
Kategorie wnioskodawców	NGO, JST i ich jednostki organizacyjne, przedsiębiorcy
Budżet (Euro)	439 560,00
Wskaźniki produktu	Liczba osób starszych objętych wsparciem w klubach seniora, gospodarstwach opiekuńczych i Uniwersytetach Trzeciego Wieku – 180 osób, Całkowita liczba osób objętych wsparciem – 200 osób.
Preferencje	Preferencja dla kontynuacji działań/inicjatyw rozpoczętych, które wymagają wsparcia na ich funkcjonowanie, np. klubów seniora.

Przedsięwzięcie II.3.	Integracja społeczna dzieci i młodzieży
Opis przedsięwzięcia	Zakres działań realizowanych w ramach przedsięwzięcia wpisuje się we wsparcie, przewidziane przez Program finansujący tj. FEoKP – EFS+, tj. wsparcie dzieci i młodzieży poza edukacją formalną (wsparcie edukacyjnych klubów młodzieżowych + ew. realizacja projektów edukacyjnych ukierunkowanych na osiągnięcie konkretnego celu edukacyjnego - w przypadku wsparcia kół zainteresowań) Przewidujemy realizację następujących działań: - wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania edukacyjnych klubów młodzieżowych (przykłady: zajęcia filmowe, muzyczne, artystyczne, sportowe, z robotyki, programowania, nt. lokalnej tożsamości i kultury). - wsparcie edukacji społecznej i obywatelskiej dzieci i młodzieży m.in. poprzez realizację spotkań, warsztatów i wizyt studyjnych - wsparcie dla podmiotów działających w imieniu młodzieżowych grup nieformalnych na realizację projektów edukacyjnych, umożliwiających rozwijanie uzdolnień grupy i ukierunkowanych na osiągnięcie przez nią konkretnego celu - inne działania realizowane poza edukacją formalną (np. zajęcia w świetlicy wiejskiej) mające na celu wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży znajdującej się w niekorzystnej sytuacji z powodu m.in. wykluczenia komunikacyjnego czy sytuacji społeczno-ekonomicznej rodzin. Kosztom kwalifikowanym przedsięwzięcia będzie realizacja projektów nie inwestycyjnych, polegających na świadczeniu usług społecznych. Uzupełniająco możliwe będzie ponoszenia kosztów inwestycyjnych w ramach mechanizmu cross-financing – zgodnie z zasadami i wytycznymi funduszu finansującego.
Uzasadnienie; powiązanie z analizą potrzeb i potencjału obszaru	Przedmiotowe przedsięwzięcie wychodzi na wprost zidentyfikowanego w diagnozie obszaru problemowego w postaci niewystarczającej oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży.

	Wnioski z diagnozy oraz analizy SWOT wskazują na szereg obszarów problemowych wymagających wsparcia w ramach wsparcia młodzieży: - niewystarczająca oferta spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i osób starszych. - wzrost zagrożeń o charakterze behawioralnym, np. uzależnienie od komputera, smartfonu, pracobolizm, itp., przede wszystkim wśród dzieci i młodzieży, - relatywnie niska aktywność młodzieży - niskie uczestnictwo mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży w życiu kulturalnym, - zła sytuacja demograficzna regionu – niski wskaźnik urodzeń, przyrostu naturalnego, ujemne saldo migracji. Obszary te potęgowane są przez zagrożenia w postaci odpływu ludzi młodych, wykształconych do przede wszystkim większych miast poza obszarem LGD. Wszystkie wymienione czynniki determinują potrzebę wsparcia procesu aktywizacji i integracji dzieci i młodzieży.
Sposób realizacji wraz z uzasadnieniem	Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach projektów grantowych, skierowanych przede wszystkim do organizacji pozarządowych oraz jednostek samorządu terytorialnego (gminy) i ich jednostek organizacyjnych, przedsiębiorców. Taka forma realizacji przedsięwzięcia wynika z planowanej realizacji operacji nie inwestycyjnych o mniejszej wartości.
Fundusz finansujący	FEuKP – EFS+
Forma realizacji	Granty
Kategorie wnioskodawców	NGO, JST i ich jednostki organizacyjne, przedsiębiorcy
Budżet (Euro)	1 049 940,00
Wskaźniki produktu	Liczba osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji objętych wsparciem w ramach edukacji pozaformalnej – 720 osób, Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem 73 Liczba dzieci/ uczniów o specjalnych potrzebach rozwojowych i edukacyjnych objętych wsparciem 73 Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje po opuszczeniu programu 288
Preferencje	Preferowane będą operacje innowacyjne zgodnie z definicją innowacyjności określoną w LSR. Preferowane będą operacje polegające na propagowaniu kultury dobrzyńskiej.

Rozdział VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

VII.1. Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych

Szczegółowe informacje dotyczące procedury wyboru operacji/grantobiorców/operacji własnych zostaną opracowane po podpisaniu umowy ramowej na wdrażanie LSR. Poniżej odniesiono się do najważniejszych kwestii formalnych jakie spełniały będą procedury:

- a. W ramach opracowanej dokumentacji przygotowane zostaną odrębne procedury dla poszczególnych rodzajów operacji realizowanych w ramach LSR: procedurę oceny i wyboru projektów w ramach konkursów otwartych, procedurę przeprowadzenia naboru wniosków – konkurs grantowy oraz procedurę realizacji operacji własnych. Procedury zostaną także dostosowane do wymagań wytycznych obowiązujących w każdym z funduszy finansujących,
- b. Organem decyzyjnym odpowiedzialnym za wybór operacji oraz ustalenie kwoty wsparcia jest Rada LGD,
- c. Procedury przewidują prowadzenie rejestru interesów członków organu decyzyjnego, pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami,
- d. Procedury uwzględniają ustanowienie osoby/komisji, której zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej,
- e. Procedury przewidują zachowanie parytetów sektorowych na każdym etapie oceny.

Podczas tworzenie procedur (zasad wyboru operacji) wykorzystane zostaną następujące metody partycypacyjne: fokus, oraz biały wywiad. Na bazie analizy dokumentów programowych dotyczących wdrażania instrumentu RLKS w latach 2021-2027 oraz doświadczeń LGD w procesie oceny i wyboru operacji w ramach wdrażania LSR 2014-2020 (np. Raport z ewaluacji zewnętrznej) Biuro LGD przygotowuje propozycję procedur, które następnie zostaną skonsultowane z Radą LGD. Po przeprowadzeniu przedmiotowych konsultacji procedury zostaną zatwierdzone przez Zarząd – zgodnie z zapisami Statutu. Bardzo pomocny będzie w tym zakresie fakt, że zarówno pracownicy Biura, członkowie Zarządu oraz członkowie Rady mają wiedzę oraz doświadczenie w zakresie stosowania procedur oceny wniosków w okresie programowania 2014-2020. W wyniku tych prac powstaną procedury – których głównym celem jest obiektywna i jawna ocena operacji w ramach wdrażania LSR, zgodnie z wymaganiami wytycznych RLKS. Jednocześnie w trakcie prac nad procedurami zostanie uwzględniony cel związany ze stworzeniem takich zasad, które uczynią proces naboru i oceny wniosków zrozumiałym i przyjaznym dla wnioskodawców, a jednocześnie przejrzystym i jasnym dla osób zaangażowanych w ten proces – zarówno po stronie Rady LGD, jak i pracowników biura. Kluczowe założenia poszczególnych procedur będą przedstawiały się następująco:

- będą zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS, w tym z Ustawą o RLKS oraz szczegółowymi przepisami opisującymi wdrażanie poszczególnych funduszy,
- będą niedyskryminujące i przejrzyste,
- pozwolą uniknąć ryzyka konfliktu interesów tj. będą zawierały wzory deklaracji bezstronności oraz procedurę postępowania w zakresie ustalenia konfliktu interesów między wnioskodawcami a członkami Rady,
- będą przewidywały szczegółowe regulacje zapewniające zachowanie parytetu grup interesów na całym etapie oceny operacji,
- będą przewidywały i szczegółowo regulowały sytuacje wyjątkowe np. sposób postępowania w przypadku takiej samej liczby punktów uzyskanych przez oceniane wnioski,
- zapewnią stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru,
- określą tryb wniesienia przez wnioskodawców protestu od rozstrzygnięć Rady w sposób zapewniający możliwość skutecznego wniesienia protestu,
- określą przejrzyste i niedyskryminujące procedury projektów grantowych szczegółowo opisujące proces wyboru grantobiorców, sposób rozliczania, monitoring i kontrolę,

- będą przewidywały prowadzenie rejestru interesów członków organu decyzyjnego, pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami,
- będą przewidywały przejrzysty sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach kryteriów oraz będą uwzględniały ustanowienie osoby/komisji, której zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, poprawności dokumentacji, zgodności formalnej.

VII.2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru

Kryteria wyboru operacji w ramach realizacji LSR zostaną ustanowione po podpisaniu umowy ramowej na wdrażanie LSR, w drodze przeprowadzonych konsultacji społecznych, przy zastosowaniu następujących metod partycypacyjnych: warsztaty konsultacyjne, ocena partycypacyjna oraz w ramach prac Zespołu roboczego powołanego ds. Strategii. W wyniku konsultacji oraz mając na uwadze uwarunkowania i wymagania funduszy finansujących, ustalone zostaną kryteria, które będą – zgodnie z zapisami Statutu – zatwierdzone przez Walne Zgromadzenie Członków LGD. Proces tworzenia kryteriów zostanie oparty o zapisy przygotowanej LSR, w tym w oparciu o preferencje wskazane w części przedsięwzięć wyznaczonych w ramach Strategii.

W przypadku zmiany kryteriów wyboru operacji procedura w tym zakresie będzie oparta o następujące założenia: w przypadku gdy w trakcie monitoringu i/lub ewaluacji prac nad wdrażaniem Strategii zaistnieją okoliczności związane z potrzebą zmiany założeń kryteriów wyboru operacji, Zarząd LGD przygotuje propozycję zmian mogących poprawić zaistniałą sytuację. Następnie propozycje te zostaną podane konsultacją społeczną w postaci informacji zamieszczonej na stronie internetowej o proponowanych zmianach, z możliwością przesyłania swoich opinii co do ich zakresu (z wyznaczonym terminem na ostateczne wnoszenie swoich uwag przez zainteresowanych strony). Po przeprowadzonych konsultacjach i uwzględnieniu płynących z nich wniosków, nastąpi proces aktualizacji założeń kryteriów, którego końcowym elementem będzie zatwierdzenie zmian przez upoważniony do tego organ Stowarzyszenia. Opisany powyżej proces zapewnia tym samym społeczności lokalnej powszechny i systematyczny udział w konsultacjach nad kształtem i zmianami kryteriów.

VII.3. Innowacyjność i partnerstwo.

Jedną z najważniejszych kwestii poruszanych w kryteriach wyboru operacji jest kwestia innowacyjności. W tym zakresie biorąc pod uwagę podstawową definicję innowacyjności wskazaną w dokumentach programowych, w trakcie konsultacji społecznych założeń LSR prowadzonych ze społecznością lokalną dokonano także analizy pojęcia innowacyjnych zadań w kontekście wyznaczonych celów Strategii – na bazie przeprowadzonych konsultacji przyjęto definicję innowacyjności, która ma odzwierciedlenie w diagnozie oraz analizie SWOT i odnosi się do analizy głównych braków i potrzeb zidentyfikowanych na tych etapach budowy LSR. W konsekwencji szczegółowa (uszczegółowiona) definicja innowacyjności jaką sformułowano na potrzeby LSR brzmi:

Zmiana mająca na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących zasobów przyrodniczych, kulturowych, w tym związane z lokalnym dziedzictwem kulinarnym, tradycje rzemieślniczych, oparte o lokalne opowieści i legendy, wydarzenia historyczne, wybitne postacie związane z danym obszarem poprzez miejsce urodzenia czy pobytu.

Przedmiotowe kryterium wynika wprost z diagnozy stanu obecnego obszaru LGD – opis uwarunkowań został przedstawiony w rozdziale Diagnoza. W tym zakresie głównymi wnioskami z danych zawartych w diagnozie (w tym danych z konsultacji społecznych) jest zbyt mała liczba podejmowanych działań związanych z rozwojem (nie tylko propagowaniem) elementów kultury lokalnej – innowacyjność wychodząc naprzeciw tym uwarunkowaniom premiuje operacje, które będą związane z twórczym (nie odtwórczym) propagowaniem lokalnej kultury prowadzącym do stworzenia

nowego jej elementu. Diagnoza wskazuje w tym zakresie bowiem, że szczególnie cennym i efektywnym działaniem w zakresie propagowania lokalnej kultury są inicjatywy których efektem jest rozwój kultury i tworzenie jej nowych form i dzieł a nie tylko poprzestanie na kultywowaniu kwestii historycznych. Realizacja kryterium wychodzi naprzeciw tym uwarunkowaniom i premiuje operacje o twórczym charakterze.

Kryterium innowacyjności zastosowane zostanie w przypadku oceny operacji w ramach przedsięwzięcia II.3, w którym podczas konsultacji społecznych oraz mając na uwadze wyniki diagnozy i analizy SWOT pojawiała się potrzeba realizacji operacji innowacyjnych, tj. „Integracja społeczna dzieci i młodzieży”.

Kryterium partnerstwa zostanie zastosowane jako jedna z preferencji w przypadku naborów wniosków w ramach przedsięwzięcia „Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej”. Kwestia ta wynika ze zidentyfikowanych na etapie diagnozy potrzeb związanych z rozwojem współpracy międzysektorowej na terenie LGD. W tym zakresie zastosowano kryterium będzie preferowało operacje realizowane w partnerstwie JST (jako beneficjentów w/w przedsięwzięcia) z innymi podmiotami publicznymi lub podmiotami prywatnymi, z sektorów: społecznego (NGO) lub gospodarczego (przedsiębiorcy) w zakresie udziału partnerów w realizacji i/lub funkcjonowania powstałej infrastruktury.

W LSR nie wyodrębniono przedsięwzięć, które będą realizowane tylko i wyłącznie w ramach operacji/projektów partnerskich.

VII.4. Informacja o realizacji projektów grantowych i operacji własnych.

Założenia przedmiotowej LSR przewidują realizację projektów grantowych - przewidziano realizację za ich pomocą następujących przedsięwzięć Strategii: Integracja społeczna dzieci i młodzieży, Integracja społeczna osób w wieku senioralnym. Szczegółowe kwestie dotyczące założeń tych przedsięwzięć, rodzaju beneficjentów oraz kwoty budżetu na ich realizację przedstawiono w Rozdziale VI LSR.

W ramach LSR nie przewidziano do realizacji operacji własnych.

VII.5. Działania na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji.

Zgodnie z zapisami Strategii jako grupy osób w niekorzystnej sytuacji wyznaczono w przedmiotowym dokumencie:

- a. kobiety,
- b. osoby poszukujące zatrudnienia.

Mając na uwadze informacje i dane zawarte w diagnozie, w ramach LSR wyznaczono do realizacji dwa przedsięwzięcia, w ramach których założono preferencje dla operacji ukierunkowanych na wsparcie osób w niekorzystnej sytuacji. W tym zakresie:

- w ramach przedsięwzięć: „Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych” oraz „Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności” zastosowano preferencje, które będą miały przełożenie na kryteria wyboru projektów, preferujące operacje skierowane na wsparcie kobiet oraz osób poszukujących zatrudnienia. W tym zakresie preferowane będą operacje w ramach których wnioskodawcą (w przypadku podejmowania działalności gospodarczej) lub osobą nowozatrudnioną w wyniku realizacji operacji (w przypadku rozwoju działalności gospodarczej) będzie osoba z w/w dwóch grup

Ponadto założono realizację działań aktywizujących osoby w niekorzystnej sytuacji w kwestii aplikowania o środki w ramach LSR – działania tego typu będą realizowane w ramach Planu komunikacji. Wyodrębniono grupy osób w niekorzystnej sytuacji, jako jedną z grup docelowych Planu dla której przewidziano działania związane z zachęceniem do aplikowania o środki w ramach LSR. Zachęty te będą dotyczyły przede wszystkim naborów na podejmowanie działalności gospodarczych w

ramach którego, LGD będzie zachęcała do aplikowania o środki przez kobiety oraz osoby poszukujące zatrudnienia.

VII.5. Zgodność z FEoKP 2021-2027

Kryteria wyboru operacji ustalone dla przedsięwzięć finansowanych z EFS+ będą zgodne z kryteriami wyboru projektów ustanowionych w FEoKP w odniesieniu do danego celu, typu projektu i właściwego funduszu (EFS+).

Projekty wskazane w LSR będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+. Jednocześnie LGD zobowiązuje się do promowania projektów wpisujących się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

Rozdział VIII. Plan Działania

Plan działania jest skorelowany z budżetem LSR i wynika z założeń poszczególnych celów, rodzajów przedsięwzięć przeznaczonych do realizacji, grup docelowych do których skierowana jest interwencja w ramach LSR oraz przede wszystkim założonych efektów realizacji poszczególnych celów i przedsięwzięć tj. wskaźników produktu i rezultatu, których wielkości są bezpośrednio powiązane z wysokością środków finansowych przeznaczonych na realizację Strategii. Jednocześnie struktura planu działania jest dopasowana do sposobu realizacji danego celów i wskaźników.

W zakresie harmonogramu osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu oraz realizacji budżetu wzięto pod uwagę wyniki konsultacji społecznych a jednocześnie uwzględniono takie czynniki jak: rozłożenie realizacji Strategii w czasie, czas konieczny na ocenę operacji, ich realizację oraz rozliczenie – zgodnie z zasadami Programu – dopasowując je do trybu realizacji zadanego wskaźnika i przedsięwzięcia czy technicznych możliwości obsługi i oceny kilku naborów wniosków jednocześnie. Jednocześnie wzięto pod uwagę wymagania wynikające z zapisów umowy ramowej wskazujące na czerwiec 2026 oraz grudzień 2027 jako graniczne terminy w których muszą zostać osiągnięte wyznaczone kamienie milowe realizacji założeń LSR. W wyniku dokonanej analizy stworzono harmonogram który jest ambitny i zakłada przeznaczenie większej ilości środków w pierwszych latach wdrażania Strategii a jednocześnie jest racjonalny i bierze pod uwagę wymienione wyżej czynniki. Należy wskazać, że przyjęty harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu jest wprost proporcjonalny do podziału budżetu każdego ze wskaźników na poszczególne okresy – wydatkowanie danej części budżetu każdego ze wskaźników wiąże się z osiągnięciem proporcjonalnej wysokości poziomu realizacji danego wskaźnika zakładając, że koszt realizacji jednostki danego wskaźnika jest w poszczególnych okresach (przedziałach lat) taki sam – podejście to świadczy o racjonalności przyjętego harmonogramu.

Z uwagi na zaplanowane pierwsze nabory wniosków od II połowy 2024 roku i wynikający z tego krótki czas na wdrażanie Strategii (rozumiany jako czas na ogłoszenie konkursów, ocenę wniosków, realizację operacji oraz ich rozliczenie), w przeważającej części przedsięwzięć zaplanowano ich realizację w ramach pojedynczych naborów wniosków. Większą liczbę naborów zaplanowano jedynie w przypadku przedsięwzięć realizowanych w ramach konkursów grantowych – co wynika z wielkości i specyfiki realizowanych w ramach nich projektów.

W konsekwencji jak wynika z przedstawionego zestawienia plan działania jest zrównoważony, powiązany bezpośrednio z celami, uwzględnia specyfikę obszaru LGD oraz jest w pełni racjonalny i realny do osiągnięcia.

Jednocześnie jak wskazano powyżej Plan działania uwzględnia realizację kamieni milowych wyznaczonych w umowie ramowej, tj.:

- do 30 czerwca 2026 r. udzielenie wsparcia na wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 40% wartości środków na wdrażanie LSR – założono realizację budżet LSR (z PS WPR) w tym okresie na poziomie 85%,
- do 31 grudnia 2027 r. udzielenie wsparcia na wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 80% wartości środków na wdrażanie LSR – założono realizację budżet LSR (z PS WPR) w tym okresie na poziomie 95%.

Rozdział IX. Plan finansowy LSR

IX.1. Opis źródeł, z których przewiduje się finansowanie działalność LGD.

Całkowity budżet przedmiotowej LSR wynosi 4 252 000 EUR z czego najwięcej środków przypada na działania związane z wdrażaniem LSR – 3 739 500 EUR. W ramach budżetu na pokrycie kosztów zarządzania LSR przeznaczono kwotę 512 500 EUR. Przedmiotowa Strategia ma charakter Strategii dwufunduszowej i będzie finansowana z dwóch funduszy UE w ramach instrumentu RLKS: EFS+, EFRROW.

Plan finansowy Strategii oparto o przewidywaną pulę środków jaka zostanie przeznaczona dla sektora finansów publicznych oraz dla pozostałych podmiotów. Należy w tym zakresie podkreślić, że cała struktura budżetu była szeroko konsultowana społecznie i uzyskała ogólną aprobatę wśród społeczności lokalnej. Przedstawiony budżet wynika z konstrukcji celów i wskaźników LSR i ma swoje źródło przede wszystkim w konsultacjach społecznych, których jednym z elementów było ustalenie wielkości budżetu LSR oraz jego struktury z podziałem na poszczególne zakresy wsparcia oraz cele i przedsięwzięcia.

Jednocześnie należy wskazać, że budżet zakłada inne potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć wynikających z LSR, niż objęte instruktorem RLKS. Do źródeł tych zaliczono:

a. Otwarty konkurs ofert na wsparcie realizacji zadań publicznych z zakresu części 40 budżetu państwa – Konkurs Partnerów Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich, realizowany w ramach Programu PS WPR 2023-2027. W ramach KSOW LGD będzie kontynuowało realizację działań o charakterze edukacyjnym i promocyjnym związanych z propagowaniem lokalnej kultury, tradycji, zwyczajów itd. Środki te będą przyczynią się do realizacji przedsięwzięć: Integracja społeczna osób w wieku senioralnym oraz Integracja społeczna dzieci i młodzieży i będzie wykazywał synergię z działaniami realizowanymi w ramach RLKS. Kwestia realizacji tego typu działań wynika z wniosków z przeprowadzonych diagnozy, gdzie wskazano m.in. niewystarczającą promocję kultury, oraz oferty spędzania wolnego czasu w regionie i kraju, stopniowy zanik zwłaszcza - wśród ludzi młodych - kultywowania tradycyjnych elementów kultury, czy relatywnie niska aktywność organizacji pozarządowych na obszarze LGD, w tym NGO działających w sferze kultury,

- Planowany budżet realizacji operacji z przedmiotowego źródła: 100 000,00 zł.

- Wskaźnik produktu realizacji operacji z przedmiotowego źródła: Liczba zrealizowanych operacji związanych z propagowaniem lokalnej kultury: 3 szt.,

- Wskaźnik rezultatu realizacji operacji z przedmiotowego źródła: Liczba osób objęta realizacją operacji związanych z propagowaniem lokalnej kultury: 90 osób,

b. Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030, zarządzany przez Narodowy Instytut Wolności. W ramach Programu LGD będzie ubiegało się o dofinansowanie działań związanych z rozwojem partnerstwa w ramach LGD oraz nawiązywaniem i rozwojem współpracy LGD z innymi NGO w regionie – zakresom tym odpowiada Priorytet 3 Organizacje obywatelskie w życiu publicznym oraz Priorytet 4 Wzmocnienie kompetencji organizacji obywatelskich Programu. Środki te będą przyczynią się do realizacji przedsięwzięć: Integracja społeczna osób w wieku senioralnym oraz Integracja społeczna dzieci i młodzieży i będą wykazywały synergię z działaniami realizowanymi w ramach RLKS. Kwestia realizacji tego typu działań wynika z wniosków z przeprowadzonych diagnozy, gdzie wskazano m.in. niewystarczającą współpracę pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i

publicznym oraz partnerstwo w ramach Lokalnej Grupy Działania które pozwoli na poprawę spójności obszaru LGD i wzrost tożsamości mieszkańców regionu czy dużą i rosnącą rolę partnerstwa w ramach LGD, pozwalającą na zacieśnienie współpracy międzygminnej oraz międzysektorowej, przekładając się na poprawę spójności obszaru LGD i wzrost tożsamości mieszkańców z regionem,

- Planowany budżet realizacji operacji z przedmiotowego źródła: 50 000,00 zł.

- Wskaźnik produktu realizacji operacji z przedmiotowego źródła: Liczba zrealizowanych operacji: 1 szt.,

- Wskaźnik rezultatu realizacji operacji z przedmiotowego źródła: Liczba osób objęta realizacją operacji: 100 osób.

c. Otwarty konkurs ofert na wsparcie realizacji zadań publicznych z zakresu części 40 budżetu państwa – Turystyka, realizowany corocznie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki (Priorytety: 1 - Działania na rzecz rozwoju i promocji turystyki wiejskiej / agroturystyki; 2 - Wzmocnienie instytucjonalne i promocyjne regionów turystycznych oraz turystycznych marek terytorialnych; 4 - Badania w turystyce¹¹). W ramach przedmiotowego programu, LGD planuje ubiegać się o dofinansowanie operacji związanych z promocją regionu.

Środki te będą przyczynią się do realizacji przedsięwzięcia: Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej oraz Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych i będą wykazywały synergii z działaniami realizowanymi w ramach RLKS. Kwestia realizacji tego typu działań wynika z wniosków z przeprowadzonych diagnozy, gdzie wskazano m.in. niewystarczającą promocję walorów turystycznych regionu.

- Planowany budżet realizacji operacji z przedmiotowego źródła: 150 000,00 zł.

- Wskaźnik produktu realizacji operacji z przedmiotowego źródła: Liczba przeprowadzonych kampanii promocyjnych regionu: 1 szt.; Liczba wykonanych badań ruchu turystycznego: 1 szt.,

- Wskaźnik rezultatu realizacji operacji z przedmiotowego źródła: Liczba odbiorców kampanii promocyjnej: 5 000 osób.

IX.2. Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR.

W kontekście konstruowania budżetu i jego struktury związanej z celami LSR należy wskazać, że bazowano w tym zakresie na dążeniu do budżetu równoważonego, który będzie brał pod uwagę potrzeby wszystkich sektorów biorących udział we wdrażaniu LSR a jednocześnie uwzględniał specyfikę możliwych do zrealizowania operacji w ramach danego celu. Poniżej przedstawiona struktura budżetu LSR z podziałem na cele i przedsięwzięcia potwierdza, że udało się osiągnąć to założenie. Budżet LSR przewiduje wsparcie różnych grup docelowych.

Tabela 19 Powiązanie budżetu z celami LSR.

Cel LSR		Budżet w EUR
1	Cel I: Wzrost atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej obszaru LGD	1 695 800,00
2	Cel II: Poprawa jakości życia oraz rozwój usług dla mieszkańców obszaru LGD	2 043 700,00
Razem		3 739 500,00

¹¹ Wskazano priorytety obowiązujące w ostatnim konkursie, który został ogłoszony w 2022 roku – w kolejnych latach priorytety wsparcia mogą ulec zmianie.

Tabela 20 Powiązanie budżetu z przedsięwzięciami LSR.

Przedsięwzięcie LSR		Budżet w EUR
1	Rozwój małej, publicznej infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej	1 495 800,00
2	Rozwój komercyjnych usług turystycznych i okołoturystycznych	200 000,00
3	Rozwój komercyjnych usług skierowanych do lokalnej społeczności	554 200,00
4	Integracja społeczna osób w wieku senioralnym	439 560,00
5	Integracja społeczna dzieci i młodzieży	1 049 940,00
Razem		3 739 500,00

Rozdział X. Monitoring i ewaluacja

XI.1. Ewaluacja

Badanie ewaluacyjne zostanie przeprowadzone w formie ewaluacji zewnętrznej jednokrotnie w końcowej fazie wdrażania przedmiotowej Strategii w życie, w latach 2027-2029, a wyniki badania stanowić będą element budowy nowej LSR. Ewaluacja przeprowadzona zostanie przez niezależnego ewaluatora, posiadającego odpowiednie doświadczenie w realizacji badań ewaluacyjnych. Dopuszcza się w tym zakresie przeprowadzenie ewaluacji samodzielnie przez LGD lub ewaluacji wspólnej na poziomie kilku LGD lub całego województwa.

Badanie obejmie swoim zakresem co najmniej następujące obszary badawcze: Ocena wpływu na cele LSR; Ocena wpływu na; kapitał społeczny, przedsiębiorczość, turystykę i dziedzictwo kulturowe, usługi społeczne, ochronę środowiska, rozwój potencjału partnerstwa LGD; Wpływ realizacji LSR na grupy pozostające w niekorzystanej sytuacji; Innowacyjność realizowanych operacji; Ocena funkcjonowania LGD; Ocena procedur i kryteriów wyboru operacji; Wartość dodana podejścia RLKS.

Wyniki przeprowadzonego badania sporządzone zostaną w formie raportu końcowego. Raport będzie zawierał syntetyczne i przekrojowo omówione wyniki badań a przedstawione rekomendacje będą sformułowane na podstawie wniosków wynikających z przeprowadzonych badań, mających pokrycie w informacjach prezentowanych w raporcie. Raport zostanie zamieszczony w wersji elektronicznej na stronie internetowej LGD oraz w razie potrzeby przekazany do instytucji zaangażowanych we wdrażanie RLKS, tj. Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, MRiRM, ARiMR, itp.

Kryteria, na podstawie których będzie przeprowadzana ewaluacja funkcjonowania LGD i realizacji LSR będą obejmowały następujące kwestie:

- Skuteczność - ocena stopnia realizacji zakładanych celów, skuteczność użytych metod oraz wpływ czynników zewnętrznych na ostateczne efekty realizacji LSR.
- Efektywność - ocena relacji między nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami interwencji w ramach LSR.
- Użyteczność - ocena całości rzeczywistych efektów wywołanych przez interwencję w ramach LSR, odnosząc je do wyzwań społeczno-ekonomicznych określonych w Strategii.
- Trwałość - ocena ciągłości efektów interwencji w ramach LSR w perspektywie średnio i długookresowej.

W ramach prowadzonej ewaluacji zewnętrznej zostaną wykorzystane co najmniej następujące metody badawcze:

- Analiza desk research – analiza założeń LSR – celów, przedsięwzięć i struktury budżetu w celu oceny stopnia ich realizacji; analiza rejestry złożonych/wybranych/niewybranych wniosków, analiza opracowań i publikacji dotyczących rozwoju obszaru LGD,
- Analiza statystyczna projektów wybranych i niewybranych do realizacji – analiza projektów pod kątem ich ilości i wartości oraz liczby projektów realizowanych w ramach każdego z celów i przedsięwzięć,
- Badania ankietowe wnioskodawców projektów – na podstawie ankiety monitorującej beneficjentów pomocy udzielanej przez LGD,
- Analiza statystyczna dotycząca realizacji budżetu LSR w ramach poszczególnych przedsięwzięć,
- Analiza terytorialna według liczby złożonych wniosków, ich wartości oraz rodzajów beneficjentów i działań – ocena zróżnicowania terytorialnego projektów ocenionych przez LGD w danym okresie,
- Analiza statystyczna dotycząca sytuacji społeczno – gospodarczej na terenie LGD w okresie przed i po realizacji LSR,
- Inne metody zaproponowane przez ewaluatora.

XI.2. Procedura monitoringu.

Celem monitoringu jest zgromadzenie i analiza informacji o tym czy LSR jest wdrażana zgodnie z przyjętymi założeniami i przynosi zakładane efekty. Monitoring ma na celu wskazanie czy środki wydatkowane są w taki sposób i w takim tempie jaka zaplanowano w LSR oraz czy operacje generują takie produkty i rezultaty jak zakładano.

Funkcją monitoringu jest pomoc w zarządzaniu wdrażaniem LSR, rozliczanie interwencji (efekty interwencji w relacji do poniesionych nakładów), stanowienie podstawy do ewaluacji i oceny efektów wdrażania LSR, zapewnienie informacji o wdrażaniu LSR (dla LGD, beneficjentów, ARiMR, UM, MRiRW, itp.), funkcja społeczna informująca społeczność lokalną o wdrażaniu LSR,

Monitoring prowadzony będzie na każdym poziomie interwencji, tj. pojedynczego projektu, przedsięwzięcia, celu oraz całej LSR. Monitoring będzie miał dwójaki charakter:

- monitoring finansowy – weryfikujący płynność, terminowość i prawidłowy rozkład wydatkowania funduszy,
- monitoring rzeczowy – sprawdzenie w jakim stopniu rzeczywiste wartości wskaźników (produktu i rezultatu) odbiegają od wielkości zakładanych.

W konsekwencji zakres monitoringu będzie obejmował zebranie danych za dany okres, dotyczących przede wszystkim: realizacji finansowej LRS, realizacji rzeczowej LSR, funkcjonowania LGD w procesie wdrażania Strategii.

Monitoring będzie prowadzony przez wyznaczonego pracownika/ów biura LGD, przy wykorzystaniu beneficjentów jako podmiotów, których bezpośrednio dotyczą dane zbierane w procesie monitoringu. Monitoring będzie prowadzony w trakcie procesu wdrażania LSR i będzie miał charakter ciągły, wraz z podsumowaniem wyników monitorowania prowadzonym na koniec każdego roku kalendarzowego. Tak jak to miało miejsce w okresie programowania 2014-2020 monitoring zostanie oparty o dane niezbędne do przygotowania sprawozdania z realizacji LSR za dany rok kalendarzowy, którego obowiązek przygotowania wynika z zapisów umowy ramowej, w tym dane pochodzące z ankiet monitorujących zebranych przez LGD na potrzeby monitorowania realizacji LSR.

Sposobem pozyskania danych do monitoringu będą ewidencje i rejestry prowadzone przez LGD dotyczących np. listy złożonych wniosków o dofinansowanie, listy operacji wybranych i niewybranych, listy obecności na szkoleniach/warsztatach, badań ankietowych monitorujących beneficjentów. Elementy podlegające monitorowaniu będą obejmowały przede wszystkim:

- Poziom wykorzystania budżetu LSR z podziałem na przedsięwzięcia,

- Analiza stopnia osiągnięcia mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów i przedsięwzięć Strategii,
- Poziom wykonania wskaźników programowanych określonych w sprawozdaniu z realizacji LSR,
- Innych elementów na potrzeby przygotowania sprawozdania z realizacji LSR.

Analiza danych monitoringowych będzie stanowiła podstawę do kreowania wniosków oraz rekomendacji i zaleceń które pozwoliłyby na generalne usprawnienie działania LGD, przede wszystkim w kierunku bardziej efektywnego wykorzystania dostępnych w ramach LSR środków w kontekście przyjętych celów Strategii. Wnioski te będą następnie służyły jako materiał wyjściowy do ewentualnej zmiany sposobów działalności LGD lub założeń Lokalnej Strategii Rozwoju. Sposób wykorzystania informacji uzyskanych z ewaluacji oraz monitoringu związany z usprawnieniem działalności LGD będzie dotyczył przede wszystkim:

- Analizy realizacji osiągnięcia celów określonych w LSR – analizie zostaną przede wszystkim poddane cele których realizacji jest zagrożona lub które są realizowane w najmniejszym zakresie. W tym kontekście w przypadku utrzymywania się takiego stanu rzeczy w sposób ciągły możliwa będzie decyzja o zmianie ich założeń.
- Analizy poszczególnych przedsięwzięć wyznaczonych do realizacji w ramach zdefiniowanych celów – podobnie jak w przypadku celów analizie zostaną poddane przede wszystkim te przedsięwzięcia w ramach których realizowana jest najmniejsza liczba projektów oraz te dla których zagrożone jest osiągnięcie wskaźników ich realizacji. Ocena ta będzie dokonywana także w kontekście tych przedsięwzięć w ramach, których realizowana jest większa od przewidywanej liczba operacji a w konsekwencji możliwe jest przekroczenie wartości założonych wskaźników,
- Analizy realizacji struktury budżetu wyznaczonego w ramach LSR – ocenie w tym zakresie będzie poddana wartość zrealizowanych projektów / wybranych operacji w ramach każdego z przedsięwzięć w ramach LSR w stosunku do założeń struktury budżetu. W przypadku pojawienia się znacznych odstępstw w tym zakresie tzn. zagrożenia niewydatkowania środków w którymś z przedsięwzięć lub ich wyczerpania w innych przedsięwzięciach możliwa będzie korekta zapisów budżetu tak aby środki finansowe w ramach LSR zostały w maksymalny i efektywny sposób wykorzystane możliwie w pełnej wysokości przez beneficjentów.

Wykaz wykorzystanej literatury

- a. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 2022 r.
- b. Dane pochodzące ze stron internetowych: www.stat.gov.pl, www.gov.pl, <https://crfop.gdos.gov.pl>, <https://www.ure.gov.pl/pl>.
- c. Raport końcowy z przeprowadzonego badania ewaluacyjnego pn. „Ewaluacja z postępów w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Gmin Dobrzyńskich Region Południe w okresie lat 2014-2022”, DSI Progress, Kartuzy, 2022 r.
- d. Program Regionalny Fundusze Europejskie dla Kujaw i Pomorza 2021-2027, Samorząd Województwa Pomorskiego, 2022 r.,
- e. Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ - Załącznik do uchwały nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r.,
- f. J. Szlachta, T. Brodzicki, D. Ciołek, T. Komornicki, J. Zaleski, Z. Mogiła, Terytorialny wymiar wzrostu i rozwoju, Difin, Warszawa, 2015 r.

Załączniki do LSR

Spis tabel

Tabela 1 Skład Organu Decyzyjnego	5
Tabela 2 Powierzchnia i liczba mieszkańców gmin wchodzących w skład LGD w 2020r	9
Tabela 3 Matryca metod partycypacyjnych.	12
Tabela 4 Dane dotyczące urodzeń oraz przyrostu naturalnego na terenie poszczególnych gmin obszaru LGD.	25
Tabela 5 Liczba podmiotów gospodarczych w 2020 roku	27
Tabela 6 Struktura podmiotów gospodarczych na terenie LGD na tle województwa i Polski w 2020 r. wg sekcji PKD.	28
Tabela 7 Wskaźnik syntetyczny przewag komparatywnych w relacji do Polski i województwa w 2020 r. wg sekcji PKD.	29
Tabela 8 Lista zabytków	42
Tabela 9 Obszary prawnie chronione na terenie LGD w 2020 roku w ha.	49
Tabela 10 Obszary chronione na terenie LGD.	49
Tabela 11 Analiza SWOT	53
Tabela 12 Zależność między wynikami analizy SWOT a zidentyfikowanymi głównymi obszarami problemowymi.	56
Tabela 13 Zależności przyczynowo - skutkowe pomiędzy wynikami analizy SWOT, problemami oraz potrzebami regionu.	56
Tabela 14 Powiązanie przedsięwzięć LSR z zakresami wsparcia PS WPR.	61
Tabela 15 Powiązanie przedsięwzięć LSR z potrzebami przypisanymi do interwencji Leader w PS WPR.	61
Tabela 16 Wskaźnik rezultatu	67

Tabela 17 Wskaźnik rezultatu EFS	68
Tabela 18 Opis przedsięwzięć	69
Tabela 19 Powiązanie budżetu z celami LSR.	82
Tabela 20 Powiązanie budżetu z przedsięwzięciami LSR.	83

Spis wykresów

Wykres 1 Zmiana liczby mieszkańców obszaru LGD w latach 2016-2020 oraz dynamika zmian liczby mieszkańców na tle województwa kujawsko- pomorskiego.	24
Wykres 2 Ruch naturalny ludności obszaru LGD na tle województwa kujawsko-pomorskiego.	24
Wykres 3Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w latach 2013-2020.	25
Wykres 4Struktura wieku mieszkańców obszaru LGD na tle województwa.	26
Wykres 5 Prognoza demograficzna liczby ludności obszaru LGD na tle województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2050.	26
Wykres 6 Prognozy ludności w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym obszaru LGD do roku 2050.....	27
Wykres 7 Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 m-ców na terenie LGD na tle województwa.	28
Wykres 8 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci.	31
Wykres 9 Charakterystyka bezrobotnych	32
Wykres 10 Struktura NGO na terenie LGD wg głównego rodzaju działalności, w 2022 roku, w %.	33
Wykres 11 Liczba ludności otrzymująca świadczenia rodzinne na tle ludności ogółem.	34
Wykres 12 Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne, w latach 2017-2020 roku.	34
Wykres 13 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności, w latach 2014 - 2020 roku.	34
Wykres 14 Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc społeczną wg przyczyn, w latach 2015- 2020 roku.	35
Wykres 15 Liczba miejsc w placówkach stacjonarnej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. m-ców, w latach 2016- 2020 roku.	36
Wykres 16 Liczba obiektów noclegowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców	45
Wykres 17 Dane dotyczące ruchu turystycznego na terenie LGD na tle województwa (stopień wykorzystania miejsc noclegowych w % oraz liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów).	45

Spis zdjęć

Zdjęcie 1 Tradycyjny strój dobrzyński.....	41
Zdjęcie 2 Ruiny Zamku w Bobrownikach	44
Zdjęcie 3 Kościół w Chrostkowie	44
Zdjęcie 4 Góra Zamkowa	44

Spis rysunków

Rysunek 1Mapa obszaru objętego LSR.	9
Rysunek 3 Obszary chronione na terenie LGD.....	50

